

A második „áramvonalasítási” hullám

Az amerikai vállalatoknak az idén várhatóan számottevően csökken a profitjuk, mivel eladásai jelentősen visszaestek. A viszonylag kedvezőtlen vállalati eredményekben természetesen szerepet játszik az általános konjunktúra alakulása, de a cégek véleménye szerint nem árt az *újabb önvizsgálat* sem. Vajon 1986-ban megfelelő lesz-e még az évtized elején kidolgozott új stratégia nem megegyező-e már meg a viszonylag újnak számító struktúra, van-e még átszervezésre és ésszerűsítésre váró feladat az egyes vállalatok életében? Megítélésük szerint ami a 80-as évek elején még korszerű és nyereségteremtő volt, az nem biztos, hogy az évtized közepén is a legjobban szolgálja célt.

Rutinkörök ellen

A nagyvállalatok közül az önvizsgálatot a vegyipari óriáscég, a *Du Pont* kezdte. A vállalatvezetés véleménye szerint a cég veszített korábbi lendületéből, innovatív készségéből, és meglehetősen elkényelmesedett.

Míg az ötvenes és a hatvanas években a *Du Pont* nevéhez olyan találmányok kapcsolódtak, mint a nejlón és a teflon, napjainkban a vállalat „rutinköröket” fut. Az elkényelmesedés ugyan nemigen látszik meg a vállalati eredményeken, de ez annak köszönhető, hogy a nyereség felét a céghez tartozó *Conoco olajipari* vállalat termeli. (Az elmúlt öt évben a *Du Pont* nettó bevétele összesen 45 százalékkal nőtt, forgalma tavaly elérte a 36 milliárd dollárt.)

Az elégedettség és az elkényelmeseződés oda vezetett, hogy a *Du Pont* fokozatosan *veszít versenyelőnyéből*, s csökken a nyereség növekedési üteme. Ez volt az a pont, ahol a vezetés cselekvésre szánta el magát. A menedzsment jobbitási szándéka találkozott a legnagyobb részvényes, a *Seagram* akaratával is. Mindenekelőtt a *termelési költségek csökkentésére* kellett javaslatot kidolgozni.

Japán mintára a *Du Pont* dolgozói nagyobb beleszólást és ellenőrzési jogot kaptak a termelésbe és a vállalat termeléspolitikája fölött. Alacsonyabb szintekre helyezték a döntési jogköröket és többfelé osztották el a vezetők felelősségét. Ezzel párhuzamosan számottevően csökkentették a vezetők számát: az egyes részlegeknél a két elnökhelyettesi posztból csak egyet hagytak meg, vagy mindkettőt megszüntették. A dolgozókat nemcsak nagyobb beleszólási és döntési hatáskörrel illeti meg, hanem ezek gyakorlásával keményebben is kell dolgozniuk, úgy, hogy nem kapnak több fizetést.

egyébként alkalmas hulladékanyagok költségét is az alaptermékhez számítják. Tehát a termek ezekkel az anyagokkal úgy számolnak mint eldobandókkal, nincsenek hatással az ösztönző alapok képzésére.

A gyakorlat azt mutatja, hogy a termelési hulladékfelhasználásból származó előny főleg azoknál a vállalatoknál jelentkezik, amelyek *feldolgozzák* a hulladékokat. Ezáltal viszont csökkent azoknak a vállalatoknak az érdekeltsége, amelyek szállítani kötelesek ezeket a hulladékokat a partnereknek.

A megoldás az lehetne, hogy részben vagy egészben *maguk értékesíthetnék* ezeket az anyagokat. Ott, ahol vannak műhelyek hulladékanyagok feldolgozására, a munka termelékenységét és természetesen a munkáltszámot is az alaptermelés alapján állapítják meg. De ez előnytelen a vállalatok számára. A kubi-sevi vegyi kombinátban pl. az egyik műhely hulladékanyagokból készít termékeket, amelyeket keresnek is a fogyasztók. De a vállalat igazgatójának az üzem „púp a hátán”. Az alaptermelésben egy emberre 25 ezer rubel értékű termék jut, itt csak 3 ezer.

Nem ösztönzik a vállalatokat a hulladékanyagok feldolgozásának növelésére az *árak* sem.

Folytatódik a másodlagos nyersanyagforrások hasznosításának új gazdasági és szervezeti feltételeinek kutatása. Például a moldáviai Belc városban a Szovjetunió Ellátási Állami Bizottsága a városi pártbizottsággal és másokkal együtt 1986-ban kísérletet tervez az ún. lakosságtól származó másodlagos alapanyag terítésmentes átvételével. Ez az állampolgárok öntudatával, kezdeményező-készségével, illetve a társadalmi érdekekkel való azonosulásával számol. Ennek a kísérletnek az ötletét a dolgozók levelei adták.

I. Lescsevszkij
(Moszkva)

Ugyancsak a versenyképesség javítása érdekében — mintegy ötezer szellemi és fizikai dolgozónak ajánlották fel az idő előtti nyugdíjazást, végkielégítéssel. Nagy meglepetésre a lehetőséggel 11 ezer dolgozó élt. A vezetők véleménye szerint ez a létszám azért lett a tervezett kétszerese, mert sok dolgozó megijedt a döntési és beleszólási kényszertől, s nem képes a váltásra.

Jelentősen visszaszorították a néhány évvel ezelőtt már megnyírbált vállalati *bürokráciát* is: mivel volt mit mérsékelni, a cég vezetői arra következtettek, hogy vagy korábban nem végeztek ezen a területen megfelelő kurtítást, vagy pedig a bürokrácia újjátermelte önmagát.

Csak a jövő döntheti el a konszern új filozófiájának helyességét vagy túlzását: a vállalat azt szeretné, ha minden dolgozója *üzletember* lenne. Ez alatt azt értik, hogy a szellemi és a fizikai dolgozók lássanak tovább íróasztaluknál, vagy üzemejüküknél, s mindenki az eladások növelése érdekében fejtsse ki tevékenységét. Ezzel a kérdéssel szorosan összefügg, hogy az amerikai vegyipari nagyvállalat közelebb akarja vinni az élethez és az üzlethez kutatási és fejlesztési részlegét. A *Du Pont*-nál a K+F részleg a jövőben szorosan együttműködik majd a marketingegységgel, a költséglejtemző igazgatósággal, s nem utolsósorban a piackutatókkal.

Korszerűbb értékesítési szervezet

A „megnyírbálás”, átszervezés és újabb áramvonalasítás hosszabb időt vesz igénybe, de nem valószínű, hogy azt megérzi a cég *jövedelme*. A vállalat vezetői hangsúlyozzák, hogy ha szükséges, jövőre újra felülvizsgálják a mostani koncepciót (amelyet egyébként a részvényesek is jónak tartanak), mert a vállalatot csak a *rugalmasság* viheti előre a mai világpiaci helyzetben.

Hasonló következtetésre jutott az *IBM* is, amikor bejelentette *marketingközpontú* átszervezését. Pedig az *IBM*-nél sincsenek különösebb gondok az értékesítési statisztikák alakulásával: öt évvel ezelőtt a vállalat 26,2 milliárd dolláros forgalmat bonyolított le, ez évre viszont már 50 milliárdot várnak. Csakhogy a cég vezetői úgy vélik, hogy a vállalatban bőven van még tartalék, s az értékesítési hálózat átszervezésével számottevően emelhetők meg az eladások az Egyesült Államokban.

Korábban az értékesítési hálózatra a *földrajzi elv* volt a jellemző, majd előtérbe került a termékelv, s az eladási igazgatóságot az egyes termékcsoportok — elektromos írógépek, számítógépek stb. — szerint szervezték meg. 1981-ben három eladási egység felállításával fogták át a vállalat teljes termelési körét: külön-külön igazgatóság foglalkozott a nagy, a kisebb számítógépek, valamint az irodai eszközök értékesítésével.

Ezentúl az *IBM* értékesítési tevékenységét az USA-ban *két területi egység* (amely gyakorlatilag átfogja az országot) végzi, s mindkét részleg a vállalat minden termékének eladásával foglalkozik. Megszűnik tehát a specializáció, a szakosodás korszerűsítését az *IBM*-nél a „minden hangszerezen való játszás” időszaka váltja fel. Nem foglalkozik ezentúl külön-külön részleg a nagy és a kis vásárlókkal, hanem a *piac mint egész* kap szerepet az *IBM* marketingkonceptiójában. A 25 regionális irodát 13 területi kirendeltségre csökkentik, viszont továbbra is 252 marad az *IBM*-lerakatok száma.

Az *IBM* az átszervezés után sem lehet abban biztos, hogy az új fellállás hosszabb ideig előnyös lesz számára. Most azonban *meg kellett tennie* ezt a lépést, mert a több éven át tartó erőteljes jövedelemnövekedés visszaesett, s váratlan keresletcsökkenés állott elő a számítógéppiacon. Az eredmények elemzése ezúttal oda vezetett, hogy a vállalatvezetés nem a termékstruktúra átalakításában, hanem az *értékesítési szervezet* megváltoztatásában látja azt az erőt, amely képes lesz új lendületet adni a cégnek és képes lesz leküzdeni a piaci nehézségeket.

Mindkét amerikai nagyvállalat esetében feltűnik, hogy a vállalatvezetés nem elsősorban a közvetlen anyagi termelésben kíván bevezetni változtatásokat, hanem az *üzleti tevékenységben*. Az előbbi — véleményük szerint — ugyanis nem merevedhet meg, hiszen a termelés, a termelési szerkezet „karbantartása” minden vállalatnak létfeltétele és jól felfogott érdeke.

Gara Szaboles

Konjunktúrajelentés

1985—1986

akutató Intézet (KOPINT) távú világgazdasági helyzetéről „konjunktúrajelentés” — a trium megfelelő részlegeinek kelte a külkereskedelmi és a kívánja a gazdálkodásunk menő regionalis és árupiaci Az ősi jelentés fő célja az, gazdasági tervet megalapozó en. Október és november fo- kértői viták tárgya, amelyek miniszter vezette Tanácsadó ggazdasági Tudományos Ta- z-intézet jelentése végül a erül.

illetékes szervek a KOPINT ely — mint a korábbi évek- ban és az árupiacokon be- fő tendenciák felvázolása a szó) prognóztis és a ma- nára megfogalmazott követ-

len összefoglaljuk az éves lamint a következtetés né- miket természetesen kiegé- ormációkkal.

egnehezíti a kilábalási fog- g kitörésének közvetlen ve- nányok, bankok és nemzet- ek együttműködése eredmé- urult, s a válság fokozatos et tehetnek.

ékek forgalmában jelentős a megelőző két év konjunk- yersanyagpiaci keresletben mértékben volt érezhető. A nérsékeltebb növekedésével mindkét árufélcsoportban

kek és alapanyagok iránti raik enyhe csökkenését az llett a fő felhasználó, fej- bemenő makro- és vállalati okon (a kevésbé anyagigé- zekví súlyán, fajlagos nyers- álásuk csökkenésén stb.) kí- sorban az amerikai import kenése váltotta ki.

az árak folytatódó lemor- sósorban az OECD-országok kenése miatt. Bár az előre- tnövekedéssel számolnak, a ísi struktúraváltozási hatá- ovábbi enyhe árcsökkenést

ű ipari nyersanyag- és élel- százalékkal csökkentek. Az nálat csak részben tulajdo- jó terméseredményeknek. a piacok strukturális át- és a hús esetében az OECD övekedésével, a közel-keleti álljának a csökkenésével, a ejlődő országok mezőgazda-

ek gazdasági növekedésének sztermékpiacra az árszínvo- ó: az ipari termékek iránti uzamosan dollárban számí- lévben három-hat százalé- sódik felében — a dollár — kismértékben (két-há- edett az ipari árszínvonal. ul élénk maradt a beruhá-

n keresleti—kínálati viszo- mérsékelt gyengülése esa- nyersanyagárak. A mező- feljebb az árcsökkenési ten- számolni. Az iparcikkék- tonkénti eltérésekkel — las- Az ilyen irányú áralakulás anyagok közti arányokat cserearányokat pedig azok rszágok előnyére módosítja. emelő strukturális átalaku- nk, hogy ez tartós tenden- ton keresztül jut is érvény-

ben megfordult a dollár yzata. Ez az amerikai gaz- sával függ össze, s előre- omlását. A dollárárfolyam leértékelődést fekezi, hogy svaluta szerepére — gazda- lján — egyetlen más valu- tő tőkés országok várható pedig nem ad biztos tá- ekulációban. A jövő év kö- zen csökkenő irányzata erős ódni.

nt viszonylagos konszolidá- tételődési folyamat elsőso- rágotat érinti kedvezően. A folytatódik a fenálló tarto- tti mezüitása. Az adós ort- táisai szelektíven javulhatnak,

a külső forrásbevonás lehetőségét azonban a refinan- szírozások nagysága továbbra is több országban kor- látozza.

A KGST-országok fejlődése

A szocialista országok többségében 1983—84-ben megélenkült a gazdasági növekedés, s egyidejűleg jelentős aktívumot értek el a konvertibilis elszámolású kereskedelmi mérlegben. Az idei évben megtorpan- tak e folyamatok: a gazdasági növekedés, az ipari termelés bővülése, a külgazdasági helyzet javulása csaknem kivétel nélkül, mindenhol lelassult és elma- radt a tervezettől.

Az eredmények szerényebb voltára néhány rend- kívüli körülmény is hatással volt: különösen a szo- katlanul kemény tél valamennyi országban, a súlyos aszály (Bulgáriában és Romániában), illetve az eső- zések és az árvíz (Csehszlovákiában és Lengyelország- ban) az első félévben visszavetette a teljesítményeket az energiatermelésben, az iparban és a mezőgazda- ságban is. A termelési elmaradásokat, jelentős erőfe- szítések árán is csak részben sikerült az év máso- dik felében behozni.

A rendelkezésre álló előzetes és részleges adatok szerint 1985-ben megállt a tőkés export tavalyi lát- ványos növekedése, a kisebb KGST-országokban a ke- reskedelmi mérleg aktívuma jelentősen csökkent. Ez elsősorban abból adódott, hogy a hosszabb ideje visz- szafogott importkereslet ismét a felszínre tört. A tőkés országokba irányuló export növeléséhez szükséges árualapok azonban nehezebben teremthetők elő.

Rövid távon várható, hogy az egyes országok glo- bális mutatói az első felévinél esetleg gyorsabb nö- vekedést tükröznek, de számos országban súlyos bel- ső, elsősorban energiaellátási feszültségekkel számo- lunk. A hosszabb távon gyorsabb növekedés felté- telei egyelőre nem adóttak.

A Szovjetunióban a most záródó ötéves terv 17 százalékos nemzetijövedelem-növekedésével szemben a következő tervidőszakban 19—22 százalékos gyarapo- dást irányoztak elő. Már ebben az évben megmutat- kozott, hogy az elkövetkező időben néhány fontos ágazatra összpontosít a gazdasági vezetés, így minde- nekeltőtt az energetikára és a gépiparra, valamint a gazdaságnak a legkorszerűbb technikával való ellátá- sára.

A kisebb KGST-országok gazdaságpolitikai mozgá- tere a következő időszakban némiképp bővülhet. A középtávú gazdasági tervezés építhet arra, hogy az országok többségének fizetési helyzete konszo- lidálódott, s a hitelfelvételi lehetőségek hiánya nem tereli őket eleve kényszerpályára. Ezért van mód arra, hogy az erőfeszítéseket ne csak a rövid távú egyen- súly követelményeire összpontosítsák, hanem azoknak az eszközöknek a megtalálására, amelyek lehetővé te- szik egy hatékonyabb, a világpiaci keresletnek és költségviszonyoknak megfelelőbb termelési és export- struktúra kialakítását.

Következtetések

A világkereskedelem 1985—86. évi növekedésének mértéke nem korlátozza Magyarországot exportjáraik fenntartását a legtöbb eddig megszerzett piacán, sőt új piacok megszerzését sem. Azokon a piacokon azon- ban, amelyekről a magyar vállalatok ilyen vagy olyan okból (például azért, mert ideiglenesen sem vállalhat- tak árvészteségeket) kivonultak, a visszatérés a ko- rábbi módszerekkel és szervezetben nem mindenütt lehetséges.

A világkereskedelem fellendüléséből és még tartó növekedéséből következő előnyöket az elmúlt másfél- két évben nem sikerült kihasználnia a magyar gaz- daságnak. Elemzésünk szerint a gazdaság teljesítme- nye nem azért nem nőtt 1985-ben, mert a tőkés ex- port tervei nem teljesültek, hanem fordítva: a ma- gyar vállalatok továbbra is a gazdasági tevékenysé- geknek (termelésnek, értékesítésnek, készletezésnek) csökkenő szintjén próbálják meg vagy kényszerülnek egyensúlyba hozni gazdálkodásukat és ez mutatkozik meg a tőkés/exportterjükben is.

Az export növelése érdekében ösztönözni és tá- mogatni szükséges a kilépést a külső piacokra, a vállalati értékesítési szervezetek kiépítését és moder- nizálását, amit a belföldi értékesítés kereskedelmibb- tételeinek is alá kell támasztania. Főként a vállalatok ama része számára kellene a mainál előnyösebb és előre tervezhető feltételeket teremteni, amelyek ké- pések és hajlandók arra, hogy saját vállalati tervet és hosszú távú stratégiát dolgozzanak ki és a szerint cselekedjenek.

Mindezzel csak azoknak a többször elhalasztott lé- péseknek a megtételét javasoljuk, amelyeket a reform továbbfolytatásának keretében már korábban napi- rendre tűztek, és amelyek ahhoz kellene, hogy mind a kormányzat, mind a vállalatok gvakorolhassák jo- gaikat, és mindezt ne egyre szűkülő gazdasági telje- sítmények közepette tegyék.

A gazdasági teljesítmények szerény bővülése és az, hogy a reform hatásai a valóságban is érzékelhetők legyenek, egyre fontosabbnak látszanak ahhoz is, hogy az ország hitelképessége megmaradjon, gazdaságának külső megítélése ne romoljon.

Válságban a hajógyártás

A rozsdá talán segít

A fejlett tőkés országok és a fejlődő államok hajógyártó ipara számára nem jelentett különösebb meglepetést, hogy az ágazat válsága 1985-ben is folytatódott. Az viszont igen csak nagy visszhangot váltott ki, hogy a hajóépítési szakma hiénájának tartott Dél-Korea is kénytelen volt november közepén megrendelési hiány miatt néhány hajógyárat bezárni. Az ágazat szakértőinek véleménye szerint a dél-koreai hajógyártó kapacitás lefaragása a „vég kezdetét” jelenti.

A kőolaj iránti kereslet visszaesése, valamint a hetvenes évek második felében számottevően felduzzasztott tengeri szállítóképesség iránti igény zuhanása azt eredményezte, hogy napjainkban a világ kereskedelmi flottájának 35–40 százaléka „munkanélküli”, s hosszabb ideje fuvar nélkül ringatózik valamelyik kikötőben. Ennek eredményeként a hajógyárak alig kapnak megrendelést, hiszen a hajótulajdonosoknak a meglévő kapacitás is elég gondot, illetve veszteséget jelent.

1974 óta ötven százalékkal csökkent bruttóregisztertonnában (BRT) számolva az éves hajórendelés. 1983-ban még 19,4, tavaly 15,6 és idén csak 8,9 millió BRT szállítóképességre kaptak megrendelést a gyárak. Jól jellemzi a helyzetet, hogy 1985-ben mintegy 29 millió BRT kapacitású olajszállító hajót kaptak tankerekre. (A hajótulajdonosoknak kisebb veszteséget jelent a hosszú ideje fuvar nélkül álló hajók beolvasztása, mint a fenntartási költségek fedezése.)

Nyugat-Európa valamikor patinás hajóépítő ipara több éve súlyos gondokkal küszködik, amelyekért csak részben lehet okolni az előretört japán, dél-koreai, tajvani és brazil hajógyártást. Ezek az országok átlagosan 30 százalékkal alacsonyabb áron kínálják hajóikat, mint a strukturális válsággal küszködő nyugat-európai ágazat. Az NSZK-ban 57-ről 45 ezerre csökkent a még nem bezárt hajógyárak munkaslétszáma az elmúlt három évben. Nagy-Britanniában évtizedünkben négy nagy hajógyárat zártak be. De nem jobb a helyzet az Egyesült Államokban sem, ahol idén mindössze öt tengeri áruszállító hajót építenek. (1980-ban még 66 új hajó hagyta el az amerikai dokkokat.) Az elmúlt négy esztendőben a 110 amerikai hajógyár közül 25 csukta be véglegesen kapuit, s 1990-ig további 35 gyárban szűnik majd meg a termelés.

A tőkés világ hajómegrendeléseinek 70 százalékán két ország, Japán és Dél-Korea osztozik. Ez a két állam két évtizeddel ezelőtt még nem is szerepelt a hajóépítő országok listáján. Időközben azonban hatalmas hajógyártó ipart építettek ki. A kereslet jelentős visszaesésével azonban ők is tehetetlenek.

A világ első számú hajógyártója, Japán tavaly 11 millió BRT megrendelést kapott, az idén viszont csak 8,8 milliót. (Ez a szám persze még mindig nagy irigységet vált ki Nagy-Britanniában, vagy az USA-ban, ahol az ideai megrendelések nagysága 0,1, illetve 0,3 millió BRT.) A megrendelések csökkenése miatt a japán hajógyárak sorra bocsátják el dolgozóikat. A Hitachi Zosen például 30 százalékkal, 12 ezer főre csökkent a létszámát.

A három vezető dél-koreai hajóépítő Hyundai, Daewoo, Samsung — az idén 60 százalékkal kevesebb megrendelést kapott a tavalyinál. Dél-Korea összesen 2,3 millió BRT megrendeléssel rendelkezik, 1984-ben még 3,7 millió BRT volt a gyárak megrendelési könyveiben. Ebben a helyzetben a hajógyárak kénytelenek megváltoztatni termelési struktúrájukat, s új piacok után néznek. A jelek szerint mindinkább áttérnek a speciális rendeltetésű — tudományos kutatóhajók, vízen lebegő termelőüzemek, tengeri olajfúró tornyok stb. — vízijárművek, illetve -eszközök kényeszerű gyártására. Csakhogy ezekből az eszközökből meglehetősen alacsony a kereslet.

A hajóépítő-ipar egyelőre nem számíthat arra, hogy rövid időn belül elmúlik a dekonjunkció. Lényeges javulás csak akkor várható, ha a piacon számottevően emelkedik a kereslet a kőolaj és az úgynevezett ömlesztett áruk — szén, nyersanyagok, gabona stb. — iránt. Az előrejelzések szerint belátható időn belül nem növekszik ezen áruk iránt a kereslet. Borússá teszi a kilátásokat továbbá az is, hogy idén a világkereskedelem mindössze 2–3 százalékkal növekedett, s nem várható jövőre sem nagyobb ütemű emelkedés. (1984-ben a világkereskedelem bővülése 8 százalékos volt.)

A hajógyártók véleménye szerint az ágazatban csak egy dolog biztos, s csak erre lehet „építeni”: a sós tengervíz gyorsan roncsolja, rozsdásítja a hajókat. Különösen a hosszú ideig rostokoló hajókban tesz nagy kárt, ezért van némi esély arra, hogy a rozsdás vízijárművek egy részének pótlására a tulajdonosok néhány új hajót rendelnek.

Gara Szabolcs

KÖZÉLET - DIPLOMÁCIA

Üdvözlő távirat

Losonczy Pál, az Elnöki Tanács elnöke táviratban fejezte ki jókívánságait **Daniel arap Moi** elnöknek a Kenyai Köztársaság nemzeti ünnepe alkalmából.

Óvári Miklós a XX. kerületben

Óvári Miklós, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Központi Bizottság titkára szerdán a főváros XX. kerületében töltötte munkanapját. A vendéget a kerületi pártbizottság épületében **Csillik András** első titkár és **Gyulai Gusztáv** tanácselnök fogadta, s tájékoztatta a városrész politikai életéről, a párt-szervezetek munkájáról, a százezer lakosú Pesterzsébet és Soroksár fejlődéséről. Kiemelten szóltak a VII. ötéves tervidőszak fejlesztési koncepciójáról.

A délelőtti órákban a Politikai Bizottság tagja ellátogatott a Nagy László Általános Iskolába és Gimnáziumba. Itt 1150 diákkal 39 tanulócsoportban foglalkoznak a pedagógusok, közülük mintegy 650 kisdíák egész napos nevelését oldják meg. A kerület ellátásáról tájékozódva **Óvári Miklós** megtekintette a Dél-pesti Áfész újonnan átadott, mintegy hétezer négyzetméter alapterületű Erzsébet áruházát.

A program következő állomása az Építőipari Gépesítő Vállalat volt: itt **Gábor József** igazgató és **Juhász Ferenc**, a vállalati pártbizottság titkára számolt be az 1700 dolgozót foglalkoztató gazdálkodó szervezet munkájáról. **Óvári Miklós** megtekintette a vállalat lakossági szolgáltató üzletágától kölcsönözhető építőipari kisgépek kiállítását.

Délután kerületi aktívaértekezleten tájékoztatót tartott időszere politikai kérdésekről.

Berecz János Kőbányán

Berecz János, az MSZMP Központi Bizottságának titkára szerdán Kőbányára látogatott. A vendéget a X. kerületi pártbizottságon **Zarnóczy József** első titkár és **Szabó Károly** tanácselnök fogadta, s tájékoztatta a dinamikus fejlődő munkáskerület politikai, gazdasági életéről, a VI. ötéves terv várható teljesítéséről, a VII. ötéves terv előkészítésének helyzetéről, a kerületfejlesztés eredményeiről és feladatairól.

A Központi Bizottság titkárának programja a Sportligeti Általános Iskolában folytatódott, majd felkereste a 22 hektáron épült Kőbányai Sportligetet. Mindkét létesítményt jelentős társadalmi összefogás eredményeként idén vették birtokukba a helybeliek.

Berecz János ezt követően a Finommechanikai Vállalatnál tett látogatást. **Fenyvesi Ferenc** vezérigazgató és **Császár Dániel**, a pártbizottság titkára ismertette meg a vendéggel a híradástechnikai ágazat kiemelkedő vállalatának gazdasági munkáját, a termékszerkezet korszerűsítésének eredményeit.

Berecz János délután aktívaértekezleten időszere politikai kérdésekről tájékoztatta a kerületi üzemek, intézmények politikai, társadalmi és gazdasági vezetőit, aktivistáit.

Szűrös Mátyás Csepelen

Szűrös Mátyás, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bi-

vek Vas- és Acélöntödéjébe, valamint az Egyedi Gépgyárba. Üzemlátogatáson ismerkedett a gömbgrafitos öntvénygyártással, a műanyagipari és kohászati gépek, berendezések gyártásával, s tájékoztatták a gyárak gazdasági helyzetéről, a helyi politikai munka tapasztalatairól.

A látogatás a Völgy utcai lakótelep közművelődési intézményében, az Általános Művelődési Központban folytatódott. A Központi Bizottság titkára a Papíripari Vállalatnál tartott aktívaértekezlettel zárta csepeli látogatását.

Marjai József fogadta az Adidas elnökét

Marjai József, a Minisztertanács elnökhelyettese szerdán az Országházban fogadta **Horst Dassler**t, az NSZK-beli Adidas-cég elnökét, aki magyar partner-vállalatok vezetőivel folytatott tárgyalásokat Budapesten.

A megbeszélésen az Adidas és a magyar vállalatok közötti együttműködés tapasztalatairól, eddig kialakult kereteiről és a továbbfejlesztés lehetőségeiről volt szó.

Elutazott a belgrádi pártküldöttség

Szerdán elutazott Budapestről a belgrádi pártdelegáció, amely **Szlobodán Milosevic**snek, a Jugoszláv Kommunista Szövetség Központi Bizottsága tagjának, a belgrádi pártbizottság elnökének vezetésével az MSZMP budapesti bizottságának meghívására tartózkodott hazánkban. A küldöttség tagjai megbeszélést folytattak **Grósz Károly**val, az MSZMP Politikai Bizottsága tagjával, a budapesti pártbizottság első titkárával a két főváros kapcsolatairól, azok továbbfejlesztéséről. Szlobodán **Milosevic** fogadta **Németh Károly**val, az MSZMP főtitkár-helyettese. A delegációt elutazásakor **Köteles Zoltán**, a budapesti pártbizottság titkára búcsúztatta.

Magyar-jugoszláv hírügynökségi tárgyalások

Burján Sándor, a Magyar Távíratok vezérigazgatója **Mihajlo Saranovics**nak, a Tanjug jugoszláv hírügynökség vezérigazgatójának meghívására december 9-11-e között Jugoszláviában tartózkodott. Tárgyalásaik során megállapodtak a két hírügynökség együttműködésének kiszélesítésében. **Burján Sándor** fogadta **Marko Lulics**val, a JKSZ KB elnökségének végrehajtó titkára és **Janez Zemljarics**val, a szövetségi végrehajtó tanács (kormány) alelnöke.

Barity Miklós moszkvai megbeszélései

Barity Miklós külügyminiszter-helyettes december 9. és 11. között Moszkvában megbeszéléseket folytatott időszere nemzetközi kérdésekről és a kétoldalú kapcsolatokról **Vagyim Loginov** szovjet külügyminiszter-helyettesel.

Kitüntetések

Az Elnöki Tanács **Uzsokyi Miklós**nak, a Magyar Tudományos Akadémia Számítástechnikai és Automatizálási Kutató Intézete tudományos tanácsadójának a magyar elektronikai és számítástechnikai kutatás területén elért kimagasló eredményeiért, 60. születésnapja és nyugállományba vo-

Harvard és Stanford trónfosztása

Az üzletemberek és menedzserek felsőfokú képzésével foglalkozó intézmények az Egyesült Államokban évtizedek óta kialakítottak egymás között egy azóta is változatlan rangsort. Az oktatóintézetek véleménye szerint a legjobb képzést a Harvard, valamint a Stanford egyetem nyújtja hallgatóinak. Nagy meglepetést keltett az USA-ban, amikor egy felmérésből nemrégiben kiderült, hogy a fiatal szakembereket foglalkoztató nagyvállalatok egészen más véleményen vannak.

A New York-i Brecker and Merryman tanácsadó cég 250 vezető amerikai vállalatot kérdezett meg az üzletemberképzés színvonaláról, valamint a kezdő szakemberek tudásáról és anyagi igényeiről. A felmérés célja az volt, hogy maguk, a frissen végzett diplomásokot foglalkoztató vállalatok mondjanak véleményt az oktatásról, s a fiatalok „használhatósága” alapján rangsorolják az oktatási intézményeket.

A megkérdezett vállalatok véleménye szerint az ország legjobb üzletemberképző (business school) intézménye a Northwestern egyetem Kellogg intézete. A második helyre a Pennsylvania egyetem Wharton intézete került. A meglepetést az szolgáltatta, hogy a Harvard csak a harmadik, a Stanford pedig a kilencedik helyre került. A Columbia egyetem fémjelzte üzletemberképző az előkelő negyedik helyet szerezte meg, míg a jónévű Yale egyetem a ranglista utolsó — huszonegyedik — helyére került. A vállalatok ezt a rangsort nem az oktatás minőségére, vagy a megszerzhető tudás mennyiségére alapozták, hanem abból indultak ki, hogy mennyi gyakorlati ismeretet nyújtanak a hallgatóknak az egyetemen, vagy a keretükön belül működő business-intézmények.

A rangsor elhelyezkedési lehetőségét is kifejez a fiatalok számára: az USA vezető vállalatai és bankjai elsősorban az általuk négy legjobbnak tartott oktatási intézmények végzett hallgatóit alkalmazzák, illetve nekik kínálnak állást. A tanulni szándékozó diákok a jelek szerint jobban tisztában vannak az intézmények valódi rangsorával, mint maguk az egyetemen. Idén például a Harvardra 785

főt vettek fel, a jelentkezők száma pedig meghaladta az 5300-at. (Érdeemes megjegyezni, hogy a Harvardon a képzési idő alatt mintegy 20 ezer dollárt kell kifizetnie a hallgatónak.)

A vállalatok személyzeti vezetői közül többen úgy vélik, hogy a pályakezdő fiatalokat túlfizetik, s alkalmazásukkal a cégek sok esetben nem azt kapják, amiért fizetnek. A számok nyelvén ez azt jelenti, hogy a felsőfokú képzettséggel rendelkező kezdő üzletemberek 35-40 ezer dolláros évi fizetést kérnek, és rendszerint kapnak, ha a legjobbnak tartott oktatási intézményekből kerülnek ki. Két esztendővel ezelőtt a „kiválasztottak” kezdő fizetése évi 10 ezer dollár körül mozgott.

Ezek a fizetések persze csak az elitiskolák legjobb hallgatóira vonatkoznak, de sok esetben ők is csalódást okoznak az első munkahelynek. A Kellogg dékánjának véleménye szerint az amerikai nagyvállalatok helytelenül teszik, hogy a legjobb diákoknak ilyen magas fizetést adnak, mert ezzel egyrészt erősítik „elit-tudatukat”, másrészt pedig inflálják az átlagos kezdőfizetést. A dékán egyértelműen az ipart okolja a kialakult helyzetért, mert — véleménye szerint — a termelő nagyvállalatok engednek a végzős diákok anyagi nyomásának. De véleménye szerint az sem hagyható figyelmen kívül, hogy az elhelyezkedés adásvételi megállapodás a végzett diák és a munkahely között, s vállalatok annak fizetnek többet, akiben több fantáziát, profitteremtési készséget látnak. A helyes arányok megtalálása azonban nem könnyű, s nem szabad megengedni, hogy az ifjú szakemberek diktálják a fizetéseket — véli Jacobs dékán.

A felmérés tanúsága szerint eltérő az oktatási intézmények és a vállalatok értékítélete az egyetemen rangsoráról. Az Egyesült Államokban nagy felűnést keltett a Harvard és a Stanford „trónfosztása”, s ezért mind az egyetemen, mind pedig a vállalatok azt javasolják, hogy közösen elemezzék, beszéljék meg az üzletemberképzés jövőjét. Figyelemre méltó, hogy a közös gondolkodásban kiemelkedő szerepet kap a vezetői készség, a vállalkozási és az innovációs képesség kérdése.

— A vállalati véleményeket hallgatva, úgy tűnik, a beruházási források csökkenése miatt erre egyszerűen nincs lehetőségük.

— A hazai közgazdasági gondolkodásban hosszú időn át érvényesült az a meggyőződés, hogy a beruházások növelése automatikusan növeli a termelés korszerűségét, s egyidejűleg a vállalatok versenyképességét is. Gazdasági fejlődésünk elmúlt másfél évtizedes tapasztalatai azonban *nem igazolták* az ilyen mechanikus kapcsolat létezését.

— De beruházások nélkül nem valósítható meg jelentősebb mértékű fejlesztés sem.

— Ez igaz. Csak arról sem szabad megfeledkezni, hogy a vállalatok részéről jelentkező beruházási igényeknek csak kisebb része irányul intenzív fejlesztésre, nagy hányada a hagyományos termékstruktúrát megtartó és bővítő fejlesztéseket segíti. Erre bizonyíték, hogy a gyártmányválaszték alig változik, holott az ipar évente 70–80 milliárd forintot fordított beruházásra az utóbbi időszakban is.

— Pedig a „gyógyszert” már réges-rég ismerjük, ez a szelektív iparpolitika lenne.

— alábbis a kompetitív szteraban — alá kell rendelni a piac minősítésének.

— Ha a vállalatok maguk nem hajtják végre bizonyos területeken a visszafejlesztést, akkor előbb vagy utóbb állami beavatkozásra lesz szükség. Ez viszont a reformnak mond el-
lent. Tehát akkor most centralizáljuk vagy decentralizáljuk a döntést?

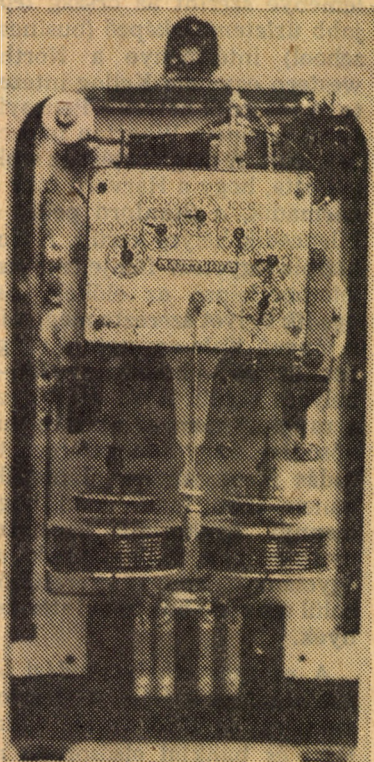
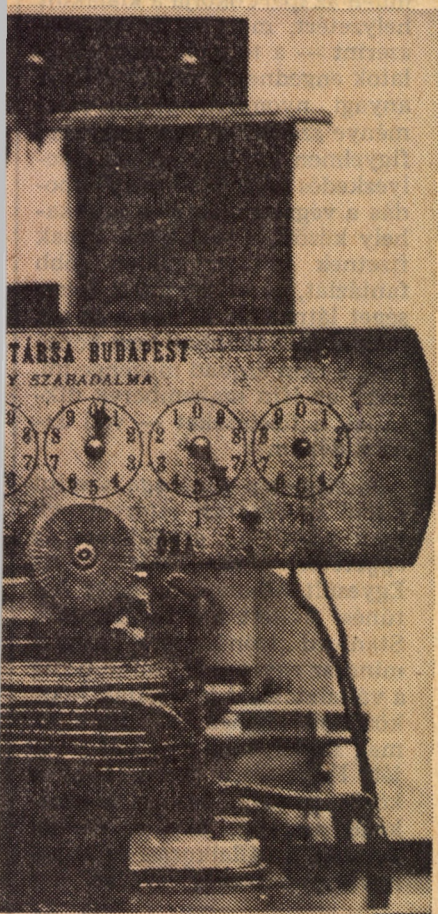
— A gazdaságirányítás részéről a szabályozás és az érdekeltviszonyok célszerű formálásával kell olyan közgazdasági környezetet kialakítani, amely arra ösztönzi a vállalatokat, hogy fejlesztési igényüket, elképzeléseiket az értékesítési lehetőségek tükrében maguk szelektálják; hatékony, pénzügyileg is nyereséges beruházásokat valósítsanak meg, az új termékek és technológiák olyan színvonalat képviseljenek, amelyek tartós piaci sikert biztosítanak.

— Szigorítani kellene a feltételeket?

— Nem hiszem, azok épp elég szigorúak, inkább az egyedi mentesítéseket lenne indokolt csökkenteni.

Vanicsek Péter

s mértékek

Aron óras fogyasztásmérő 1902-ből.

Bláthy által 1889-ben kifejlesztett első váltakozó áramú fogyasztásmérő.

Siemens egyenáramú fogyasztásmérő 1920-ból.

Fotó: Bánkúti András

Év végi hajrá a gazdaságban

Az Egyesült Államok gazdaságának teljesítménye az esztendő eddig eltelt részében messze elmaradt a várakozásoktól, s ma már az amerikai közgazdászok szerint sem kétséges, hogy a felemás eredmények ellenére egyértelmű recesszió következett be idén 1984-hez képest. Az előrejelzések szerint az év utolsó hónapjaiban valamelyest javulnak majd a legfontosabb mutatók, de az összteljesítmény elmarad majd a tervezettől. A hosszabb távra szóló előrebecslések azt valószínűsítik, hogy a gyenge élénkülés 1986. első félévében is folytatódik, s jó esetben csak a jövő év második felében lehet erőteljesebb fellendülésre számítani.

Az első negyedévben az USA bruttó nemzeti terméke 0,3 százalékkal nőtt, a második negyedév 2 százalékos GNP-emelkedést hozott. Ilyen első félév után kilátástalannak látszik a tavalyi 7,1 százalékos gazdasági növekedés megismétlése, az optimista előrejelzések is legfeljebb 3–3,5 százalékos növekedéssel számolnak. Ehhez azonban az első félévénél jóval erőteljesebb gazdasági tevékenységre van szükség az év hátralevő részében.

Alacsony ütemek

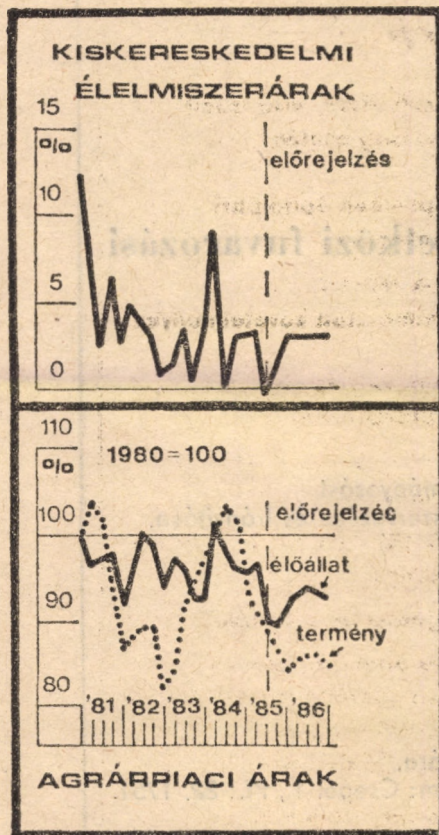
A nagyobb teljesítményhez azonban élénkebb közületi és magánkeresletre volna szükség. Az első félévben a beruházások — a hadiipar és az úgynevezett „high tech” ágazatok kivételével — azonban stagnáltak, illetve csökkentek. Jól jellemzi a helyzetet, hogy júliusban a beruházási javakra fordított rendelések értéke 102 milliárd dollár volt, egy évvel később viszont alig haladta meg a 103 milliárdot. Hasonlóan kedvezőtlen az amerikai gazdaság teljesítménye szempontjából kiemelkedő fontosságú lakásépítkezések alakulása: tavaly júliusban — éves szinten — 1,7 millió új ház építésére volt rendelés, ez a szám 1985. közepén 1,65 millióra csökkent.

Az első negyedévi 0,5 százalékos ipari termelékenységszökkenés után, a második negyedév 1 százalékos emelkedést hozott. Ez gyenge eredmény, hiszen 1984 első három hónapjában az emelkedés még meghaladta a 3 százalékot. (Érdeemes megjegyezni, hogy a termelékenységi mutató ugrásszerű emelkedése általában a fellendülési ciklus korai szakaszára jellemző.)

A növekedési dinamizmus hiányáról, a beruházási tevékenység pangásáról tanúskodik a vállalati profitok alakulása is. Az amerikai cégek 1985 második negyedévében összesen 136,5 milliárd dollár profitra tettek szert adózás után, egy évvel korábban ez az összeg 150,2 milliárd dollár volt. A foglalkoztatottak jövedelme az első félévben mindössze 2 százalékkal növekedett, március óta gyakorlatilag nem emelkedtek a bér- és fizetéses jellegű jövedelmek.

A lanyha gazdasági tevékenység viszont a tavalyinál is alacsonyabb inflációt hozott. 1985 első hét hónapjában éves szinten — a fogyasztói árak 2,3 százalékkal nőttek, s az esztendő végére — ugyancsak éves szinten 3,5–3,8

A kiskereskedelmi élelmiszerárak és az agrárpiaci árak dollárban mért változása az USA-ban

Forrás: FORTUNE
Megjegyzés: A kiskereskedelmi élelmiszerárak változása az előző évhez képest

százalékos inflációs rátával számolnak. (Ez mintegy 0,2–0,5 százalékkal alacsonyabb a tavalyi inflációnál.)

Kritikus pontok

Az amerikai gazdaság két leginkább kritikus pontja a költségvetési és a kereskedelmi mérleg alakulása. Az amerikai közgazdászok egy része a kedvezőtlen gazdasági folyamatokért a központi bankrendszer (FED) pénzügyi politikájára, valamint a Költségvetési Hivatalt, valamint a Kereskedelmi Minisztériumot okolja. Kérdés persze, hogy a „bűnbakok” politikájának változása elegendő lenne-e a gazdaság megélénküléséhez.

A költségvetés az idei pénzügyi évben az előrejelzések szerint 211 milliárd dollár hiánnyal zárul, s a deficit csökkentésének módja és lehetősége most az amerikai belpolitikai viták homlokterében áll. A tervek szerint a következő pénzügyi év lesz az első olyan Reagan-fémjelzte év, amikor a költségvetési deficit érezhetően csökken majd.

A Kereskedelmi Minisztérium számításai szerint az USA külkereskedelmi mérlegének idei deficitje elérheti a 150 milliárd dolláros rekordszintet. (1984-ben a külkereskedelem 123 milliárd dollár hiányt halmozott fel.) Noha február óta a dollár mintegy 20 százalékos veszítet erejéből a vezető nyugati valutákhoz képest, az import továbbra is nő, a kivitel pedig csökken. A második negyedévben negatív rekord született: a kereskedelmi mérleg hiánya 33,4 milliárd dollár volt. Júliusban viszont csökkent a havi deficit, elsősorban az olaj- és gépkocsi-behozatal számottevő visszasése miatt. Ezt a kedvező eredményt azonban a gazdasági szakemberek átmenetinek tekintik, s véleményük szerint nem lehet számítani az importáradat jelentősebb mérséklődésére.

Nem véletlen, hogy az amerikai gazdaság mind több szektorában és a törvényhozásban erősödnek az újabb protekcionista lépéseket követelő hangok, mert a „veszélyeztetett” ágazatok csak a szektor- és piacvédő intézkedések révén látnak lehetőséget a túlélésre, illetve a konjunktúra fellendülésére.

Az elnök — aki a szabadkereskedelem elkötelezett hívének tartja magát — egyelőre ellenáll. (Augusztus végén például elutasította a cipőbehozatal korlátozására tett javaslatot.) Nem kizárt, hogy belátható időn belül importkorlátozó lépések megtételére szánja el magát. Erre utal, hogy szeptember első felében Reagan behozatali megszorításokat helyezett kilátásba Brazília, Dél-Korea, Japán és a Közös Piac irányába, amennyiben azok egyes termékeik tekintetében nem tárják szélesre piacukat az amerikai export előtt.

Kedvezőtlen eredményekről adhat számot az amerikai mezőgazdaság is, annak ellenére, hogy a farmerek idén rekordtermést takarítottak be. Az értékesítési nehézségek a termelők tízezreinek okoznak súlyos anyagi gondokat, s a nagy termés tovább nyomja le az amúgy is alacsony mezőgazdasági árakat. Az USA mezőgazdaságának nem sikerül a külföldön levezetni a belső feszültségeket. A szeptember 30-án záruló gazdasági évben az amerikai mezőgazdasági export értéke 33,5 milliárd dollár, 12 százalékkal kevesebb, mint egy évvel korábban. A visszaesés elsősorban a mezőgazdasági termékek árának csökkenésével, másodsorban pedig a kivitel volumenének a hanyatlásával magyarázható. Nem mellékes szempont az export alakulásában a még mindig erős dollár, valamint a világpiacon agrárkínálat erősödése sem. A Mezőgazdasági Minisztérium legújabb jelentése szerint idén a farmerek jövedelme egyharmaddal, 10 milliárd dollárral lesz kevesebb, mint 1984-ben.

Sok k

A gazdasági szerkezet hatékonyabb működését magán hordozó gazdasági szervezetek a korábbiaknál sürgetőbb feladat, a gazdasági szerkezet átalakításában a vállalkozásoknak, amelyek érdekeiket megvédeni kívánják, adott tevékenységhez, ágazathoz köthető tevékenységüket maguk választásukkal mobilizálni a tevékenység fenntartásáért.

A 70-es években a nemzeti jövedelmek növekedése, majd az eladósodás lehetőséget adott arra, hogy a termelési szint általános fenntartása mellett elosztható források maradjanak a vállalkozások fejlesztési programokba történő befektetésére. Ennek érdekében a vállalkozások finanszírozására. Ennek érdekében nagyon leszűkült a 80-as évekre. Úgy tűnik, mintha zárt körhöz érkezett volna: változatlan szerkezet esetén a jövedelemtermelő képesség nem javult annyira a gazdaságban, hogy az nagyobb tőkeakkumulációt tegyen lehetővé, ugyanakkor a kellő tőkeakkumuláció (illetve a kellő nagyságú tőke) híján nincs lehetőség a szerkezet nagyobb átalakítására.

Ágazatközi szervezetek

Ha a struktúraváltozás és a tőkekezelés, -áramlás összefüggését nem makroszinten, hanem egyes tevékenységi körök, szervezetek, részpiacok tekintetében vizsgáljuk, akkor van lehetőség kedvező irányú szerkezetátalakítási folyamatok elindítására. Ha a piacépítés, a versenyelénkítés, a tőkeallokáció kérdései meghatározott szervezetek belülről szorosabban összekapcsolódnak, nagyobb lehetőség nyílik a gazdasági tevékenységek visszafejlesztésére, a jövedelmező termelés bővítésére.

Ezek a folyamatok felgyorsíthatók lennének olyan „ágazatközi” szervezetek létrejöttével, amelyek tevékenységük körét nem akadályozza profilkötöttség és viszonylag nagyobb tőkét is mobilizálni tudnak a jövedelmező tevékenység gyors növeléséhez.

A kereskedőházak hazai elterjesztéséről, létesítésük szükségességéről több éve vita folyik. Úgy tűnik: biztonságosabb annyi mondható el róluk, hogy olyan ágazatközi szervezeteknek kell lenniük, amelyek széles körű tevékenységüket profilkötöttség nem korlátozza, jellegükben fogva a piachoz igazítják a termelést a különböző tevékenységek profilok közötti gyors tőkeátcsoportosítás révén, illetve nagy tőkeerőt képviselnek (ehhez külső forrásokat is képesek mobilizálni). Ezért, ha Magyarországon a közeljövőben ilyen kereskedőházak jönnének létre, az érintett területeken érezhetően felgyorsulhat a szerkezetátalakítási folyamat.

A kereskedőházaktól várt pozitív változások meggyorsítása érdekében a G.

A Szövetkezeti Szállítási és Szolgáltató Vállalat pályázatot hirdet a forgalmi és fuvarszervezési osztály

vezetői

munkakörének betöltésére

Az osztályvezető feladata: a vállalat szakirányú – a fuvarozás forgalmi és kereskedelmi – munkájának szervezése és irányítása.

A munkakör betöltésének feltételei

- felsőfokú szakirányú végzettség,
- legalább tízévi szakmai gyakorlat és
- erkölcsi feddhetetlenség.

Pályázatot hirdet továbbá

a szállítmányozási és nemzetközi fuvarozási osztály

vezetői

munkakörének betöltésére

Az osztályvezető feladata: a vállalat szállítmányozási és nemzetközi fuvarozási tevékenységének szervezése és irányítása.

A munkakör betöltésének feltételei:

- felsőfokú szakirányú végzettség,
- legalább tízévi szakmai gyakorlat,
- németnyelv-tudás és
- erkölcsi feddhetetlenség.

A pályázatokat december 10-ig küldjék el a SZOVAUT személyzeti és oktatási osztályára, cím: Budapest XXI., Szállítók útja 6., levélcím: Csepel 1., Pf.: 22. 1751.

A pályázatokat december 16-ig elbírálják.

Szökésben a meleg!

Már a tervezésnél gondoljon arra, hogy a legkorszerűbb hőtávfűtési-rendszert a DUTÉP ajánlja. A DUTISOLAR előszigetelt hőtávfűtési-rendszer előnyei: az energiatakarékosság, a csekély élőmunkaigény, a gyors építhetőség, a szabványos garancia, egészségügyi létesítményeknél is alkalmazható, zavartalan üzemelés (referenciavezetékek az ország egész területén). Pontos műszaki információt nyújt tervezői és kivitelezői munkájánál.

Görög változások

A szükségprogram előzményei

Mi szerepel a csomagtervben?

Tüntetések az utcán, elégedetlenség a kormányzó pártban, támogatás az ellenzék és az üzleti élet részéről. Ez a görög szocialista kormányzat nemrég közzétett takarékosági programja fogadtatásának mérlege. A csomagterv — és ez a reakcióban is tükröződött — ráadásul még meglepetést is keltett, hisz júniusban a PASOK választási kampányát azzal a jelszóval (és részben meggyőződéssel) folytatta, hogy a gazdaságot sikerült a stabil fellendülés útjára állítani.

Most sokan úgy vélik, hogy a helyzet megmutatta a Pánhel-lén Szocialista Mozgalom minden hibáját, gazdaságpolitikájának csődjét. Minderről nincs szó. A tények azt mutatják, hogy a PASOK több, mint egy évtizedes gazdasági gondok számláját volt kénytelen most magára venni.

A görög gazdaság külső és belső egyensúlyának megromlása az első olajárrobbanás után kezdődött. Akkor a folyó fizetési mérleg hiánya a bruttó nemzeti termék 7,3 százalékát érte el, az érték később csökkent ugyan, de nem sokáig. A második olajsokkot követően a deficit a GNP 4,9 és 6,6 százaléka között ingadozott és ez abszolút számokban évente 1,9—2,4 milliárd dollárt tett ki. A hetvenes évek vége felé mindinkább szembeütközött, hogy a hagyományos „láthatatlan” bevételi források közül a turizmus, a hajózási jövedelmek és a külföldön dolgozó vendégmunkások átutalásai már nem képesek azt a kiegyensúlyozó szerepet játszani, mint korábban, miközben a kereskedelmi mérleg ugyancsak hagyományos hiánya az export emelése révén jelentősen nem csökkenthető. 1979-ig a teljes fizetési mérleg egészséges egyenlegét végső soron a tőkebeáramlás biztosította. Ennek mérséklődése után azonban a külső egyensúly alapvetően megbomlott és elkerülhetetlenné vált az adósságállomány megugrása.

A tartozások összege 1978—84 között megháromszorozódott, értéke görög források szerint 12,3 milliárd dollár, a PECD szerint 50 százalékkal több. A külső egyensúlyhiánynak ott-hon az állami szektor deficitje „felelt meg”, melynek összege

tavaly már a bruttó nemzeti termék 18 százalékára rúgott. A hiány részben „hagyományos”, a háború utáni kormányok általában nem voltak ismertek konzervatív költségvetési politikájukról, rigorózus takarékoságukról. A PASOK 1981 után azonban meggyorsította a belső eladósodás folyamatát, hiszen választási győzelmét követően kiterjesztette a szociális-jóléti programokat, állami pénzeiből nagyszabású beruházásokra indított. Az életszínvonal emelkedését így ugyan biztosítani lehetett, azonban csak kölcsönökből, hiszen a gazdaság a kiadások fedezetét nem volt képes megtermelni. A költségvetési deficit persze az inflációt is 20 százalékos szintre tudta könnyen nyomni.

Végső soron 1981 után Görögország olyan színvonalon élt, melynek fedezete egyszerűen nem volt meg. A problémák gyökere több, mint évtizedes, a szocialista kormányzat alatt a gondok csak felerősödtek. A megfigyelő kénytelen arra gondolni, hogy ugyanakkor nagyjából ugyanilyen folyamat zajlott le Franciaországban is. Mindkét helyen szocialista kormányok kerülnek hatalomra, azonnal be kívánják váltani valamennyi ígéretüket, programjuk valamennyi elemét és rövid időn belül fájdalmas visszakozás a sorsuk úgy, hogy választási bázisuk egy részével még bizalmi válság is kialakul. Mi e jelenség oka? Csak illúzió? A kormányrúdhhoz kerülő párt magabiztossága és bizalmatlansága egyben mindennel kapcsolatban, amit elődei állítanak? Valamifajta „holnapra megforgatjuk”? A kérdés biztos további

elemzést igényel, azonban semmiképpen nem feledkezhetünk meg arról az erkölcsi nyomásról, mely mindkét országban arra kényszerítette a kormányzatot, hogy a konzervatív adminisztrációk után azonnali és a széles rétegek számára érzékelhető eredményeket mutasson fel.

A görög szükségprogram az előzményeknek megfelelően kemény. 1986 végéig az állami szektor (a költségvetés mellett az állami vállalatok is ide tartoznak) hiányát a GNP 14 százalékára kívánják lefaragni. A külkereskedelmi egyensúly javítását egyrészt a drachma 15 százalékos leértékelése, másrészt pedig az import 40 százalékra kiterjedő, értékük 40—80 százalékát jelentő hathónapos importletét segíti elő. A dolgozóknak most a PASOK szerint „vissza kell adniuk” azt az életszínvonalat, amit fedezet nélkül 1981 után megkaptak. A csomagterv ennek megfelelően két évre előirányozza a bérek és fizetések befagyasztását. A költségvetési kiadásokat is felül fogják az 1986. évi büdzsével párhuzamosan vizsgálni, az azonban biztos, hogy az állami szektorban termelt áruk és szolgáltatások árainak emelésére kerül sor és egyben mindegyik szervre „hitelplafont” állapítanak meg. A tervezet kamatemelés és likviditáscsökkentés teszi a banki szférában teljessé.

A csomagterv indokoltságát az üzleti élet vitatta a legkevésbé. Ok azonban további lépéseket is igényeltek a termelékenység fokozásának ösztönzésére, a beruházások élénkítésére. Véleményük szerint fontos lenne, hogy a kormány nagyobb szabadságot adjon a vállalatoknak annak érdekében, hogy dolgozóikat szükség esetén elbocsájtassák és igényeltek egy, a jelenleginél liberálisabb árszabályozást is. Így a tegnapi ellenfél. A szövetségesek nézeteiknek az utcán adtak hangot. A takarékosági lépések indokoltságát azonban lehetetlen vitatni.

Gara Szabolcs

A Szovjetunió és a világgazdaság

Fejlődésre várva

A következő ötéves terv összeállításában minden szovjet vállalat kollektívája részt vesz. Az úgynevezett kontrollszámokat a gazdaság minden ágában megvitatják. Csak egy marad figyelmen kívül, a külkereskedelem. Természetesen lehet és kell is tervezni a külkereskedelem fejlesztését, de végül is az áruforgalom nemcsak a szovjet féltől függ. Ez minimum két partner együttműködésének eredménye. De ezek a kapcsolatok nem mindig alakulnak optimálisan.

A politika hatásai

Önmagukban véve a Szovjetunió külkereskedelmi forgalmának számadatai ugyancsak jelentősek és dinamikusak:

1980 — 94,1 milliárd rubel,
1981 — 109,7 milliárd rubel,
1982 — 119,6 milliárd rubel,
1983 — 127,5 milliárd rubel,
1984 — 139,7 milliárd rubel,
1985 első fele — 70,4 milliárd rubel.

Az áruforgalom több mint fele (1984-ben 57%) a szocialista országokra jut, körülbelül 1,3 része (1984-ben 29%) — az iparilag fejlett nyugati országokra, a többi a fejlődő országokra.

A szocialista országokkal, elsősorban a KGST-tagállamokkal folytatott kereskedelemben tervszerűen nőtt az áruforgalom. A hagyományos árucserével együtt egyre nagyobb helyet foglalnak el a gazdasági együttműködés több ágában a kooperációs programok.

A fejlődő országokkal folytatott kereskedelemben az elmúlt öt évben az áruforgalom körülbelül másfélszeresére növekedett (1980 — 12 milliárd rubel, 1984 — 18,5 milliárd rubel). A további növekedést a szovjet külkereskedelmi szervezetek összekapcsolják, többek között, az ezen országoknak nyújtott gazdasági és mű-

szaki segítség széles körű programjával.

Ami a Nyugattal folytatott kereskedelmet illeti, az áruforgalom az 1980-as 31,5 milliárd rubelről 40,9 milliárd rubelre nőtt 1984-ben. Ugyanakkor a vezető nyugati országok Szovjetunióval folytatott kereskedelmének volumene egybevethető vagy néhányszor kevesebb, mint mondjuk Bulgáriáé vagy Indiáé. Ez csak megerősíti azt a szovjet vezetők által nemegyszer kifejtett vélemerényt, miszerint ezekben a kereskedelmi kapcsolatokban a politika hatást gyakorol a gazdaságra.

Ez érinti a „technológiai embargót”, amelyet az USA folytat abban a reményben, hogy ezzel lelassíthatja a Szovjetunió gazdasági fejlődését. Érinti a szovjet áruk exportjára vonatkozó különböző korlátozásokat (az USA-ban, például, a szovjet technikára kivetett vámilleték ötször-hatszor magasabb, mint a szokásos tarifa).

Az igazság kedvéért meg kell említeni, hogy a legkevésbé az üzleti világ hajlamos az aberrációra, amikor kölcsönösen előnyös kapcsolatokról van szó. Ezért arra a kérdésre, boldogul-e a Szovjetunió nyugati technológia nélkül, azt a választ adja: igen. Ugyancsak igenlően válaszol arra a kérdésre, szüksége van-e erre a technológiára és technikára a Szovjetunióknak. És ebben nincs semmiféle ellentmondás. A jó gazdasági kapcsolatok éppúgy előnyösek a SZU-nak, mint bármely más országnak. Ugyanakkor megszakításuk plusz kiadásokat von maga után olyan dolgok létrehozásában, amelyek a világgazdaság gyakorlatában már léteznek.

Előnyös kooperációkkal

A Szovjetunió álláspontját a nyugati országokkal folytatandó további együttműködéssel

kapcsolatban így határozta meg M. SZ. Gorbacsov, az SZKP KB főtitkára franciaországi látogatásakor.

„Az ipari, műszaki és tudományos fejlődéssel kapcsolatos feladatok megoldását, amely minden ország előtt áll, lényegesen megkönnyíthetné a nemzetközi munkamegosztás új kooperációs és együttműködési formák kutatására is, természetesen a kölcsönös előnyök, az egyenlőség és a megbízható ügyintézés elve alapján. A kölcsönös előnyök és az egyenlőség elvét az elmúlt 10 évben kötött számos (több mint 50) szovjet—nyugati egyezmény területén. Köztük 10 vagy annál több évre szóló tudományos-technikai és gazdasági együttműködési programok is vannak.

Kétségtelen, hogy ezek az államközi szinten aláírt dokumentumok újabb, kölcsönösen előnyös kompenzációs egyezmények és üzletek alapjául szolgálhatnak. Egyébként, francia, angol, nyugatnémet, finn, japán és más cégek már aláírtak ilyen egyezményeket kohászati, vegyipari, olaj- és gázobjektumok építéséről a Szovjetunió területén az elkövetkező ötéves időszakban. Úgy vélem, hogy az energiahordozó nyersanyagok, a vasérc, a fa és félkész termékek szállítása, amely a kompenzációs üzleteket fedezi, nem nőhet korlátlanul. Nem is mindig szükséges ez a növekedés az energiatakarékos technológiák alkalmazása közepette. Ezért a Nyugattal folytatott áruforgalom növekedését egyre gyakrabban kapcsolják össze a szovjet export szerkezetének változásával, amelyen belül növekszik a technika- és tudományigényes áruk aránya. Közismert, hogy a Szovjetunióknak megvannak a lehetőségei ezek gyártására, és ráadásul szívesen kooperál más országokkal.

Vlagyimir Mitarjev
(APN)

Brit munkanélküliség

A Gyáriparosok Szövetségének javaslata a probléma megoldására

Megszokott, hogy egy ipar-szövetség időről időre tagvállalati véleményét közvetítendő gazdaságpolitikai kérdésekben állásfoglalást juttat el a kormányhoz. Ebből a szempontból tehát a brit Gyáriparosok Szövetségének október végi memorandumja nem volt feltűnő. Meglepetést keltett viszont a dokumentum tartalma.

Szükségszerű áldozat

Az érdekképviselőt ugyanis azt ajánlotta, hogy a kormány törődjön többet a munkanélküliség mérséklésével. A javasolt recept szerint a pénzügyminisztériumnak csökkentenie kellene 1–2 százalékkal a béreket — és ennél fogva a béreket kifizető vállalatokat — terhelő társadalombiztosítási terheket és ezáltal előnyösebbé kellene tennie az üzemek számára új dolgozók foglalkoztatását. Ez azonban még nem elegendő. A kormánynak a következő költségvetéssel közvetlenül is részt kell vennie új munkahelyek teremtésében, például közmunkaprogramokkal, építkezések finanszírozásával.

Az 1982-ben Angliában járó látogató akkoriban ilyen véleményeket nemhogy az ipar-szövetségben, másutt sem igen hallhatott. A „hivatalból” elégedetlen ellenzéki körökön kívül általában *optimizmus* kísérette a gazdaságpolitikát, rámutatva az infláció leküzdésében elért eredményekre vagy éppen a brit ipar versenyképességének érezhető javulására. A munkanélküliség persze akkor is jelentkezett, de a leg-

többen mint átmeneti, de szükségszerű áldozatot fogták fel. Azóta persze a munkanélküliek száma folyamatosan nőtt és mára elérte a 3,3 milliót. Igaz, hogy a konzervatív kormány időszakában a foglalkoztatottak száma is 600 ezer fővel nőtt — a munkaképes lakosság még

ne a közvélemény szemében „bűnbak”. A legvalószínűbb, hogy a gazdálkodói szféra platformja magát a kormányt szeretné megvédeni. A szövetség ugyanis attól tart, hogy a magas munkanélküliség terhével néhány év múlva a választók elé lépő konzervatív kabinet el

Két sor, egy ajtó — várakozás egy londoni munkaközvetítő előtt

ennél is gyorsabban bővült. Ilyen körülmények között a Gyáriparosok Szövetsége aligha csak emberbaráti szempontok miatt javasolta a kormánynak a foglalkoztatottságot javító intézkedések megtételét. Talán nem is arról van szó, hogy a szükséges lépések mögött *józan önvédelem* lakozik: az üzleti élet nem szívesen len-

is veszítheti a szavazást. Márpedig a vállalatoknak mindenre inkább szükségük van, mint egy munkáspárti hatalomátvitelre — alighanem ez a Gyáriparosok Szövetsége memorandumának igazi háttere.

Kevesebb élömunka

A konzervatív kormány persze a maga részéről eddig sem volt saját bevallása szerint közömbös. A munkanélküliség akkor csökken, ha a vállalatok növekednek, a kormánynak tehát ezt kell elősegíteni. Szó van tehát adócsökkentésekről a jövőben, a múltat illetően pedig büszkeséggel regisztrálják: tavaly a beruházások 15 százalékkal emelkedtek. A probléma azonban az, hogy az 1982–85-ös időszak gazdasági növekedése — az ütem 2–4 százalék között ingadozott — a munkanélküliek számának nem csökkenésével, hanem növekedésével járt együtt. A vállalatok ugyanis a nyolcvanas évek elején „áramvonalasították” termelésüket, megváltak a feleslegesnek tartott dolgozóktól, a helyzet javulásával kívánják őket maradéktalanul visszavenni. A Gyáriparosok Szövetségének legutolsó felmérése szerint a megkérdezett vállalati vezetőknek *mintegy a fele* nyilatkozott úgy, hogy az élömunka megtakarítását ma is ugyanolyan fontosnak tartja, mint két évvel ezelőtt. Sok helyen tehát olyan helyzet alakult ki, melyben a gyárak a megszokott korábnál kisebb létszámú, de jobban fizetett „magra” támaszkodnak és ezen még szükség esetén szerződéses vagy részfoglalkozású munkaerővel támogatják.

Választási cél

Mindez persze *nem kedvező* fejlemény a kormányzat számára. Eltekintve most a munkanélküliség politikai hatásától, a 3,3 millió „tartáléksegreg” gazdasági következményei sem elhanyagolhatók. Annak, aki nem rendelkezik munkahellyel, a költségvetésből segély jár, léte tehát az adófizetők pénzéből kiadást tesz szükségessé. A fizetéssel rendelkező viszont nemhogy nem „visz”, még „hoz” is, hiszen jövedelme egy részét a kincstár adóként kapja meg. Az aligha vonzó perspektíva, hogy — bár az elkövetkezendő néhány évben a konzervatív kormány változatlan áronként átlagosan 3 százalékos növekedésre számíthat (irigylésre méltó érték ez mostanában!) és az infláció üteme is három százalék körülire mérséklődik —, a munkanélküliség irritáló módon marad lényegében ott, ahol most áll. (Jó eset, ha nem növekszik tovább.)

Akkor viszont, ha a munkanélküliség leküzdésében eredményt tudna felmutatni, úgy a konzervatív párt irigylésre méltó helyzetben mehet a szavazók elé: minden fronton „offenzívában” van.

G. Sz.

A MAGYAR NEMZETI BANK HIVATALOS DEVIZAÁRFOLYAMAI ÉRVÉNYBEN: 1985. NOVEMBER 29.

Devizanem	Vételi árfolyam	Közép 100 egységre forintban	Eladási
Angol font	7017,23	7024,25	7031,27
Ausztrál dollár	3278,11	3281,39	3284,67
Belga frank	92,87	92,96	93,05
Dán korona	518,76	519,28	519,80
Finn márka	872,03	872,90	873,77
Francia frank	616,43	617,05	617,67
Hollandi forint	1669,31	1670,98	1672,65
Japán yen (1000)	234,26	234,49	234,72
Kanadai dollár	3457,30	3460,76	3464,22
Kuvaiti dinár	16466,28	16482,76	16499,24
Norvég korona	625,56	626,19	626,82
NSZK márka	1878,53	1880,41	1882,29
Olasz líra (1000)	27,78	27,81	27,84
Oszták schilling	267,37	267,64	267,91
Portugál escudo	29,94	29,97	30,00
Spanyol peseta	30,44	30,47	30,50
Svájci frank	2281,85	2284,13	2286,41
Svéd korona	621,78	622,40	623,02
Tr. és cl. rubel	2797,20	2800,00	2802,80
USA dollár	4775,22	4780,00	4784,78
Ecu (közös piac)	4149,12	4153,27	4157,42

AZ ÁLLAMKOZI MEGÁLLAPODÁSOKON ALAPULÓ HIVATALOS
ÁRFOLYAMOK VÁLTOZATLANUL AZ 1985. NOV. 19-I
KÖZLÉSNEK MEGFELELŐEN VANNAK ÉRVÉNYBEN.

VALUTA (BANKJEGY ÉS CSEKK) ÁRFOLYAMOK ÉRVÉNYBEN: 1985. NOV. 29–DEC. 2.

Pénznem	Vételi árfolyam	Eladási
Angol font	6813,52	7234,98
Ausztrál dollár	3182,95	3379,83
Belga frank	90,17	95,75
Dán korona	503,70	534,86
Finn márka	846,71	899,09
Francia frank	598,54	635,56
Görög drachma a)	26,22	27,84
Hollandi forint	1620,85	1721,11
Japán yen (1000)	227,46	241,52
Jugoszláv dinár	14,07	14,95
Kanadai dollár	3356,94	3564,58
Kuvaiti dinár	15988,28	16977,24
Norvég korona	607,40	644,98
NSZK márka	1824,00	1936,82
Olasz líra (1000)	26,98	28,64
Oszták schilling	259,61	275,67
Portugál escudo	29,07	30,87
Spanyol peseta	29,56	31,38
Svájci frank	2215,61	2352,65
Svéd korona	603,73	641,07
USA dollár	4636,60	4923,40
Ecu (közös piac)	4028,67	4277,87

a) vásárolható legmagasabb bankjegycímlet: 500-as

Az 1985. július 1-től alkalmazott határidős árfolyamkülönbözeti százalékok változatlanul az 1985. június 29-i közlésnek megfelelően vannak érvényben.

A Magyar Nemzeti Bank 426/1984. számú közleménye szerint hivatalos a Magyar Hírlapban, valamint a bankszervek helyiségeiben közzétett lista.

Alkoholstatisztika

Amiben elsők vagyunk

Ha mindenféle megkülönböztetés nélkül egybeszámoljuk az elmúlt évben idehaza megivott sör, bor és különféle röviditalok mennyiségét, egészen elképesztő adatot kapunk: tavaly összesen 1 milliárd 177 ezer liter szeszes italt nyakaltunk be. A statisztika tanúsága szerint egy főre napi 32 gramm 50 fokos égetett szesznek megfelelő alkohol jut.

A legnagyobb fogyasztókat a munkaképes korú férfiak között találjuk; az állami engedéllyel forgalomba került alkohol 80 százalékát ők isszák meg, méghozzá jórésztük napi 100 grammos „adagokban”. Ez a két feles, vagy 4–5 korsó sör körülbelül az a határmennyiség, amelynek rendszeres fogyasztása esetén 2–3 hét alatt kialakul a zsírmáj. Becslések szerint hozzávetőleg 360 ezerre tehető azoknak a rendszeres nagyivóknak a száma, akik a napi 150–160 grammnál is többet isznak meg. E mennyiség tartós fogyasztása esetén 80 százalékban alakul ki májzsugor, s ennek nyomán májgyulladás. Mindezek igazolásául elegendő egyetlen adatot idéznünk: 1960 óta (ekkoról számítják a hazai járványos alkoholizmus kialakulását) az alkoholistákra jellemző májzsugorhalálozás a háromszorosára növekedett! (Az ugyancsak az alkoholistákra jellemző másik két halál, a járműbaleset és az öngyilkosság szintén a világszerte nem épp dicső csoportjába sorol bennünket.)

Sokan úgy vélekednek, hogy a be nem avatkozás, a békés egymással és az államnak érdeke, minthogy adóbevételei révén legfőbb kedvezményezettje a káros folyamatnak. S valóban, ha pusztán az állami szeszjövödelmeket vizsgáljuk, meggyőzőnek tetszenek a bizonyítékok, 1968 óta kevés híján hat-szorosukra emelkedtek az állami „szeszbevételek”, s meghaladták a huszonöt milliárd forintot. Ez éppen a fele a kiskereskedelmi forgalomnak.

csolatba hozható betegségek: a szívpanaszok, a magas vérnyomás, a keringési rendszer megbetegedései, valamint az elmebetegségek, a neurózis panaszok, az iparban és az építőiparban együttesen a legjelentékenyebb keresésképtelenséget okozó csoportot alkotják. Az egy-két (más)napos alibi-be-

minden egyes tételnél egyenletesen növekedett. A szeszre szánt kiadások aránya a személyes jövedelemből meglepő állandósággal 10–11 százalék körül van. Következetelen alkoholpolitikát jelez, hogy miközben a bor és a sör ára gyorsabban (1960 óta háromszorosára) növekedett, addig a jóval

Fotó: Habik Csaba

tegségekről most nem is szólva. További veszteségeket okoz a keresésképtelenség vagy korai halálozás miatt meg nem termelt termékek értéke is, hiszen ezeknek egy része ugyancsak az államot — mindannyiunkat gazdagítaná.

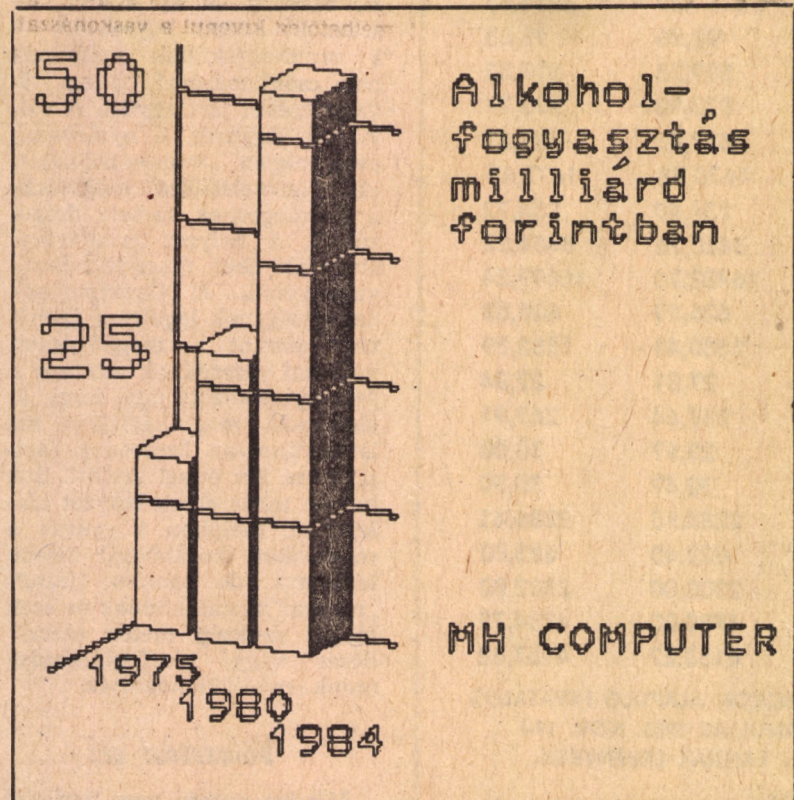
A legnagyobb baj, hogy ezek a kiadások pénzüsszegben nehezen kifejezhetők, nem könnyen állíthatók szembe az adóbevételek könnyűszerrel összegezzethető summájával. Ekként valóban kialakulhat valamiféle érdektelenség. Am azt feltételezni, hogy az önsorvasztók

károsabb rum és pálinka ára csak megkétszereződött. S feltételezve, hogy az alkoholisták maguk is a ráfordítás/hatékonyság mutató alapján ítélik meg a szeszfeleségeket, érthető, hogy a fogyasztás igen erőteljesen a „hatékonyabb”, de az egészséget jóval inkább károsító égetett szesz felé tolódott. Miközben az utóbbi 15 évben a bor fogyasztása alig növekedett, a sör 1960 óta háromszorosára növekedett, rumból és pálinkából (állami értékesítésűből!) viszont kevés híján hatszor annyit fogyasztunk.

Kérdés tehát, rendjén van-e az állami szeszbevételek jelenlegi elosztása. Valószínűleg többet kellene a megelőzésre, a propagandára fordítani, ám nagyon is kétséges, hogy a jelenlegi negatív, „büntető” propaganda megfelelő hatást tud-e kifejteni. Az érvek logikája ugyanis rendre ugyanaz: aki sokat iszik, meghal, elszegényedik. Nem lenne-e hatosabb a „van annak, aki el nem issza” pozitív mozgatóerőket elindító propagandának? S vajon megfelelő politika-e az árakkal való terelés? Hiszen így még tovább fokozódik az alkoholbetegek lemaradása a társadalmi fogyasztásban, hiszen ha valaki megissza az adagját, még kevesebb pénzt vihet haza. S ekként a feszítő kínoktól a menekülés megint csak az ital. Ezt igazolja, hogy a kutatók szerint az alkoholfogyasztás egyszerre oka és tünete az alkoholizmusnak. Am vannak egyéb okok is, a társadalmi tudat mélyében, s ezek aligha oldhatók meg egyszerű propagandával, forintokkal-fil-lérekkel, éppen ezért a radikális megoldások aligha vezethetnének eredményre. Az Egyesült Államokban, amikor 1919-ben bevezették a prohibíciót, a szeszes italok előállításának és forgalmazásának teljes tilalmát, a fogyasztás rövidesen háromszorosára emelkedett.

(Forrás: KSH, Alkoholtermelés, -fogyasztás — következmények.)

(Vanicsek)

Vagyis, minden egyes szeszes italra kifizetett forintból 50 fillér az államot illeti.

Az egyik oldalon tehát ezek a bevételek állnak, a másik oldalon viszont ennél jóval vas-kosabb kiadások sorakoznak. Egyrészt meredeken emelkednek az orvosi költségek. Másrészt, növekedtek a táppénz-jellegű kiadások, 1968 óta majdnem háromszorosára emelkedett a táppénz átlagos összege. S az alkoholizmussal kap-

számát növelni, az eleve munkaerőhiánnyal küszködő államnak érdeke lenne, nagyon is felületes megközelítése a kérdésnek.

Az viszont letagadhatatlan, hogy a kiskereskedelmi árak 1960 óta bekövetkezett, nem a gyártási költségek növekedésével indokolt emelkedése nem ért el kellő eredményt, a fogyasztás egyáltalán nem csökkent, hanem — kisebb-nagyobb megingásoktól eltekintve —

Aláírták a magyar-szovjet tervkoordinációs megállapodást

(Folytatás az 1. oldalról)

ről. Új egyezmények készülnek a mikroelektronikai termékek, egyedi technológiai berendezések és anyagok, továbbá az ipari robotok, manipulátorok és az azokhoz szükséges kiegészítő termékek kifejlesztésében, gyártásában és kölcsönös szállításában való együttműködésről.

A tervkoordináció során nagy figyelmet fordítottak a kölcsönösen szállítandó gépek és berendezések műszaki színvonalának, minőségének javítására, s e cél-

ból a megállapodások teljesítése során folyamatosan intézkedéseket tesznek.

Kidolgozták az áruszállítások teljesítését szolgáló legfontosabb közlekedésfejlesztési intézkedéseket, amelyek a két országban az elszállítandó áruk mennyiségének növekedése és összetételének változása miatt válnak szükségessé.

Megállapodás született a fizetési mérleg kiegyensúlyozásának feltételeiről és módjáról. A külkereskedelmi minisztériumok a tervkoordinációs előirányzatok alapján rövidesen létrehozzák az

1986–1990. évi árucere-forgalmi és fizetési egyezményt és aláírják a következő évi áruszállításokra vonatkozó magánjogi szerződéseket.

Országaink elhatározták a tervkoordináció folyamatossá tételét, kijelölték a további tárgyalásokat igénylő javaslatokat és a távlati együttműködési témákat. Megállapodtak, hogy folyamatosan keresni fogják az áruszállítások és szolgáltatások további kölcsönös bővítésének lehetőségeit.

Faluvégi Lajos tegnap este hazaérkezett. (MTI)

Egy hét a világgazdaságban

Olaj, atom, acél

Az elmúlt héten a nemzetközi pénzpiacokat a viszonylagos nyugalom jellemezte. A dollár árnnyalantnyit erősödött a vezető nyugati valutákkal szemben. A hét második felében egy dollár 1,35 angol fonttal, 2,4 nyugatnémet márkával, 8,67 francia frankkal, 19,95 osztrák schillinggel és 2,34 svájci frankkal volt egyenlő. Az arany unciánkénti ára 323 dollár körül mozgott.

Miközben az arab olajexportáló államokat tömörítő szervezet (OPEC) arra hívta fel tagállamait, hogy csökkentsék behozatalukat a fejlett tőkés országokból, a Közös Piac nagy ívű *atomerőmű-építési programot* hagyott jóvá. Az arab olajexportőröknek szóló felhívásra nemcsak a bevételek csökkenése miatt került sor, hanem egyúttal válaszlépésnek is tekinthető a fejlett tőkés országoknak a kőolaj-behozatal további visszafogását célzó energiaracionalizálási intézkedéseire.

A Nemzetközi Energia Ügynökség statisztikái szerint az OECD-országok kőolajfogyasztása a második negyedévben 3,5 százalékkal volt *alacsonyabb*, mint 1984 azonos időszakában. Az olajfelhasználás mérséklődésével párhuzamosan számottevően *csökkent az OPEC termelése* is. Míg az első negyedévben a 13 országot tömörítő szervezet naponta 16,2 millió hordó olajat hozott a felszínre, a kitermelés a második negyedévben napi 15 millió hordóra esett vissza.

Az olajkereslet több éve tartó hanyatlása egyéb tényezők mellett az *atomenergia növekvő szerepének* is betudható. Annak ellenére, hogy évtizedünkben jócskán csillapodott a hetvenes esztendőkre különösen jellemző atomerőmű-építési láz, a világ villamosenergia-előállításának mind nagyobb része származik „nukleáris kohókból”. A Közös Piac áramtermelésének jelenleg 25

százalékát szolgáltatják az atomerőművek. A legkedvezőbb az arány Franciaországban és Belgiumban. Mindkét államban a villamos áram 50 százaléka származik a nem hagyományos erőművekből. Ezzel szemben az NSZK áramtermelésének 18, Nagy-Britanniáénak pedig csak 17 százaléka nukleáris eredetű. A brüsszeli bizottság terve szerint tíz év múlva a gazdasági integráció áramtermelésének 40, az ezredfordulóra pedig 50 százaléka „kerül majd ki” atomerőművekből. Várhatóan felgyorsul a korszerű, úgynevezett gyors-tenyésztő atomreaktorok építése. (Ezek a „kohók” a hagyományos atomerőműveknél jóval kedvezőbb határfokkal működnek.)

Míg a Közös Piac *„atomgyorsítást”* határozott el, a világ többi részén a vártnál lassabban épülnek az atomerőművek.

Az augusztus általában „uborkaszegzon” a világgazdaságban, s ritkán történnek nagy horderejű események. Az elmúlt hét ez alól a „hagyomány” alól kivételt jelentett, hiszen a nyugat-európai gazdasági integráció tagországai elfogadták az USA-ba irányuló acélkivitelük korlátozását. A több hónapja folyó heves viták az acélkivitel kérdésében már-már kereskedelmi háborúval fenyegettek az óceán két partja között, hiszen az amerikai acéltermelők kedvezőtlen eredményeikért az értékesítés területén mindenkéltől a Tízek kivételét tették felelőssé.

A megállapodás értelmében a Közös Piac az idei év végéig további 25 százalékkal korlátozza acélkivitelét az Egyesült Államokba. Az export visszafogása 16 termékkategóriára vonatkozik, elsősorban olyan acélfajtákra, amelyek értékesítése a hazai termelőknek is nehézségeket okoz az USA-ban.

Sportcsarnokban

n békekoncertje

zett komponistának új arcát ismertük meg általa; s ez egy elmélyült, végső emberi problémákkal küszködő művész arca.

Kétségkívül vitatható, hogy ez a zene mennyire új, mennyire mai. Ha a különböző „izmusok” szemszögéből tekintjük, bizonyára nem az (hisz még a Bernstein által oly hően szeretett Mahler muzsikájának szelleme is megmegleyint bennünket a fináléban), ám őszinte, emberi hitellel

megszólaló, eszközeiben választékos muzsika, mely a századunk közepéig használatos technikával is tud újat mondani.

Méltán ünnepelte hát Budapest igényes, nagy neveknek nem egykönnyen behódoló közönsége a szerző-dirigenszt — és nagyszerű társát, a gyönyörű hangú, fekete bőrű amerikai énekesnőt — az előadás valamennyi résztvevőjével együtt.

Juhász Frigyes

EIJU OUE

„Csak az számít, amit Hiroshima népe mondott nekem...”

Eiji Oue, aki mestere, Leonard Bernstein után vezényelte a 14—23 éves fiatalokból álló zenekart, Hirosimában született, 1957-ben.

sen a karmesteri dobogóra. Eiji Oue jelenleg a Bostoni Ifjúsági Szimfonikus Zenekar zeneigazgatója és a New Bedford-i zenekar vezetője. Négy éve első díjat nyert a salzburgi karmesterversenyen, majd ezt követően Koussevitzky-ösztöndíjas lett.

— Mikor került kapcsolatba a zenével?

— Négyéves koromban, otthon Japánban. Először zongorázni tanultam, majd később fúvós hangszeren, egyebek közt harsonán. Igazán fontosnak azt a momentumot tartom, amikor Bostonba kerültem, Leonard Bernstein keze alá. Bernstein fantasztikus ember és kiváló pedagógus. Sok nagyszerű tanárom közül neki köszönhetem a legtöbbet. A Toho zenéiskolában végeztem, majd a New England-i konzervatóriumban.

— Tanulmányai során kapcsolatba került a magyar zenével?

— Személyes kapcsolatba nem, de Bartók zenéjét jól ismerem és nagyra becsülöm. Noha nem a Kodály-módszer alapján tanultam, de tudom, hogy nagyszerű zeneoktatási eredményeket mutat fel, egyebek közt Japánban is, ahol egyre többen hasznosítják.

— Hozzánk az ön szülővárosá-

友
愛
心
ト

ありがとう

大拍 豊次

Szombaton délután, a Budapest Sportcsarnokban tartott hangverseny

Egészségügy és gazdaság

A Humana üzletei

Dr. William de Vries utahi kórházában hajtotta végre azt a műtétet, melynek során mesterséges szívvel tartotta életben egy időre páciensét. Az operáció széles nyilvánosságot kapott, de Vries doktor maga is a Time magazin címlapjára került. A sziv-program folytatására Utahban azonban már nem volt mód. Volt viszont, aki felismerte a műtétekben és az ismert doktorban rejlő reklámlehetőséget. De Vries hamarosan ajánlatot kapott David Jones-tól, a Humana elnökétől. A javaslat szerint de Vries átteszi székhelyét a kórház-vállalkozáshoz, ennek fejében azonban 100 szívműtét elvégzésére kap fedezetet. Ez nem csekélység, figyelembe véve, hogy egy operáció költsége mintegy 100 000 dollár.

De Vries szerencséje

Az „üzletet” természetesen azóta is vitatják az Egyesült Államok egészségügyi köreiből. Az egyik vélemény de Vries és társa, Robert Jarvik nyilatkozataira támaszkodik (Jarvik a mesterséges szívgépezet előállítója), kik egyáltalán nem csinálnak titkot abból, hogy szerkezetük még nem tökéletes. Szavaik szerint a páciensek előbb vagy utóbb meghalnak, hisz a szerkezetben valamifajta hiba szükségszerűen keletkezni fog. A műtétprogram ellenzői erre hivatkoznak, amikor azt ajánlják, hogy a kísérleteket talán célszerűbb volna egyelőre állatokon folytatni és csak a gép tökéletesítése után áttérni emberen végzendő operációkra. Mások viszont azt emelik ki, hogy a de Vrieshez kerülő betegek az orvostudomány mai állása szerint már *menthetetlenek*, nincs veszíteni valójuk, a kockázatos műtét-höz beleegyezésüket adták. A műtétprogram pedig végső soron elősegíti azt, hogy egyszer tényleg rendelkezésre álljon a biztonságos, olcsóbb technológia. A mesterséges szívvel végzett operációkat kísérő publicitás meg azt segíti elő, hogy az orvostudomány pénzhez juthasson.

A fenti példa csak egy azok közül, melyek illusztrálják a Humana vállalkozás működését. Az Egyesült Államokban jelenleg már négy nagy kórházi vállalkozás tevékenykedik úgy, hogy deklarált céljuk nyereség biztosítása. A Humana méreteire — a legkisebb a négyesből egyébként — jellemző, hogy évi árbevétele 2,6 milliárd dollár, profitja 193 millió. A kórházlánc sikere összefügg azzal, hogy kedvező pillanatban lépett ki a piacra. A páciensek és a Kongresszus egyaránt elégedetlen volt azzal, hogy a betegellátás költségei az elmúlt másfél évtizedben két és félszer olyan gyorsan emelkedtek, mint az infláció ráta. (Általános vélemény szerint a helyzet oka elsősorban az volt, hogy a biztosítótársaságok lényegében a felmerült költségeket korlát nélkül fizették.)

A törvényhozás válaszul olyan jogszabályt hozott, mely több száz műtetre és kezelésre egységes díjazást állapított meg. A biztosítók

tehát — mármint azok, amelyek költségvetési pénzzel is gazdálkodtak — csak a lista összegét fizethették ki a kórházaknak. A rendelkezés célja világos volt: azok, akik kevesebb vizsgálatot, gyorsabban meg tudják a páciens gyógyítani, am járjanak jól, míg a kevésbé „hatékonyak” költségeit a biztosító ne fedezze. (A félelem, hogy ilyen rendszerben a kórházak igyekeznek majd a betegeket minimális ellátással az utcára tenni, aligha indokolt. Az a páciens ugyanis, ki úgy érzi — és főként bizonyítani tudja pártatlan szakértőkkel —, hogy a kórház nem tett meg érte mindent, sőt hanyagnak bizonyult, esetenként milliós összegű kártérítést perelhet. Ez, együtt a tárgyalással járó hátrányos publicitással, lényegesen nagyobb kárt okozhat a kórháznak, mint a rutinműtét elnagyolásával vagy a kezelés lerövidítésével esleg járó „megtakarítás.”)

Tény, hogy 1982 óta az egészségügyi szolgáltatásokat mintha óvatosabban vennék az amerikai polgárok igénybe, és a kórházi szolgáltatások költségeinek növekedési üteme is mérséklődött. 1982-t megelőzően a kórházi beutalások száma évente átlagosan 2 százalékkal nőtt, utána viszont 3 százalékkal csökkent. Régebben a kórházi költségek erőteljes kétszámjegyű ütemben emelkedtek, tavaly viszont már csak 5,4 százalékkal. Csökkent az egy páciensre jutó kórházi napok száma is. Néhány szakértő szerint még így is túlságosan magasak a kórházi költségek. Egy neves orvos nemrég a szenátus különbizottsága előtt úgy becsülte, hogy a betegek benntartási idejének 40 százalékát meg lehetne takarítani jobb járóbeteg-ellátás esetén. A verseny mindenesetre erősödik a profitorientált kórházláncok és a „hagyományos” köz-kórházak, orvosok által működtetett kisebb klinikák között. A Reagan-kormány a jelek szerint ezt a fejleményt kedvezőnek tartja, célja inkább a konkurrenciá erősítése a „piacon”. Nagy port vert fel a közelmúltban az egyik szövetségi piacfelügyeleti hatóságnak az a döntése, mely megengedte orvosoknak is tevékenységük hirdetését.

Összefűrik soraikat

A lépés ellenzői azzal érveltek, hogy ilyen módon azok az orvosok jutnak nagyobb patientúrához, akik a legtöbbet költenek reklámra, bár szakmailag egyébként talán nem is ők a legjobbak. A hivatal viszont úgy vélte, hogy az orvosválasztás az egyén joga, azzal, ha hirdetések-ből tájékozódhat, csak megalapozottabban dönt. Sokan úgy tartják, hogy egy esetleges demokratizáció adminisztráció részleteiben szabályozná az egészségügyi szolgáltatások piacát, hasonlóan mondjuk az energiaszektorhoz.

A „hagyományos” szolgáltatók mindenesetre a kihívásra összefűrik soraikat. Massachusettsben még szakszervezetet is létrehoztak.

Meghalt Zsoldos Imre

Zsoldos Imre, a közismert muzsikus, akit a közelmúltban tragikus autóbaleset ért, hosszas szenvedés után, augusztus 27-én, 66 éves korában meghalt. Zsoldos Imre nyugdíjazásáig a Magyar Rádió zenei fősztályán a Stúdió 11. vezetője volt. Temetéséről később intézkednek.

(MTI)

Szelényi Helga temetése

Szelényi Helgának, a Lapkiadó Vállalat nyugalmazott pénzügyi osztályvezetőjének a temetése szeptember 2-án, hétfőn 13 órakor lesz a Farkasréti temetőben.

300-nál több szakember

Mérnökök

a számítógépekről

A számítógépes tervezés és irányítás legújabb eredményeiről kezdődött négynapos nemzetközi konferencia kedden a Budapesti Kongresszusi Központban. A tanácskozáson — amelyet a Gépipari Tudományos Egyesület rendez, a Nemzetközi Információfeldolgozási Szövetség (IFIP) közreműködésével — több mint 300 szakember elsősorban a termelésirányítást és a mérnöki munkát segítő számítógépes rendszerek alkalmazásának eddigi tapasztalatait vitatja meg.

A tanácskozás résztvevői hangsúlyozták, hogy napjainkban egyre több termelési folyamatot végeznek programvezérelt berendezések: a világszerte elterjedt számjegyvezérlésű (NC) gyártás, a robotok megjelenése a termelésben, és az utóbbi években körvonalazódó rugalmas gyártórendszerek mind közelebb visznek a különböző megmunkálási szakaszok teljes automatizálásához.

(MTI)

Áramzavarok

Nyugat-Dunántúlon

Áramzavarokat okozott az éjszakai vihar, a helyenként 70—80 kilométeres erősségű szél keddre virradóra a nyugati országrészben. Vezetékszakadások és egyéb hibák keletkeztek a 20 kilovoltos közepfeszültségű vezetékeken. Emiatt elsősorban Sopron, Répcelak, valamint Szentgotthárd térségében voltak áramkimaradások. Az áramszolgáltatás kedden reggelre mindenütt helyreállt. A kiszűrt feszültségű vezetékeken keletkezett hibák kijavítását megkezdték.

(MTI)

tanácskozása

Élettani szabályozásáról és ennek gyógyszeres befolyásolásáról igyancsak szólnak a kutatók. A napjainkban használatos étvágycsökkentő szerek ugyanis, mellékhatásaik miatt, nem oldották meg a túltápláltság problémáját. Előadások hangzanak el a szervezetben keletkező, morfinszerű szabályozó vegyületek hatását gátló anyagok étvágycsökkentő hatásáról. Beszámolnak a jóllakottságot szabályozó, szatielin-ek nevezett, fehérjetermészetű nyagról, amelyet országunkban állítottak elő.

(MTI)

IFJÚSÁG A TÁRSADALOMBAN címmel kétnapos pedagógiai tanácskozás kezdődött kedden Győrött. A tudományos konferencián a diákság életmódját, társadalmi beilleszkedését, a művelődés, a tanulás, az egészséges életforma kérdéseit tudományos igényvel vizsgáló gyakorló pedagógusok teszik közzé kutatási eredményeiket.

SZÉLVIHAR PUSZTÍT Olaszország északkeleti területein. A vihar épületeket döntött romba, vezetékeket rongált meg, és sok helyen a fákat is tövestől kicsavarta. A károkat több millió dollárra becsülik.

KÍNAI NYELVŰ KIADVÁNY jelent meg a magyar gazdaságról az MKK gondozásában. Külön fejezetek foglalkoznak a gazdaságirányítással, a bankrendszerrel, a népgazdaság szerkezetével és a külkereskedelemmel.

A **NÉPRAJZI MŰZEUM** augusztus 30-án, pénteken zárva tartja kiállításait.

A **SZOCIALISTA IPAROSÍTÁS** szülőtteként számon tartott tíz magyar város — Ajka, Dunaújváros, Kazincbarcika, Komló, Leninváros, Oroszlány, Paks, Százhalombatta, Tatabánya és Várpalota — párt-, tanácsi, népfrent- és KISZ-vezetői kedden kezdték meg kétnapos tanácskozásukat Dunaújvárosban, a fiatal városok közös gondjairól. Összejövetelükön az ifjúság és a közélet kérdésköre áll a középpontban.

(X) **PÁLYÁZATI FELHÍVÁS.** Balatonszárszó Nagyközségi Közös Tanács V. B. szakigazgatási szerve pályázatot hirdet Balatonszárszó község központjában (Vén Diófa étterem mellett) épülő üzletsorba 2 kereskedelmi egység építésére. Üzembehelyezés időpontja: 1986. május 31. Pályázati feltétel: építési költségek vállalása (kb. 600 m/Ft). Pályázatokat a szakigazgatási szerv műszaki csoportvezetőjéhez lehet benyújtani (Balatonszárszó, Hősök tere 1. Telefon: 40-400.). Pályázatokat az alábbi tevékenységre lehet benyújtani: műszaki barkácskereskedés, peccenyelítő-kereskedés, kölcsönzés (építőipari kisgépek, barkácseszközök), fotó, írószek, papír, hanglemez. Pályázatok benyújtási határideje: 1985. október 15.

Jelöltjeink az ügétőversenyekre

Szerda

1. Jégrevű (3) — Jobbágy (10) — Krizantém (2) — Kupé (1).
2. Huckleberry (3) — Irigy (7) — Irány (5) — Július (1).
3. Hontalan (6) — Iparművész (5) — Júdás (3) — Etruszk (4).
4. Leányka (1) — Légios (4) — Lencze (11) — Léhűtő (10).
5. Vices (2) — Gile (1) — Gile (1)

Szeptemberi TV-lottó

A Sportfogadási és Lottó Igazgatóság szeptemberre tv-lottószelvényt hozott forgalomba. A szelvények beérkezési határideje szeptember 14., szombat déli 12 óra.

A tv-lottó számsorsolását szeptember 17-én tartják, s a húzást a televízió közvetíti.

Egy hét a világgazdaságban

Lemorzsolódik a dollár

Mint várható volt, a nemzetközi sajtó manapság legalább annyit foglalkozik a dollár árfolyamcsökkenésével, mint annak idején a meredek emelkedéssel. Az amerikai valuta értékének lassú lemorzsolódása az elmúlt héten is tartott. Az angol font 0,2 százalékot nyert, a svájci frankért a hét végén 0,8 százalékkal adtak többet, míg a jen és a DM nagyjából azonos mértékben, 0,3—0,4 százalékkal — értékelődtek fel. Frankfurtban egy ideig a dollár jegyzése olyan alacsony volt, hogy azonos szintet csak 1984. júniusában regisztráltak. Az amerikai gazdaság megtorpanásáról szóló híreket tekintetjünk talán a folyamat alapjainak, ezzel a háttérrel veszik most már egyre többen komolyan az USA folyó fizetési mérlegének a költségvetésének hiányáról kiadott statisztikákat. Az értékesülékenység aztán önmagát is erősíti. Minél inkább lemegy ugyanis az árfolyam, annál több olyan dollártulajdonos akad majd, akik kénytelenek lesznek eladni annak érdekében, hogy a vásárlási árfolyamhoz képest veszteséget ne szenvedjenek vagy éppen veszteségüket minimalizálják. Az újabb eladások persze csak növelik a piacon a dollárkínálatot, nyomást gyakorolnak az árfolyamra, minek következtében újabb dollártulajdonosok kerülnek a veszélyzónába és így tovább.

Aligha létezik olyan világgazdasági esemény, amelynek csupán előnyös oldala lenne. A dollárcsúszás sem kivétel. Nyilvánvaló, hogy azok, kik az elmúlt években exportörként élvezték az árfolyammozgás előnyeit az USA-piacon, most szomorúak lehetnek. Fellelegzést jelenthet viszont, hogy a mostani fejlemények alighanem sok protekcionista törvényjavaslat alól kihúzzák a támogatást és megerősítik a kormányt is abban a meggyőződésében, hogy a kereskedelmi mérleg hiányát nem elsősorban adminisztratív korlátozásokkal lehet felszámolni.

Kettős hatások

Jól jön a leértékelődés az amerikai termelőknek-exportöröknek is. Valószínűleg nem fog megismétlődni az, ami 1985 első negyedében volt tapasztalható: az USA belföldi keresletében jelentkező bővülés nagyobb részét külföldi szállítók szereztek meg. Ami viszont az importoldalra illeti, itt már nem egyértelmű a kép, amerikai szempontból sem.

A külföldi versenytársak egy része *kiszorul*. Azok egy része viszont, kik továbbra is a piacon maradnak, drágábban tudják adni árujukat az amerikai felhasználónak. Nyilvánvalóan nem változik semmi abban az esetben, ha az exportőr dollárban adott és ad el és árát nem kívánja no-

minálisan változtatni. Abban az esetben viszont, ha a számlázás más valutában történt, a leértékelés következtében a dollár-ellenérték automatikusan *emelkedik*. Az amerikai import tehát vég-eredményben drágulni fog és ezzel nyomást gyakorol a belföldi termelői és fogyasztói árakra. Márpedig a köztársasági kormány eddig joggal büszke lehetett az *alacsony* inflációs rátára! Tegyük hozzá, a drágulás az importban azonnal jelentkezik, a kedvező hatás az exportban viszont csak *később*. Az elvesztett piacokat, vevőket nem lehet az egyik pillanatról a másikra visszaszerezni.

Búslakodhat még az amerikai turista is, hisz az árfolyamváltozás következtében drágul számára a nyugat-európai kiruccanás és egyre kevésbé tűnnek kiárusítás-jellegűnek a londoni vagy párizsi árak.

Elkerülni a kilengéseket

Nyugat-Európa dilemmája más. A kérdés, hogyan reagáljanak gazdaságpolitikájukban kormányok az amerikai valuta értékvesztésére. Szó lehet arról — ezt nemrég például az NSZK tette — hogy *csökkentik* a belföldi kamatszintet és ezzel stimulálják a gazdasági tevékenységet, elsősorban a beruházásokat. (Ez az út persze elsősorban azok számára ajánlott, kik alacsony inflációs rátával bírnak, az NSZK mellett Hollandia és Svájc tartozik ide.) Az országok egy másik csoportja azonban még — Anglia, Olaszország, Franciaország — viszonylag magas inflációs rátával küzd. Számukra a dollár értékcsökkenése azt a lehetőséget adja, hogy *sikeresebben küzdhetnek az érmelemkedések ellen*. Importjuk *ugyanis olcsóbbodik*, hisz a *dollárárak kevesebb nemzeti valutával egyenértékűek*. Azok, kik a növekedés ösztönzését vállalják, persze harmadik országoknak is nyújtanak segítséget, hisz a belföldi kereslet emelkedése bizonyos mértékig külső szállítóknak jelent rendelést.

Az sem mellékes, milyen hatással bírnak az egyes lépések a további devizapiaci fejleményekre. Egy esetleges kamatcsökkenés ugyanis azzal a veszéllyel járhat, hogy a dollár nem megy tovább lefelé, hanem stabilizálódik. Vagyis túlértékeltsége és az ezzel együtt járó problémák jórészt megmaradnak. Mohón tehát aligha célszerű az árfolyamcsökkenés előnyeit nagy mértékű kamatcsökkentéssel kiaknázni.

Most, amikor az amerikai valuta leértékelődik, nem haszontalan emlékeztetni arra, hogy egy fél évtizeddel ezelőtt az alulértékelt dollár jelentett a világgazdaságban gondot. Előfordulhat elvileg, hogy a „kilengés” túlzott lesz most is. Ezt a világgazdaság minden résztvevője szeretné elkerülni.

Gonda György—Szentgáli Péter

Elhunyt Sipeki Levente

Negyvennyolc éves korában elhunyt Sipeki Levente, a Magyar Állami Operaház Liszt-díjas magántáncosa, napjaink magyar balettművészetének egyik kiemelkedő egyénisége. Temetése szeptember 6-án lesz a Rákosskeresztúri köztemetőben.

★

Annak a nagy balettművésznemzedéknek a tagja volt, amely az ötvenes évek második felétől kezdve hívta fel magára a figyelmet, s előbb itthon, majd külföldön is mind több sikert aratott: Kun Zsuzsa, Orosz Adél, Fülöp Viktor, Róna Viktor, Havas Ferenc mellett emlegették a nevét. Már 21 éves korában az Állami Operaház magántáncosa (köznyelven szolista) lett, ami csak keveseknek, a legtehetségebbeknek adatik meg ilyen ifjú korban.

Nádasdy Ferenc és Lőrinc György tanítványa volt, első főszerepeként a Dítótörő herceget táncolta és később is sokszor kapott (nem drámai, küzdő, hősi, hanem) az egyéniségéhez közelebb álló kételkedő, gondolkodó, a világot, az emberi viselkedése-

ket ironikusan, fanyar humorral szemlélő szerepeket. Waclaw volt a Bahcsiszteráji szökökútban, Lúdas Matyi Harangozó Gyula balettjében, Albert a Giselle-ben, Ifjú a Seherezáde Harangozó alkotta változatában, Coppélius a Coppéliában, Mercutio a Romeo és Juliában, Mario a Mario és a varázslóban, Petruska volt és Költő a Chopiniana-ban, Kékmadár a Csipkerózsikában, Gád Sereg Spartacusában, Alain a rosszul örökölt lányban, James a Szilfidben és Stréber Józsi a Furfangos diákokban.

A moszkvai, 1957-es VIT balettversenyén első díjas lett, 1964-ben Liszt-díjat kapott. A színpadi fellépésektől visszavonulva az Állami Balett Intézet ifjú tehetségeinek felkészítésében volt szerepe: az évközi órákon túl sok, emlékezetes szerepét tanította be követőinek, vizsgaelőadásokra felkészítvén a mai táncosok és szolista egy részét. Alig két hónapja, hogy betöltötte 48. életévét, s most elsőként távozott korunk magyar balettművészetének nagy nemzedékéből.

— esse —

Tévéjegyzet

Kórház az egész világ

Kétféle modell történet szokott a közönségsiker reményében játék-, vagy folytatásos filmmé válni: az egyik, amelyik az iskoláról, a másik amelyik a kórházról szól. Mindkét választott helyszín alkalmas ugyanis arra, hogy szélesebb összefüggésben a társadalomról is szóljon. Mindkét helyszín meglehetősen zárt, öntörvényű, mindkettőben — mint cseppben a tenger — sűrítetten tükröződnek az adott társadalom erőviszonyai, mindkettőben maradéktalanul felvonulhat a díszes emberi állatkert (összes jó és rossz vonásával), mindkét fajta történet messzemenően mozgósítja a nézők érzelmeit, mert mindkettőben az ember a munka tárgya: emitt formálják, amott kúrálják. Mindkét helyszínen készültek már emlékezetes magyar és világhírű külföldi filmalkotások: a Légy jó mindhalálig, A Pál utcai fiúk, a Ha, a Pókfoci — és a Britannia Gyógyintézet, a Kórház a város szélén, a Doktor Kildare (ez utóbbi lehetne a hosszabb sor) — és így tovább, szinte a végtelenségig.

Málnay Levente készített tévéfilmét a Magyar Televízió pályázatán első díjat nyert novellából, Sárosi István írásából, Zsákutca címmel, melyet pénteken este láthattunk. Ami a létrejött produkciót illeti, felülmúlta a várakozást, mert a pályázatok díjnyertes művei többnyire meglehetősen szürkék, vagy gyengécskék. Ez esetben azonban egy indulatoktól és jobbitó szándéktól fűtött írásból lett a kiegyensúlyozott tévés adaptáció, érdekesen cselekményeken, ám bizonyos közhelyektől és kliktől nem mentesen. Olybá tűnt a dolog — a szereposztást és a fellelhető konfliktus-lehetőségeket összevetve —, hogy nem egy nyolc-

volna Kállai Ilona, Horkai János, Balogh Emese, Timár Éva, Tarsoly Elemér, Szersén Gyula csak néhány mondatot, egy-két villanást az osztályvezető főorvos (Sinkovits Imre) és a fiatal, tehetséges doktor (Lukács Sándor) csatájának történetében, melyet érdekesen motivál a kicsit cinikus, kiábrándult idősebb orvos (Avar István) szerepe. Józan ésszel gondolkodva: a lehetséges folytatás reményében. Mert a másik lehetőség csak az lehet, hogy fölöslegesen pazaroltak neves színészeket epizódszerepekre. A kibontható típusok benne vannak az alakokban, illetve ebben a tévéfilmben benne maradtak. Kicsit vázlatosan, kicsit elnagyoltan. De kibonthatóan.

Mert a kórház zárt világában az orvosok küzdelme a betegért, a gyógyulásért a kór ellen (és egymás ellen): élesen modellálja a kinti világ mindennapi küzdelmeit, és ezért heves állásfoglalásra készíti a nézőt, akinek (akár tetszett a darab, akár nem), azért van véleménye róla, mert többmilliomod magával megnézte. És ez — hogy minél többen nézzék meg a darabját — minden rendező leghőbb vágya.

Ami pedig a kritikus véleményét illeti a már elmondottakon kívül: a befejezést jobb híján kimódoltnak, nem önmagából a műből következőnek érzi, s azzal gyanúsítja az író és a rendezőt egyaránt, hogy a két főhős, a két igazság végső összecsapása igazi konfliktusának megoldása elől menekülvén hajsztolták béle a pozitív hőst (nem zsákutcába, hanem) autóbalesetbe. Ami azonban éppen olyan fajta megoldás, mint amilyen a sok részből álló folytatásos tévésorozatok első részének befejezése szokott lenni. Ki tudja, talán pénz is lesz egyszer rá. Ha

Olcsó bérek helyett

Csak a technika segíthet

Csökkenő létszámmal

Tavaly a jelek szerint javult a textil- és textilruházati ipar helyzete. Ellentétben azonban azzal, ami a hetvenes évek folyamán tapasztalható volt, a megélénkülés nyertesei ez alkalommal nem a fejlődő országok alacsony munkabérrrel versenyző termelői voltak. Úgy tűnik, a fejlett tőkés országok cégei megtalálták a kiutat helyzetükből a műszaki fejlődés révén. A hetvenes évek annak volt tanúja, hogy csak a közös piaci országokban több százezer munkahelyet veszített el a textilipar és akkor úgy tűnt, hogy az alacsony munkabérek okozta fenyegetéssel szemben nincs védekezés. Illetve van, a nemzeti piacok adminisztratív úton történő védelme. Az eredmény az úgynevezett sokoldalú szélégyezmény lett, melynek deklarált feladata volt, hogy hangsúlyozottan átmeneti időre — ameddig a fejlett tőkés országok vállalatai ismét versenyzővé válnak — korlátozza harmadik országok vállalatainak piacra jutását. Néhány héttel korábban Genfben már az egyezmény újratárgyalásának első szakasza is megkezdődött. A fejlett tőkés országok közül pedig néhányan kevéssel „határidő” előtt megtalálták a versenyhez való alkalmazkodás nem adminisztratív útját.

Automatizálás

Ez pedig az automatizálás. Mivel az világos volt, hogy az alacsony bérszínvonalú országokkal egy fejlett tőkés állam vállalata berben már csak a rárakódó közterhek és szociálpolitikai illetek miatt sem versenyezhet, a költségek csökkentésének más útját kellett választani. Ma Nyugat-Európában egy összesen 10 főt foglalkoztató gyár könnyen termelhet naponta akár 14 400 kilogramm fonalat is, míg egy évtizeddel ezelőtt kétszerannyi dolgozó 20 százalékkal kevesebb fonalat állított volna elő. Egy teljesen robotizált üzemből az ingekhez szükséges fonal előállításának költségei között az élőmunka súlya ma már csak 6 százalék, a tőkére viszont 23 százalék esik. Általánosságban megállapítható, hogy sok termék előállításához az élőmunka napjainkban csak 10 százalékos mértékben szükséges, a hetvenes évek közepén ez az arány még mintegy 50 százalékot tett ki.

Melyik három ország áll a tőkés világ textilexport-statisztikájának élén? A fentiek fényében nem meglepő, hogy a vezetők: Olaszország, az NSZK és Japán. A fejlett technika alkalmazásának területén ugyanis a legtöbb fejlődő ország egyszerűen nem verse-

nyezhet a fejlett tőkés cégekkel. Nem csupán anyagi okokból, bár a berendezések ára is kétségtelen tényező. A legtöbb helyen azonban nem tudják biztosítani a működéshez szükséges szolgáltatásokat, a karbantartást, a folyamatos termeléshez szükséges háttérrel. Az új technika ráadásul a fejlődők többségében eleve népszerűtlen, hiszen munkahelyet nemhogy létesítene, inkább megtakarít. Az új helyzetben a fejlett tőkés országok cégeinek talán nem is annyira az alacsony bérű konkurenciától kell félniük, mint inkább azoktól, akik kedvezményes úton, támogatással juthatnak beruházásokhoz. Érdemes megjegyezni, hogy a korábban közismerten csak olcsó munkabérral versenyző országok — például Hongkong és Dél-Korea — vállalatainak előrelátóbbja is mostanában jelentős beruházási programokba kezdett.

Egymilliónak

Befektetés nélkül tehát nem megy. Ez segítette hozzá az olasz ipart is ahhoz, hogy tavaly 27 milliárd dollár értékben állíthasson elő termékeket és ennek mintegy harmadát exportálja. Az EGK-ban textíliára és ruházatra fordított összeg harmadát olasz árukra költik, munkát adva ezzel 1 millió embernek. A fejlett tőkés országok textilipara perze már régóta nem tömegtermékeket gyárt — drága berendezéseken ez biztosan nem lenne kifizetődő — hanem a magas termelési szintet minőségi áruk előállítására alkalmazza. A szabárvarrás területén ugyan még megmaradt az alacsony munkabér előnye, de nyugat-európai kutatóintézetekben már foglalkoznak Ázsia behozásának módjával. A hátrány megszüntetésének eszköze lehet például a számítógépes szabás és zsebvarrás, így az időegységre eső termelés megkétszerezhető. A jövő technikája lesz talán a varrások hegesztése. Az elmúlt tíz évben alaposan megváltozott az átlagos olasz textilgyár. Termelésnövekedés mellett a munkáslétszám a felére csökkent. Némelyikük — például a Benetton — az egész világra kiterjedő számítógépes hálózatával biztosítja, hogy termelés valóban csak rendelésre történjék, és így ne terhelje a céget felesleges készlet. Elfogadott gyakorlattá vált az is, hogy a rendelt árut először semleges színekben állítják elő és csak később festik, lehetővé téve a vevő számára a legutolsó divatszínek minél későbbi kiválasztását.

G. Sz.

Hány kiló a konyhafőnök kislia?

Kórházi fogyókúra — gyerekeknek

Magyarországon hárommillió a túltáplált ember. A szakemberek azt tartják: a kövér gyermekből lesz a kövér felnőtt. A túlsúly pedig a szív- és érrendszeri betegségek egyik legfőbb okozója. Írásunkban e betegségcsoport megelőzésére kidolgozott országos program egyik kísérleti modelljéről szólunk.

Egy 1973-ban hozott kormányrendelet előírta a biológiailag értékeesebb és a diétás élelmiszerek termelésének, illetve fogyasztásának növelését. Egyben határozatot hozott az óvodai és iskolai ételmezés táplálkozásbiológiai és higiénés színvonalának emeléséről, a helyes táplálkozási szokások széles körű elterjesztéséről.

A rendelet életbelépése óta több mint tíz év telt el. Az idevonatko-

hanem maguk is végeznek itt vizsgálatokat. Rendszeresen ideutaznak: ők mérik a bőrredőt, a testsúlyt, és vérmintákat is vesznek egy vizsgálat számára.

— *Folyamatosan ellenőrizzük a gyerekeket* — mondja dr. Greiner Erika. — Mert káros szervezünknek a súlyfölösleg, ám a kellenél gyorsabb fogyás sem használnál. Vizsgálataink célja, hogy ezt a fogyást kordában tartsuk és ha kell, álljt mondjunk.

H. Valentin 13 éves. 84 kiló 60 dekával kezdte a kúrát és két hét után több, mint hét kilóval kevesebb.

— *Ki, miért hizott meg?* — kérdezem a mérleg körül csoportosul gyerekeket.

A vallomások:

— *Begipszelték a lábom és amíg feküdnöm kellett, sokat ettem...*

— *En is megsérültem, és az orvos azt mondta: egyek minél többet, az jót tesz a csontforradásnak...*

— *Fel voltam mentve tornából és sohasem mozogtam...*

— *A hús volt a mindennem, különösen a brassói pecsenye...*

— *És mi lesz ezután, otthon? Az elvesztett kilók hamar visszajöhetnek...*

— *Naponta két kilométert fogok futni az apukámmal. Anyukám meg megígérte, hogy elkéri a kórházból a recepteket...*

K. Zoli egy konyhafőnök kislia. Öt kiló tíz dekát fogyott, amióta befeküdt a kórházba. S. Zoli 4,6 kilóval kevesebb érkezési súlyánál. Általában a fiúk többet, a lányok kevesebbet fogytak. A tíz gyerek közül csak egyetlen akadt, aki sportolt korábban — pingpongozott —, a többiek csaknem mind fel voltak mentve még a torna alól is az iskolában.

— *Márpedig mi éppen azt valósítottuk meg, hogy a kalóriaszegény étrend mellett ne a következő étkezést várják a gyerekek, hanem a közbeeső idő úgy teljen el számukra: eszükbe se jusson evésre gondolni — veszi át a szót dr. Tóth Miklós. — Ebben rendkívül nagy segítséget nyújtott Pusztai Lajos vívőedző, aki hobibiként vállalta fel a gyerekek foglalkoztatását, megoldoztatását. Naponta uszodába vitte, tornáztatta őket a parkban, s olyan programot állított össze számukra, hogy egy pillanatig sem unatkoztak.*

Életmód otthon

Körmendi Jánosné, a kórház ételmezésvezetője és Zatykó Mihályné diétásnővér, az OÉTI-től kapott tudományosan kidolgozott étlap alapján állította össze naponta az étrendet. A közismerten szűkreszabott kórházi ételmezési kerétből is futotta az ügyes kalkuláció révén: napi 32 forint 80 fillérből kiharoztak egy-egy gyerek számára az ötszöri étkezést. A kórházban szülői értekezletet is tartottak. A jövőt, az otthon is kötelező életmódot beszéltek meg a szakemberek a szülőkkel.

Budapesten a Heim Pál kórház

Márton Károly rajza

zó vizsgálatok szerint azonban nemhogy csökkenne, hanem évente egy százalékkal nő az elhízott gyerekek száma. Az OÉTI — az Országos Ételmezéstudományi Intézet — felméréséből kiténik, hogy ugyan más-más arányban, de minden korosztályban emelkedik a túlsúlyos gyerekek száma. Míg az öt éves óvodások között minden ezer gyermek közül 5-7 az elhízott, az általános iskola első osztályában már 7-9, hetedikben 17-19, a serdülőkorban már minden ezer gyerek közül 24-28 kórosan túlsúlyos.

Várakozó listán

Az orosházi városi kórház gyermekosztályán ezekben a napokban ér véget az a kísérlet, amely szigorúan megszabott tudományos feltételek között túlsúlyos gyermekek fogyasztására vállalkozott. Dr. Tóth Miklós osztályvezető főorvos osztályának 64 ágyából tízet engedett át az országos modell céljára. Dr. Csányi Ágnes, a kísérletet vezető orvosnő mondja:

— *Hét és tizenkét év közötti fiúkat és lányokat vettünk fel osztályunkra. A napi ezer kalória mellett nemcsak jelentős fogyást tudtunk és akartunk elérni, hanem megtanítottuk a gyerekeket olyan életmódra, amely mellett a csökkentett kalória ellenére sem*

Szingapúr nem drága?**Csodákon innen és túl**

Szingapúr gazdaságtörténetének elmúlt két évtizede a gazdasági csoda mintaképe volt. Kihasználva a kiváló földrajzi adottságokat és a külföldi tőke érdeklődését, az ország fokozatosan Délkelet-Ázsia üzleti és szolgáltatási központjává vált. A kormány tudatosan kívánta elkerülni azt, hogy vállalatai, sok fejlődő országéhoz hasonlóan, *alacsony munkabérral* váljanak csupán versenyképessé. Az ilyen előnyökhöz ugyanis általában alacsony termelékenység is párosul. A gazdaságpolitika viszont nem a tömegtermelést, hanem a jelentős hozzáadott értéket hozó, képzett szakmunkásokat igénylő ipart kívánta látni. A hetvenes években tehát azt a stratégiát hirdették meg, mely tudatosan drágította a béreket és ezzel is a műszaki fejlődést kívánta ösztönözni.

Az eredmények felmérésére ez év áprilisában külön bizottság alakult, a kormány, az üzleti élet és a bankvilág vezető képviselőinek részvételével. A testület jelentését a közelmúltban tette közzé. Szerzői megállapítják, hogy *az élőmunka-költségek növelésére vonatkozó szándék túlságosan is sikeresnek bizonyult.* 1974–1984 között a fenti mutató évente 10,1 százalékkal nőtt, miközben a termelékenység csak 4,6 százalékkal emelkedett. A vizsgált időszakban növekedtek a munkabérek terhei, a bérleti és kommunális díjak, a távközlési terhek és a különféle adók is. Végeredményben tehát jelentősen emelkedtek a termelési költségek és hatásukra drámaian csökkent Szingapúr nemzetközi versenyképessége úgy a fejlett tőkés országokkal mint pedig az újonnan iparosodó államokkal összehasonlítva. Az egyik figyelmeztető jel éppen a külföldi beruházások alakulása: 1985 első felében az új kötelezettségvállalások értéke mindössze 70 százaléka volt az egy évvel korábban regisztráltak. Úgy tűnik, hogy Szingapúr rendezettségének és hatékonyságának hatása a befektetőkre véges...

Visszaesés

A második negyedévi megtorpanás hatását mindenképpen növelte, hogy a gazdaság a túlfűtöttség állapotából meglepően rövid idő alatt jutott ide. 1984 első három hónapjában még 10,1 százalékos volt reálértékben — és persze éves szinten számolva — a növekedési ráta, alig több, mint

egy év kellett a visszaesés bekövetkeztéhez. Míg az elmúlt év első felében 10 400 új munkahely keletkezett — a foglalkoztatottak összlétszáma 1,2 millió — addig az idén eddig 36 200 állás „tűnt el”. A termelési költségek emelkedése mellett a kormány a jelenség más okait is ismeri. Utalnak így például az Egyesült Államokban tapasztalható lanyha növekedésre (ez exportpiacuk felvevőképességét érinti), a kormány által támogatott vagy finanszírozott építkezések megszűnésére, a petrokémiai és hajógyártó vállalatok gyenge rendelésállományára. Tény mindenestre, hogy 1985 egészére is *ma sokan reálértékben változatlan bruttó hazai terméket jósolnak és ez a legrosszabb eredmény lenne 1967 óta.*

Bércsökkenés?

A statisztika kiváltotta vitában felszólalók, úgy tűnik, abban egyetértettek, hogy a gazdaságpolitika stratégiai irányát módosítani nem szükséges. Továbbra is áll tehát az, hogy Szingapúr nem olcsó munkabérral, hanem képzett munkaerővel, magas technikai színvonalú termékekkel, hatékony szolgáltatásokkal kíván versenyképes lenni. A termelést viszont — így az áprilisban ki-nevezett bizottság ajánlása — nem szabad tovább költségekkel terhelni. Sőt. *Li Kuan Ju*, a függetlenség kivívása óta vezető miniszterelnök nyilvános beszédében úgy fogalmazott, hogy legszívesebben *azonnal bércsökkenést léptetett volna életbe.* (Elmondása szerint fiatalabb kollégái más megközelítés hívei voltak, ők a kényelmetlenséghez való fokozatos igazodást pártfogolták). Más nyilatkozatok „csak” arra figyelmeztettek, hogy alighanem lehetetlen lesz egy darabig béremelésre *reálisan* számítani.

A jövőben a kormánynak és az üzleti életnek egyaránt *nagyobb figyelmet kell fordítaniuk a külföldi beruházások ösztönzésére*, Szingapúr vonzóbbá tételére. Nem maradhat el a hatályos kollektív szerződéses rendszer és a jövedelemszabályozás felülvizsgálata sem. Szingapúr ma a térség vezető kereskedelmi és pénzügyi központja és kevesen kételkednek abban, hogy *ez így is marad.* Ehhez azonban a jelek szerint némiképp változtatni kell.

Az ENSZ alapokmányának szellemében

Szocialista országok budapesti tanácskozása

Közös nyilatkozat elfogadásával tegnap véget ért kilenc szocialista ország ENSZ Társaságának konzultatív tanácskozása Budapesten. A kétnapos eszmecsere — amelyet a SZOT központi iskolájában tartottak — a résztvevők megvitatták az ENSZ-Társaságok Világszövetségének (WFUNA) szeptemberi genfi közgyűlésére és európai regionális konferenciájára benyújtott határozati javaslatokat, az ezeken a fórumokon szereplő főbb kérdéseket.

A tanácskozás zárónapján részt vett *Marek Hagmajer*, a WFUNA főtájtára, s tájékoztatta a delegátusokat a világszövetség közelgő 38. közgyűlésének előkészületeiről. Ezt követően az ENSZ-társaságok képviselői megvitatták a világszövetség programját, továbbá azt, miként járulhatna hozzá a WFUNA, hogy az ENSZ-ről az eddigieknél realisabb kép alakuljon ki. A továbbiakban *Somogyi Ferenc*, a Külügyminisztérium főosztályvezetője tartott tájékoztató előadást Hazánk külpolitikája és az ENSZ címmel. *Gömbös Ervin*, a Magyar ENSZ-Társaság főtájtára ismertette az

ENSZ megalakulásának 40. évfordulójára és a nemzetközi béke-év előkészítésére alakult magyar nemzeti bizottság programját. Egyebek között elmondotta, hogy más társadalmi és tömegszervezetekkel együttműködve tudományos és ismeretterjesztő tanácskozásokot tartanak a világszervezet mindennapi tevékenységéről, a világpolitikában betöltött szerepéről és eredményeiről. Utalt arra is, hogy kiadványokat jelentetnek meg, amelyek közül már napvilágot látott magyar nyelven az ENSZ alapokmánya, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata és a Társaság szerkesztette Hazánk és az ENSZ című ismertető füzet.

A dokumentumban a szocialista országok ENSZ-társaságai felhívják a WFUNA valamennyi tagját: az ENSZ alapokmánya szellemében munkálkodjanak a nemzetközi együttműködési rendszer fenntartása és megerősítése érdekében, és járuljanak hozzá, hogy az ENSZ még hatékonyabb eszközzé váljon a béke és a biztonság elősegítésében. (MTI)

Sajtótájékoztató Vietnam nemzeti ünnepe alkalmából

Nguyen Lung, a Vietnami Szocialista Köztársaság budapesti nagykövete hazája közelgő nemzeti ünnepe alkalmából sajtókonferenciát tartott csütörtökön hivatalában.

Bevezetőjében felidézte a negyven évvel ezelőtt történeteket, Délkelet-Ázsia első munkás-paraszti állama megszületésének körülményeit.

A továbbiakban a nagykövet arról szolt, hogy a szünni nem akaró harci cselekmények, illetve ezek következményei rendkívül nehéz helyzetet teremtettek az országépítés számára. A bonyolult körülmények ellenére azonban a nemzetgazdaságot sikerült stabilizálni, megteremtve a továbbfejlődés feltételeit. Ehhez nyújt határozott segítséget a Vietnami Kommunista Párt Központi Bizottságának ez évi júniusi plénuma,

amely az irányítási rendszer bürokratizmusának felszámolásáról, a jegyrendszer teljes megszüntetéséről hozott határozatot. A KB döntése értelmében a fő figyelmet a gazdaságirányítás rendszerének további módosítására, valamint az elosztás és az áruforgalom fejlesztésére fordítják.

Ezt követően a Délkelet-Ázsia békéjét veszélyeztető törekvésekről beszélt, majd felhívta a figyelmet azokra az erőfeszítésekre, amelyeket országuk tesz a térségben kialakított helyzet normalizálására, s az ott élő népek kapcsolatainak rendezése érdekében.

Nguyen Lung meleg szavakkal köszönte meg azt a segítséget, amelyet a magyar nép hosszabb ideje nyújt Vietnam országépítő munkájához, biztonságának megvédéséhez.

(MTI)

Társadalom-orvostudományi kongresszus

Az egészségügyi ellátásról

Az egészségügyi ellátás hatékonyabbá tételére irányuló tudományos konferencia...

Egyiptomi gazdaság

Veszélyben a költségvetési egyensúly

A dollár ismét *felfelé* tart. A devizatőzsdék adatait nézve az elmúlt hétre ez egyértelműen megállapítható. Az angol font 1,5 százalékos veszteséget ért el az értékéből, a francia frank csaknem két százalékos értékelődött le, egy százalékkal ment lejjebb a jen. A DM árfolyama ismét szimbolikus jelentőségű, 3 márkás határ közelében jár, a dollár jegyzése itt 2,1 százalékkal ment feljebb, míg a svájci frankhoz mérve a felértékelődés 1,5 százalékos volt. Az arany fél százalékkal drágult. Mint már annyiszor, a devizapiaci mozgások háttérében most sem húzódtak meg valós gazdasági folyamatok, a dollár felértékelődését híresztelések, pletykák, egyszerűen „lélektanilag tényező” magyarázzák. Először is elterjedt, hogy az amerikai gazdaság augusztusi teljesítményéről szóló adatok lényegesen kedvezőbbek lesznek, mint a mostanában közreadottak.

Olajkrízis?

Ez tápot adott annak a feltételezésnek, hogy az USA-ban javulóak a konjunktúra kilátásai. A dollárvásárlási lázat azonban igazándiból nem ez, hanem a szaúdi olajpolitika esetleges változásáról szóló híresztelések váltották ki. A hét elején az a hír látott napvilágot, hogy Rijád már nem követi azt az elvet, miszerint olajtermelését jóval az OPEC által jóváhagyott napi 4,35 millió hordós határon belül állapítja meg. A szaúdi önfegyelem ugyanis eddig lehetőséget adott rá, hogy a kvótájukat túllépő tagállamok által okozott túlkínálatot az önkéntes termeléseszként másutt ellen-súlyozza. Tény, hogy augusztusban — a statisztika szerint — az ország naponta átlagosan 1,9 millió hordónyt hozott felszínre, s ez az engedélyezett lehetőségnek *kevesebb, mint a fele*. Szeptember első napjaiban viszont — erre nincs statisztika, csak becslések — a kitermelés szintje közeledett volna a 3 millió hordós értékhez. Mint várható volt, az egyik hírt azonnai kiegészítendő, újabb értesülések terjedtek el. A források konkrétan tudni vélték, mely olajvállalatoknak értékesítette Rijád a pótlólagos mennyiséget. A megnevezettek egy része persze azonnal cáfolt, ez azonban inkább erősítette a feltételezéseket.

A pánik még jobban lábra kapott, amikor hírügynökségek azt is tudni vélték, hogy meghalt Jamani, *szaúdi olajminiszter*. Az államférfi volt ugyanis az, aki akár egvoldalú szaúdi engedmények árán is folyamatosan törekedett az OPEC egysége látszatának megőrzésére, a szervezet működőképességének legalább minimális szinten történő biztosítására. Ezt

a hírt sikerült eredményesen *cáfolni*, a kérdés lényege azonban megmaradt. Ha a szaúdi politika tényleg változott volna, úgy az országnak törvényes lehetősége az augusztusi mélyponthoz képest naponta 2,45 millió hordó olajat kitermelni és piacra dobni. Ez nem csekély mennyiség, a tőkés világ ideai várható átlagos napi igényének 5,4 százaléka. Igen valószínű, hogy e szaúdi lépés kiváltaná az újabb árcsökkenési hullámot, szakértők hordónként 3 dolláros esést sem tartanak elképzelhetetlennek. Az újabb olajkrízis híre pedig a jelek szerint sokakat indított arra, hogy a válsághelyzetben *legbiztosabbnak* tartott valuta, a dollár vásárlásával védekezzenek.

Nehéz helyzetben vette át a kormányrudat a közelmúltban *Egyiptom* új miniszterelnöke. Az ország külföldi adósságállománya 31 milliárd dollárt tesz ki, és az összeg a Nemzetközi Valutaalap szerint már aggasztó nagyságú. A költségvetési egyensúlyt is két oldalról fenyegeti veszély. Egyrészt csökkennek a bevételek, hisz nem folyik be olajeladásból annyi, mint korábban, és a Szezei-csatornát sem veszik annyian igénybe. Az ország *hagyományos* gondja az *alacsony adómorál*, a feltevések szerint a kötelezetteknek *csak mintegy harmada* fizet ténylegesen személyi jövedelemadót. Az egyiptomi vendégmunkások hazaküldése Líbiából ugyan csak jelentős devizabevételektől fosztja meg Egyiptomot és a jelek szerint nem kizárt — tisztán gazdasági okok miatt — az öböl menti országokban dolgozó egyiptomi állampolgárok egy részének hazatérésre történő felszólítása sem.

Támogatással vagy anélkül

Ami a kiadási oldalt illeti, itt az új miniszterelnök nézetei korábbi nyilatkozataiból közismertek. Több alkalommal rótta még ugyanis elődeit azért, mert nem csökkentették kellő ütemben az alapvető élelmiszerek és szolgáltatások ártámogatását. A kérdéshez hozzátartozik persze, hogy a szubvenciók mérséklése aligha technikai kérdés. Ha valaminek árához az állami hozzájárulás csökken, úgy vagy eltűnik a termék a piacról — hisz veszteséggel egyik termelő sem hajlandó azt előállítani — vagy pedig emelni kell az árát. Minél nagyobb a támogatás mértéke, annál nagyobb feszültséget okoz megszüntetése, és annál nagyobb mértékű áremeléssel váltható ki a szubvenció. A megfigyelők ennélfogva a megvalósításban *csak óvatos, lassú* előrehaladást várnak.

Gonda György — Szentgáli Péter

ott. EZ egyuttal azt is jeleni, hogy az idén az utóbbi évek egyik legnagyobb termelését produkálta a Rába gyár tehergépköcsi üzeme.

FRANCIA LÉGISZTRAJK. A francia légiirányítók sztrájkja miatt súlyos zavarok várhatók szerdán és esütörtökön a franciaországi belföldi és nemzetközi légiközlekedésben — jelentették be Párizsban. Az Air France és az Air Inter máris közölte, hogy számos járatot törölnek. A légiirányítók annak a követelésüknek akarnak nyomatékot adni sztrájkjukkal, hogy nyugdíjuk megállapításánál teljes jövedelmüket vegyék számításba.

TÖBB TŰZIFA DEBRECENBŐL. Minden korábbinál nagyobb mennyiségű tűzifát szállít ebben az évben a TŰZÉP-telepekre a Felsőtisza Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság debreceni parkerdésze. A tervezett 21 ezer tonna tűzifából eddig, tizenhatezer tonnát adtak át a megrendelőknek.

BALSIKERŰ SZIVMŰTÉT. Egy autóbalesetben elhunyt angol fiatalember szívére ültették be hétfőn Nizzában egy francia állampolgár testébe. A műtét nem sikerült: a francia beteg mindössze néhány órát élt új szívével.

SZEKSZÁRDI SZÜRET. Kedden megkezdődött a szüret a szekszárdi Aranyfürt Termelőszövetkezetben. A legkorábban érő kékszőlő fajtát, az oportót szedik a szövetkezet tagjai és a szekszárdi tanítóképző főiskola tanulói, összesen több mint ötszázan. A legjobb fekvésű domboldalakon szeptember közepére 16 fokra édesedett az oportó.

Száraz koraőszt

A várható időjárás ma estig:

Az ország legnagyobb részén kevés felhő, száraz idő várható. Északon időnként megnövekszik a felhőzet, jelentéktelen zápor is előfordulhat. A nyugati szél napközben élénk lesz. A hőmérséklet csúcsértéke északon 19, délen 23 fok körül várható.

A Duna vízállása tegnap Budapestnél 264 centiméter.
(MTI)

vitórláshajót, egy képmagnót és egy színes televíziót is. Epres nem sokat akart kockáztatni, legközelebb a barátnőjét kérte meg arra, hogy utazzon Bécsbe, s onnan hozza el azt a nagy mennyiségű aranytárgyat, amit dr. D. Lajos vásárolt meg a számára. Két kilogramm aranyat hozott be az országba az asszony, s azt 2 millió 230 ezer 500 forintért adták el. Az arany beváltásából származó összeggel is óvatosan bánt Epres; hamis kölcsönadási elismervényeket készített különböző ismerősei nevére. Hogy azok se járhassanak rosszul, a kölcsönadási szerződéssel egyidőben, de későbbi dátummal nyugtát adott nekik Epres, mely szerint a kölcsönt visszafizették.

Az ügyel kapcsolatosan a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Főügyészség 18 emberrel szemben emelt vádat. Az elsőrendű vádott, Epres László tavaly augusztus óta előzetes letartóztatásban van. A vádirat az idén júniusban készült el. A megyei bíróság rövidesen megkezdí a tárgyalást.

CSILLAG LÁSZLÓ, a Szocialista Hazáért Érdemrend kitüntetettje, aki 1933 óta volt a párt tagja, 86 éves korában elhunyt. Hamvasztás utáni búcsúztatása szeptember 24-én, kedden 15 órakor lesz a Farkasréti temetőben — közli az MSZMP II. kerületi bizottsága.

SAFRANKÓ EMÁNUELNE, a Szocialista Hazáért Érdemrend kitüntetettje, aki 1922 óta volt a párt tagja, 81 éves korában elhunyt. Hamvasztás utáni búcsúztatása szeptember 23-án, hétfőn 15 órakor lesz a Farkasréti temetőben — közli az MSZMP II. kerületi bizottsága és a Magyar Ellenállók, Antifasiszták Szövetsége.

ZUBOR LAJOS, a Szocialista Hazáért Érdemrend kitüntetettje, aki 1932 óta volt a párt tagja, elhunyt. Búcsúztatása szeptember 23-án, hétfőn 14.00 órakor lesz a Rákoskeresztúri temetőben — közli az MSZMP III. kerületi bizottsága és a Bőripari Dolgozók Szakszervezete.

Koszorúzás

BENEDEK MARCELL Koszuth-díjas író születésének 100. évfordulója alkalmából szeptember 20-án délelőtt 11 órakor koszorúzási ünnepséget tartanak a Farkasréti temetőben levő urnájánál.

Utolsó útjára kísérték az életmentő taxisofőrt

Kedden a Rákospalotai temetőben mély részvétellel kísérték utolsó útjára *Molnár Imrét,* a Volántourist Vállalat gépkocsi-vezetőjét, aki szeptember 1-én tragikus körülmények között, életmentés közben vesztette életét.

A ravatalnál — ahol egyenruhában álltak díszőrséget a volt kollégák — a Volántourist Vállalat nevében *Frojda Ferenc,* a taxi üzemegység forgalomvezetője búcsúzott tőle. Felidézte a fiatal gépkocsivezető alakját, önzetlenségét, segítőkész magatartását, példamutató bátorságát.
(MTI)

A tv-lottó nyerőszámai

A Sportfogadási és Lottó Igazgatóság közlése szerint a Budapesten megtartott szeptemberi TV-lottó sorsoláson a következő nyerőszámokat húzták ki:

1 48 49 64 82

Zavaros lesz a víz

A Fővárosi Vízművek értesíti a lakosságot, hogy szeptember 19-én, esütörtökön 8 órától pénteken 8 óráig — a Pomázi úton végződő csőhalozatjavítási munkák miatt — a II. és III. kerület egyes részein vízzavarosodás

85. 9. 23

Egy hét a világgazdaságban

Olajfoltozgatás

Alig mozogtak az árfolyamok a devizatőzsdéken az elmúlt héten. Az időszak eleje és vége között például a dollár a francia frankhoz képest egy ezreléket veszített, igaz, az angol fonthoz mérve, viszont négy ezreléket nyert. A tokiói, zürichi és frankfurti piacokon ugyancsak gyengült valamit a dollár, ez a mozgás azonban jóval egy százalékon belüli volt.

Az elmúlt héten továbbra is az *olajpiaci események* voltak a figyelem középpontjában. Pontosabban: az olajpiacon ugyan alig történt valami, ám — kísérelésként — annál inkább dült a nyilatkozatháború. Az izgalmakat ez alkalommal az okozta, hogy — a korábbi cáfolatokkal ellentétben, — mégiscsak létezik egy speciális szaúdi olajárképzési formula és ennek alapján kötöttek is nagyvolumenű üzleteket a felhasználókkal. Az új fogalom a „netback” nevet kapta, amelyet magyarra talán úgy tudnánk lefordítani: „visszaszámlálással nettósított”. Lényege, hogy az olajárát az olajból finomított termékek árából vezeti vissza. A származékok eladási árából levonja a finomítási költségeket, az esetleg felmerülő szállítási ráfordításokat, a finomító méltányos hasznát és az így kapott maradékot kapja a nyersanyagtermelő. A helyzet ugyanis az, hogy a hivatalos OPEC-áron értékesített kőolajból nem lehet nyereséggel származékokat előállítani, mivel azok ára a finomítói túlkínálat miatt meglehetősen nyomott.

Az új konstrukció jó példája annak, hogy egy, a piaci viszonyoknak nem megfelelő rendszert *foltozgatással aligha lehet életképpé tenni*. Az alapvető gond ugyanis az, hogy — a jelek szerint — az idő magát az OPEC ármegállapítási rendszerét haladta túl. Nincs értelme a gyakorlatban hivatalos árakat meghirdetni, hiszen a szabadpiaci árak amúgyis jelentősen eltérnek azoktól. Még nagyobb gond, hogy a szabadpiacon a jegyzések naponta akár *flyamatosan is változhatnak*, az OPEC-árak viszont elvileg hosszú időszakra stabilak. Lényeges különbség az is, hogy a szabadpiacon az ár megállapításához és megváltoztatásához elég két fél, egy eladó és egy vevő egyetértése, míg a Kőolajexportálók Szervezetében hasonló lépéshez konszenzust, az ellenérdekű államok egyetértését kell megszerezni. Nem véletlen, hogy a piaci helyzet romlásával *azonnal romlott az OPEC-en belüli figyelem is*, a szervezet a saját határozatait nem tudta megtartani.

Amiről most szó van, lényegében az, hogy *a hivatalos olajáron nem lehet olajat eladni*, a

hivatalos olajárát viszont nem lehet megváltoztatni. A meglepő megoldás ezek után az, hogy az olajár elvileg marad, ténylegesen azonban az árképzés erőteljesen közelít a szabadpiaci módszerekhez. Az olajtermékek ára ugyanis folyamatosan változik, ennek következtében változnia kell a nettósítással képezhető nyersolajárnak is. A konstrukció persze a származékgyártók számára sem egyértelműen pozitív. Eddig a piacon a kereslet és a kínálat között úgy alakulhatott ki egyensúly, hogy azok a kapacitások termelhetek, amelyek még a hivatalos árakon is hoztak valamennyi nyereséget. Most, hogy a nyersanyagár olcsóbbodik, — sőt, a profit kockázatát nem csekély mértékben a finomító helyett is a nyersolajeladó veszi át —, vélhetően *új kapacitások fognak majd belépni*. Ezt a nyersolajtermelők részben pozitívnak is tekinthetik, hiszen a nagyobb finomítói kapacitás több nyersolaját is igényel.

A származékok piacán azonban hamarosan mutatkozni fog *a megnövekedett kínálat hatása*, ennek logikus következménye pedig az árak csökkenése lesz. Normál körülmények között persze helyre kellene állania a kereslet és kínálat egyensúlyának. Úgy, hogy a finomítói kapacitások kihasználtsága ismét szűkülne, a termelés mérséklődne. Az új árformula éppen *ezt a természetes mozgást teszi lehetetlenné* azzal, hogy a finomított termékek olcsóbbodását azonnal továbbhárítja a nyersolajtermelőkre, lehetővé téve ezzel azt, hogy a finomítók — legalábbis időlegesen, — a saját termékük árának változásaival szemben *immunizálódjanak*. Hosszabb távon persze a *piaci hatások nyilvánvalóan érvényesülni fognak*, érvényesülniük kell. A netback viszont késleltet, időlegesen erősíti a kínálatot az olajtermékek piacán.

A megoldás az olaj esetében sem lehet más: a terméknek meg kell szabadulnia különlegeségétől és *ugyanolyan áruvá kell válnia, mint bármi másnak*. Vagyis a nyersolaj árát nem kormányoknak kell kisebb hadsereg által védett tanácskozáson meghatározniuk, hanem ezt a feladatot a vevőkre és az eladókra kell bízni. Az egyes nyersolajfajták közötti értékarányok megállapítására sem a legjobb fórum az említett multilaterális grémium, inkább célszerűbb ezt a gondot is a gyakorlatból eldöntetni. Minél hamarabb elveszíti misztikumát az olaj, annál jobb. Ma ugyanis az a helyzet, hogy *a világ egy kicsit be van csapva*. Arra figyel, hogy mit dönt az OPEC miniszteri tanácsa, mit nyilatkozik Jamani, mi az egyes fővárosok véleménye. Eközben pedig: a rotterdami szabadpiacon az olaj ára egyszerűen csak „*alakul*”.

G. Gy.—Sz. P.

JEGYZET

Könyvtármisztika

Jól megtudományoztak engem, már megint. Kék-zöld a fejem.

Mit sem sejtve nyitottam ki a *Könyvtáros* című folyóirat legutóbbi számát, de mire végiglapoztam, máris úgy éreztem magam, mint Ádám, a tudás almájából harapva. Őt az a felismerés feszélyezte, hogy meztelen. Velem még ennél is rosszabb történt. Megtudtam, hogy kettős olvasó vagyok. Sőt...!

Kiderült az orgánumból, hogy azok a tudásszomjas hazámfiak, akik a lakóhelyükön levő tanácsi könyvtárba és a munkahelyükön működő szakszervezeti könyvtárba is járnak — *kettős olvasók*. Bizony ám.

És ebből statisztikát lehet csinálni, rubrikákat lehet rá gyártani, következtetéseket lehet levonni. És ha mindez megtörtént, akkor persze már irányt is illendő mutatni, akkor már ki kell jelölni a jövő útját és a jelen feladatait. Stb.

Vagyis új tudomány van születőben: *a kettős olvasók szociológiája*.

Javasolnék is mindjárt néhány egyetemi doktori fokozat eléréséhez elegendő témát: *a kettős olvasók párválasztási sanszainak növekedése. Le a*

kettősséggel! A kettős olvasó a fejlett szocialista társadalomban. Avagy: két olvasó, de egy személy (könyvtármisztikai alapvetés).

Kandidátusi disszertációhoz: hamistudat és kettősolvasás. Egy olvasó, egy könyv, kettős olvasat.

Nagy doktori disszertáció témája: a huszadik század, mint az emberek és a kettős olvasók törzsfejlődése szétválásának történelmi terepe.

De ki fog törődni majd énvelem? Én ugyanis, de ezt csak akkor vallom be, ha nem lesz semmi bajom: hármias olvasó vagyok.

Járok a lakóhelyi könyvtárba, a munkahelyibe és az országgyűlésibe is.

Járok... E helyváltoztatást jelentő ige döbbsített rá arra, hogy kettős közlekedő is vagyok. Mert járok én gyalog is, meg járművön is. Azonkívül hármias hallgató is vagyok, mert hallgatom a Kossuthot, a Petőfit és az URH-t. De nézőnek már csak kettős lehetek, mivel a tévének (szerencsére!) csak két műsora van. És így tovább...

Határtalan kibontakozást kíván az ezen a lapon kívül más-hová is író

z, többszörös tollnok

Tokaji írotábor

Társadalom és ifjúság

— A fiatalságnak nem beilleszkednie kell a társadalomba, hanem megváltoztatnia — foglalta össze *Fekete Gyula* a tokaji írotábor idej tanácskozásán elhangzottakat. A Magyar Írók Szövetsége és a Hazafias Népfront tizenegyedyszor megrendezett táborában ezúttal az *ifjúság és a társadalom kapcsolata* állt a vita középpontjában.

— *Nem késett el ezzel a napi-renddel az írotábor?* — kérdeztük *Fekete Gyulát*.

— Sok kérdéstről elmondhatjuk, hogy késésben vagyunk vele. A tokaji írotábor igyekszik elébe menni közéleti problémáinknak, azonban itt is csak akkor kerül szóba egy-egy jelenség, ha már károkat tapasztalunk valahol. A párt már állást foglalt az ifjúságpolitikáról, azonban a koncepció kialakítása és végrehajtása az elkövetkező évek feladata lesz.

— *Ehhez próbált segítséget adni az írotábor?*

— Mi csak a diagnózist állítjuk föl, ahogyan mi látjuk. Ez sem könnyű, mert nem mérhető, milyen az ifjúság. Az viszont látható és érzékelhető, milyen hatások érik, hogyan változik és milyen „mintakollekciót” kínál számunkra a társadalom az élethez. A statisztika azt mutatja, hogy a bűnözés, az alkoholizmus, a

narkotizálás, az öngyilkosság, a válás fiatalok között is egyre gyakoribb. De gondot okoz az egzisztenciális nagykorúság késése és az ebből következő infatilizálódás is. Egyre nagyobbak a származásból adódó előnyök és hátrányok különbségei.

— *Ön milyen megoldást javasolna?*

— Szerintem a nevelésen van a hangsúly. Ebben egyre nagyobb szerephez jut a tömegkommunikáció, mert a családok jó részének kezéből kicsúszott a nevelés, az iskolák is inkább oktatási nagyüzemekké váltak. Eszményeket, példaképeket kell adni; a fiataloknak.

— *Hogyan értékeli az idej írotábort?*

— Az izgalmasabbak közé tartozott, azonban kevésbé látványos, a néhány évvel ezelőtti vitáinknál, mert mára a hivatalos álláspontok is rugalmasabbakká váltak.

— *Megjelentetik valahol a tanácskozás anyagát?*

— A vitáindítót és a hozzászólásokat, a hagyományoknak megfelelően, a *Napjaink* című folyóirat téli számainak egyikében közöljük. De tervezzük azt is, hogy az eddigi írotáborok rövidített anyagát kötetben kiadjuk.

(r. a.)

A POLETOWN-VÁLTOZAT

A történet 1980-ban kezdődött. Mint versenytársai, a *General Motors* is kénytelen volt felismerni: változtatnia kell. A fogyasztók kisebb súlyú, alacsonyabb fogyasztású járműveket igényelnek. Az új termékek előállítása — ezt a különböző tanulmányok tisztázták — a meglévő csarnokokban nem lett volna célszerű.

Nehéz döntés

A létező üzemegységek ugyanis többemeletesek voltak, miközben az új autócsohad előállítására a vállalatnak nagyobb alapterületű, de csak *egyszintes* épületre volt szüksége. A műszakiak ugyanis elvetették azt a korábbi módszert, hogy az autót több szinten szereljék össze. Ehelyett azt ajánlották, hogy a műhelyben a szerelők feje felett járó szállítórendszer legyen. Mindebből az következett, hogy a vállalatnak új épületre, illetve az épülethez szükséges területre volt szüksége.

A számítások az igényt mintegy 500 hektárban határozták meg. A vállalat vezetése számára világossá vált, hogy gazdaságossági szempontból a legjobb megoldás az, ha két meglévő detroiti részlegüket (a *Cadillac*-üzemet illetve a *Fisher* karosszériagyárat) felszámolják és áttelepítik valahová az USA déli felébe. Figyelembe véve azonban a város és a *General Motors* közötti több évtizedes kapcsolat, végül is, úgy döntöttek, hogy Detroitnak is lehetőséget adnak. Ha a város megfelelő területet ajánl fel, úgy az új üzem mégiscsak ott épül fel.

Detroit természetesen tudatában volt annak, hogy képtelen olyan területet ajánlani, amelynek révén a beruházás „zöldmezősként” megvalósítható lenne. Bármilyen megoldást találnak ki, a lakosság számára kényelmetlenséget jelent és a tanács a területet csak jelentős kisajátításokkal tudja biztosítani.

A másik oldalról nézve viszont a város egyszerűen nem engedhette meg magának, hogy a *General Motors* két részlege elköltözzön. A *Cadillac* és a *Fisher Body* ugyanis több mint 6000 dolgozónak adott munkát. De még többnek a jövedelme függött közvetve, beszállítóként vagy szolgáltatóként a *General Motors* működésétől. A döntés meghozatalának időpontjában Detroit munkanélküliségi rátája 18 százalékos volt, a fekete lakosság körében viszont 30 százalékos. Az autógyár távozása minden bizonnyal élezte volna a városban a szociális feszültségeket.

Ezeket persze meglehetősen nehéz konkrét számokra lefordítani. Az viszont már könnyebben kiszámítható volt, mekkora veszteség éri Detroitot és Michigan államot a két részleg átköltözésével. Az általuk korábban fizetett ingatlan- és jövedelemadó mindenképpen elmaradt volna, mint ahogy nem számíthattak volna a jövőben a város kulturális, tudományos és sportintézményei sem a vállalat anyagi támogatására.

Mindezek alapján a városi tanács úgy döntött, hogy vállalni kénytelen a lakosokat érintő hátrányokat. A *General Motors* elé kilenc változatot terjesztettek, valamennyi jelentős kisajátítással járt volna. A két fél végül is úgy egyezett meg, hogy az új üzemet Detroit *Poletown* kerületében építik fel.

Elvesztett per

A *Poletown*-változat azonban azt jelentette, hogy 3438 embert kellett átköltöztetni és 1176 házat lerombolni. Az egész művelet a város számára mintegy 200 millió dolláros kiadással járt, hisz a kártérítésen kívül gondoskodnia kellett az érintett családok máshol történő letelepítéséről és a terep rendezéséről is. A *General Motors* 8 millió dollárt fizetett a tulajdonjogért. A vállalat ezenkívül még 12 évig adókedvezményt is élvez.

Az érintett lakosság azonban nem vette egyszerűen tudomásul a döntést. A legtöbben — idős korban, nyugdíjhoz közel vagy már éppen visszavonultan — érthetően féltették egyetlen vagyonukat, a házat és hozzászoktak a környékhez is. A kerület pedig — mint neve is mutatja — jórészt lengyel eredetű bevándorolt családoknak adott otthont és lakói azt is világosan látták, hogy a kártérítésből új házat ugyan vehetnek, hasonló etnikai jellegű közösség kialakítására azonban nem lesz módjuk.

A városi tanács döntését ugyan megtámadták a bíróság előtt, de a pert és

a fellebbezést elvesztették. Michigan állam Legfelsőbb Bírósága is úgy vélte, hogy az a „közjó”, melyet a tanács döntése képvisel fontosabb, mint a kerület lakosainak személyes vagy csoportérdeke.

A *Harvard Business Review* cikkírója az eset tanulságait elemzi. Megállapítja, hogy a kerület lakói, a felperesek akciójuk során eleve reménytelen helyzetben voltak. Amikorra ugyanis a tervről tudomást szerezhettek és megkezdheték szervezkedésüket addigra már felsorakoztak a *Poletown*-megoldás mellett érdekelt csoportok.

A városi tanács és a *General Motors* vezetésével pénzügyi szakemberek, szak szervezeti vezetők, üzletemberek vettek részt abban a *sajtókampányban*, amely a javasolt megoldás erőseit emelte ki a város szempontjából. A döntés előkészítésébe az érintett közösség képviselőit nem vonták be, véleményüket nem hallgatták meg. Azok az érdekképviseleti szervek viszont, amelyek a döntés előkészítésében a város részéről közreműködtek, nem elsősorban az érintett szűkebb közösség érdekeit képviselték és gondolkodásukat túlságosan is befolyásolták azok a hátrányok, amelyek a *General Motors* kivonulásából származtak volna a városra, mint nagyobb közösségre.

Társadalmi viták

A szerző annak érdekében, hogy hasonló helyzetben az érdekelt vállalat a szóban forgó közösség iránt felelősséggel járhasson el és így tevékenysége negatív színben ne tűnhessen fel, *többlépcsős* eljárást javasol. Először is magának a vállalatnak kell tisztáznia, mit kíván és igényének megvalósulása milyen káros

következményekkel jár az érintett közösségre nézve. A második fázisban a vállalatnak azt kell meghatároznia, hogyan egyeztethetők össze gazdasági céljai a közösséget érintő negatív hatások szükséges minimalizálásával. Vagyis: végső soron milyen mértékű kompromisszum lenne eltűrhető.

A harmadik lépésben a vállalat elképzeléseiről minden érintett csoportnak tudomást kell szereznie. A *Poletown* esetében ez nem történt meg, a *General Motors* csak a városi vezetést tájékoztatta és a továbbiakban kizárólag velük tárgyalt. Miután pedig az érdekelt csoportok a vállalat elképzeléseit megismerték, megkezdődhet velük a tárgyalás, ami akkor minősíthető korrektnek, ha a vállalat maga segíti a felkészültebb csoportokat abban, hogy érdekeiket képviselni tudják.

A cikk azt sugallja, hogy a *General Motors*nak alighanem szélesebb társadalmi vita útján is lehetséges lett volna telepítési elképzelései keresztülvitelére. A vitában ugyanis nem csupán a *Poletown*-i lakosok szólalhattak volna meg, hanem a vállalat azon dolgozói is, akiknek egzisztenciáját a telepítési terv elmaradása alapjaiban rendítette volna meg.

Az érdekképviseleti vezetők is úgy alakíthaták volna ki véleményüket, hogy a lépés hatását nagyobb és kisebb csoportokra egyaránt mérlegetik. A politikusok pedig kiszámíthatóak volna azt e vesztséget, ami — munkabérben és adókban — akkor következett volna be, ha a *General Motors* elhagyja Detroitot, és ezt az összeget vethették volna egybe azzal a kárral, amely a telepítéssel *Poletown* lakosságát érte.

G. SZ.

versenysemlegesség lizingforgalomban

A teendő intézkedésekről a közelmúltban tárgyalt en több, eddigi előírás, szabályozó módosítására zozó, egyelőre kevés számú pénzintézetet, kissző- izing leányvállalatait egyaránt érinti.

inggel gépek és berendezések aktiválása alkál-
veke- mával a lizingbeadó részére a lizingdí-
nnak, jon felül más címen térítést nem kell
ruhá- fizetni, akkor a gépek és berendezések
tosan aktiválási értékével — a vámmal növelt
lagos eredeti értékéből az üzembehelyezés óta
k ke- eltelt idő figyelembevételével számolt
a lí- értéksökkenési leírást levonva — az
sítás érdekeltiségi alapot csökkenteni kell, egy-
l van idejűleg ugyanezt az összeget az egyéb
alkal- bevételek javára elszámolva.)

A belföldi lizing vonatkozásában az
ellenmondás még érzékletesebb, mivel
a lizingbe vevő csak a normál amorti-
zációs kulcsokkal számolva csökkentheti
az aktivált eszköz értékét, miközben
a lizingbe adó gyorsított leírást alkál-
maz. Így egy adott állóeszköz után el-
számolt amortizáció végül is jóval meg-
haladja a 100 százalékot.

Az aktiválás elszámolása 1986. január
1-től úgy módosul, hogy a lizingbe vé-
vőnél az aktiválási érték megállapításá-
nak alapja nem az eredeti érték, hanem
az adott állóeszköz tulajdonátadásakor
a lizingbe adónak — a felek szabad meg-
állapodása alapján — *kifizetett vételár*
lesz.

Gondot okoz az is, hogy a szabályo-
zók együttes hatását vizsgálva a lizing-
tevékenységet végzők jövedelemhelyezete
viszonylag romlott, amely elsősorban a
felhalmozási adó következménye. A ma-
gas felhalmozási adó már az alapítók

jár. A lizingdíj mértéke jelentősen meg-
emelkedik, így a lizingbe vevő oldalá-
ról korlátozza a tevékenység elterjedé-
sét. A másik hátrány: áthárítás esetén
sem esik egybe időben a kötelezettség és
annak megtérülése, amely a lizingbe
adónál esetenként pénzügyi problémát
okozhat.

A felhalmozási adó mérséklése mel-
letti érvként merült fel a *versenysemle-
gesség* elvének a biztosítása is, tehát az,
hogy az azonos tevékenységet végző kü-
lönöző szervezetek adózási szempontból
ne legyenek eltérő helyzetben. Gondol-
junk itt mindenekelőtt arra, hogy jelen-
tősen bővült a pénzintézetek, valamint
a kisszövetkezetek finanszírozási lizing-
je, ezek a szervezetek pedig kedvezőbb
szabályozási feltételek mellett működ-
nek, mint a termelő vállalatok lizing le-
ányvállalatai.

Mindezen tényezőket mérlegelve szü-
letett döntés a lizing céljára beszerzett
állóeszközök *felhalmozási adójának* 1986.
január 1-ével történő *mérséklésére*.
Ugyanakkor az azonos versenyfeltételek
megteremtése érdekében ezen alacsony-
nyabb szintű befizetési kötelezettség a
pénzügyintézetek, a kisszövetkezetek lizing-
tevékenységét is terhelni fogja.

Az adó szintjének mérséklése várha-
tóan elősegíti, hogy kínálati oldalról szé-
lesedjék a belföldi lizing lehetősége,
amelyen keresztül a bérbe vevők is ked-
vezőbb feltételek közé kerülhetnek. A
*használt állóeszközök vétele egyúttal
mentesül a felhalmozási adó fizetésének
kötelezettsége alól.*

Ugyanakkor helytelen lenne a lizinget
beruházást

egyik formájaként terjedt el, amelyet az
is mutat, hogy a lizingcégek mintegy
kétharmadrészt a bankok leányvállala-
tai), amikor a hitelnyújtás nem pénz-
kölcson formájában, hanem valamilyen
állóeszköz használatának meghatározott
időre történő átengedése útján történik.
A bérbe vevőnél ugyan felesleges é te-
het beruházást, de a bérbe adónál min-
den esetben aktíválni kell az eszközt
(tehát beruházási forrást kötni).

A korszerű technikához lizing útján
történő hozzájárulás lehetőségét növelheti
továbbá, hogy módosul az importlizing-
gel kapcsolatos *vámérték* számításának
módja (a vám alapja az áru vételára),
valamint az így behozott állóeszközt
nem terheli vámkamat.

Végezetül: a jogi, pénzügyi elszámolás
koordinálása, világossá tétele is hozzá-
járulhat a tevékenységre vállalkozók
számának szaporodásához, amelynek ér-
dekében a jogszabályok egységes szer-
kezetben történő megjelentetésére is sor
kerül.

Király Péter

VISSZALAPOZÁS

„... a pénzintézetek az eltérő adózási
szabályok miatt kedvezőbb kondíciók
szerint adhatják bérbe a gépeket, beren-
dezéseket. A vállalati szférába tartozó
egységeket pedig, egyelőre lizingtevé-
kenységük erőteljes visszafogására kész-
tetik a megnövekedett adózási terhek.

A hatóságok tisztában vannak ezekkel
az *ellenmondásokkal*, és arra készülnek,
hogy az eltérő feltételeket közelítsék egy-
máshoz. A lizing elterjedése érdekében
mindenképpen szükség lenne arra, hogy
a lizinggépek felhalmozásiadó-kötelezetti-
ségét mérsékeljék vagy akár megszüntes-
sék. Az amortizáció elszámolása is jelen-
tős liberalizálásra szorul. A használt gé-
pek lizingforgalmának fellendítéséhez
mindenképpen meg kellene szüntetni a
többszörös adózási gyakorlatot!”

(Figyelő, 1985/24., 4. oldal.)

edelmünkben

hez a Tungram rendszeresen szállít vá-
kuumtechnikai alkatrészeket. Az Egye-
sül Izzó, illetve az SGU autólámpái és
6. nagy teljesítményű fényforrásai ma már a
legismertebbek Indonéziában az ott ha-
gyományosan legelterjedtebb Philips-
termékek után.

Javuló légkör

A Tungram, valamint a Medicor és a
Ganz Árammérőgyár sikere *példaként*
szolgálhat a többi magyar vállalatnak,
hogy van mit keresni ezen a piacon. Az
utóbbi években *javult az együttműködés*
légköre, s fokozottan *kiépülnek az*
együttműködés szerződéses keretei is. A
forgalom az 1974-ben aláírt kereskedel-
mi megállapodás alapján bonyolódik le,
amely tartalmazza a legnagyobb kedvez-
ményes elbánás elvét. A fizetéseket sza-
bad devizában teljesítik a két ország
vállalatai.

Losonczy Pál és Suharto államfő 1984
novemberében tartott találkozója alkál-
mával született döntés a magyar—
indonéz gazdasági együttműködési ve-
gyes bizottság felállításáról. Aláírásra
kész egy kamarai együttműködési meg-
állapodás is. Az általános légkör javulását
szolgáltatta az indonéz kormánynak az a
múlt év végi döntése, amely megszü-
ntette a szocialista országokkal folytatott
kereskedelem diszkriminatív szabályozá-
sát. (Ugyanakkor az ázsiai ország 1965
óta létesítményeket, berendezéseket nem
vásárolt szocialista országoktól. Ennek
áthidalására nyújt lehetőséget a Világ-
bank-tendereken való aktív részvétel.)
Az általános légkör javulásának legújabb
bizonyítéka Suharto elnök budapesti lá-
togatása.

A magyar vállalatok felkészültsége le-
hetőséget adhat az 1984/85—1988/89. kö-
zötti negyedik ötéves tervidőszak fejlesz-
téseibe való bekapcsolódásra, főleg olyan
területeken, mint a bányászat, az alumí-
niumfeldolgozó-ipar, energetika, szállítás,
mezőgazdasági és élelmiszer-ipari gépek,
egészségügy, vegyipar és oktatás. Minde-
nagyobb aktivitást kíván meg a ma-
gyar vállalatoktól: több ajánlattételt,
tendereken való részvételt, a piacszer-
vet kiépítését, s közvetlen kapcsolatok lé-
tesítését indonéz vállalatokkal.

— rg —

A jó hír ára

Az amerikai piacon tevékenykedő vállalatok — legyenek bár hazaiak vagy külföldiek — az elmúlt években kénytelenek voltak *szembenézni egy új veszéllyel*. A jogszabályok szerint ugyanis e cégek abban az esetben, ha termékük használatából a vásárlónak kára származik, felelősséggel tartoznak, kártérítésre kötelezhetőek.

Az úgynevezett termékfelelősség terhe pedig egyáltalán nem elméleti csupán. A közelmúlt néhány nagy nyilvánosságot kapott pere azt bizonyítja, hogy adott esetben *milliárdos kártérítéseket is megítélnek a bíróságok*. Még nem anyagi jellegű károkat is: e jelenségek csoportjába azok a hátrányok tartoznak, amelyeket az egyén számszerűsítené ugyan nem tud, de bekövetkezésükről meggyőződhetők a jogalkalmazók. Ilyen lehet a rosszul elvégzett műtét is, amely miatt veszített szépségéből a feleség alakja, ez pedig kiváltja a férji érdeklődés csökkenését.

A termékfelelősség ellen — persze — köthető biztosítás, az viszont az üzletvitel költségeit emeli. A perek hatása akkor is tetemes, ha a kártérítést a szóban forgó vállalat át tudja hárítani. A hosszú ideig eltartó tárgyalássorozat miatt jókora ügyvédi költség jelentkezik, és a kísérő publicitás sem emeli a cég reputációját. Nem véletlen, hogy sok vállalat inkább vállalja a megegyezést, a sérelmet szenvedettek kártalanítását az ügy gyors lezárása érdekében. 1984-ben például a Dow Chemical és más vegyiparok kényszerültek 130 millió dollár kifizetésére a vietnámi háború azon veteránjainak, akik egy speciális, a háborúban használt *lombtalanító vegyszertől rákos és más betegségeket kaptak*. A vádat nem kellett bíróság előtt bizonyítani, a cégek inkább kártérítési ajánlatot tettek. Hasonlóképpen járt el a negyedik legnagyobb autógyár, az American Motors is, amikor dzsipjének vásárlói indítottak ellene pert azzal a váddal, hogy nem biztonságos a jármű. Az építőanyagokat gyártó és forgalmazó Manville cég ellen pedig 16 500 pert indítottak azok, akik bizonyítani kívánták: *a vállalat által gyártott azbeszttől rákos megbetegedések és más panaszok mutatkoztak körükben*. A Manville egyébként a pertől eltekintve jó, nyereséges vállalkozás. A bírósági eljárások hírére azonban részvényeinek árfolyama a *negyedére* csökkent. A vállalat vezetése a kiutat átmenetileg abban találta meg, hogy önmaga kért saját maga ellen csődéltérítést. A fizetésektelenség a perekre a szabálykönyv szerint

felfüggesztette a folyamatban lévő tárgyalásokat. Ennek három éve. A vállalat azóta tovább dolgozik, termel, elad, igyekszik megteremteni az anyagi feltételeit a felperesekkel való kiegyezésnek. Az idén júliusban jelent meg a Manville ajánlata: kész a kárt szenvedettek kielégítésére egy 2,5 milliárd dolláros alapot képezni.

A termékfelelősségi pereknek igen gyakran a gyógyszergyárak a célpontjai. A legnagyobb port alighanem az Eli Lilly üzleti bántalmakra ajánlott gyógyszere, az Oraflex pere verte fel. Az említett készítmény 1980-ban került a piacra kilenc fejlett tőkés országban. A gyár ezt követően nyújtotta be engedélyezési kérelmét az USA élelmiszeripari és gyógyszerhatóságához. 1982 áprilisában az Oraflex már rendelkezett a szükséges bizonyítvánnyal, az Egyesült Államokban is szedhették a betegek. Négy hónap elteltével azonban *ki kellett vonni a forgalomból az új terméket, mert a szövetségi vizsgálószerkezetek szerint legalább 26 esetben okozott az USA-ban halált a szedése*. Mint kiderült, a gyógyszer elsősorban a vesét és a májat *támadta meg*. Az Eli Lilly jobbnak látta, ha — kihasználva a perrendtartást — felajánlja a beismerést egy *elfogadható szigorúságú ítélet* ellenében. A bíróság így csak nem szándékos félrevezetésért marasztalta el a vezetést, és a büntetés is ennek megfelelő volt: összesen negyven-ezer dollár. Ezzel azonban a cég csak a szövetségi hatóságokkal intézte el az ügyét, Angliában és az Államokban egyaránt több károsult és családtagja indított ellenéle polgári pert. Az Eli Lilly egyik versenytársa, a Robins azonban már most 12 ezer eljárással kénytelen szembenézni, mivel „Dalkon pajzs” fantázianévű behelyezhető fogamzásgátlójának használói a terméktől különféle *fertőzéseket* kaptak. Eddig a cég 9230 kártérítést rendezett el 378 millió dollárért úgy, hogy még 107 millió dolláros ügyvédi honorárium is terhelte. Miután a sornak csak nem akart vége szakadni — havonta közel 400 új keresetet nyújtottak be —, a Robins ugyancsak jobbnak látta, hogy csődéltérítésbe meneküljön. Akárcsak a Manville esetében, a számlát végső soron itt is a részvényesek kénytelenek viselni, akiknek nem csupán a szokásos osztalékról kell majd lemondaniuk — a hibás pajzstól eltekintve a vállalat *nyereséges lenne* —, hanem részvényeik egy részét is fel kell majd ajánlaniuk a kártérítést szolgáló különleges alapba. A biztosító ugyanis csak *egy határig* fizet...

Néhány év előtt már-már úgy látszott, mintha a demokrácia eszméje kialakóban volna. A népszabadságnak ez az ősi fegyvere mintha elcsorbult volna a küzdők kezében. A haladás hívei csüggedten észlelték, hogy a politikai demokrácia teljessége inkább az uralkodó osztályoknak és a vezérlő nemzeteknek a hatalmát öregbíti, mint az elnyomottak és mellőzöttek küzdelmét a társadalmi és kulturális egyenlőségért.

Hosszú sora a csalódásoknak szülte meg a kiábrándulásnak ezt a mindinkább terjedő hangulatát.

Az általános választójog III. Napóleon és Bismarck kezében a cézarizmus és a reakció ostromló kosának bizonyult. A női választójog behozatala a klerikalizmust és a nacionalizmust erősítette mindenfelé. A politikai demokrácia teljességét megvalósító Egyesült Államok pedig a helyi korrupciónak és a burkolt tröszturalomnak hírhedett hazájává váltak.

A nemzetkulturális fronton is a csalódás csalódásra érte a demokráciában bizókat. A széles választójog alapján egybegyűlt népképviselők alig mutattak több megértést a kisebbségek kulturális igényeivel szemben, mint a régi parlamenti oligarchiák.

A társadalmi igazságosság ügyét sem szolgálta a demokrácia kezdetben eléggé hatékonyan. Az uralkodó osztályok a munkásság szociálpolitikai vívmányaiból a maguk számára építettek gyakor-

lejtetetlen maradványokat. Össze és mondtak csődöt a világ demokratikus parlamentjei 1914. augusztus hó 2-án. És úgy látszott, mintha Jaurés, a demokráciának ez a szentlelkű apostola, hiába halt volna vértanúhalált az ügyért. Nem akadt senki, aki a harcot az ő szellemében folytatta volna.

Ellenkezőleg. Az érzelmi logikától hajtott tömegek a világháború erőszakiskolájából kikerülve, a demokrácia ellen fordultak. A csalódott lélek szenvedelmes szélsőségével az ellenkező végletbe csaptak át: a diktatúra követelése hangzott fel mindenfelé a vereségek által szétroncsolt országok népeiben. A demokrácia hibái és hiányai annál nagyobbak tűntek fel, mennél kevésbé voltak otthonosak a demokrácia hagyományai az illető közületben.

Az igazi eszmék által hajtott történelmi fejlődést azonban a szenvedélyek logikája nem térítheti el sokáig útjából. Napjainkban a demokrácia eszméje újult erővel támad fel a nagy tömegek lelkében.

E politikai, társadalmi és kulturális sikerek olyan jelentéktelnek, hogy a demokrácia zászlóját ismét a haladás táborának messzire látható gyülekeztetőjévé avatták.

Világraszóló tényként azonban ez a fordulatot nem a haladás vezéreinek hirtelen megvilágosulása, hanem a reakció általános frontváltoztatása nyilatkoztatta ki.

A régi török népek irodalmának kistükre

Örök kőbe vésve

A MAGYARSÁG a bolgár-törökökkel való szoros kapcsolata után úgy telepedik le a Duna és a Tisza vidékén, hogy a törökséggel azonos a családok felépítése, a nemzetségi, törzsi, társadalmi berendezkedése, azonos a hadszervezet, a harcmód, a gazdálkodásunkra jellemző téli-nyári szállás, a viselet, a lovasnomád temetkezés... Említhetjük még a magyar népzene törökös jellegét, s azt a fontos tény, hogy a pogány magyar hitvilág párhuzama is a sámánhitű szibériai török népeknél találta meg *Diószegi Vilmos*. A nyelv szerkezete finnugor, de a magánhangzó harmónia a törököknél van meg. Képzőket, ragokat vettünk át a törökségtől, s a szokincsünk egy része is tőlük származik. Az államalapítás és a kereszténység felvétele utáni időszakban kipcak-török népek (besenyők, kunok) települtek be az országba és felelevenítették az egyház által tiltott pogány szokásokat, viseletet, hagyományokat. Kapcsolatban voltunk még oguz népekkel is (uzok, oszmán-törökök).

A török népek irodalma magyarországi megismertetésének

Magyarországon egy kivételes képességű költő és műfordító, *Szabó Lőrinc* személyében találtak ihletett tolmácsra. Két török klaszszikus az ő fordításában szerepel az *Örök kőbe vésve* című kiadványban. Az egyik az özbeg költő és gondolkodó, korának írófejedelme, a Herat Dehikenár vidékén született *Lutfi*. Erről a korai korszakában misztikus költőről írta *Nevái*, hogy sem perzsául, sem törökül nem verselt úgy senki, mint ő. *Lutfi* a népköltészet gazdag forrásából is bőven merített, gazdagította a régi özbeg irodalmi (csagatáj) nyelvet. A másik nagy klaszszikus, akit *Szabó Lőrinc* lefordított, *Nevái*, aki a közép-ázsiai örökség nagy költője, gondolkodója és államférfia volt. Az antológiában szereplő műve, a *Lejli ve Medzsnün* része *Nevái* nagy művének, a *Hamsza* (ötök) címűnek. 1484-ben írta, amikor a költő vetélytársai már befeketítették *Huszejn Bajkara* előtt, és megfosztották vezírségétől is. *Tiszta török-csagatáj nyelven* írt. *Szabó Lőrinc* e két fordítása kiemelkedő értéke a magyar műfordítás irodalmának, s az *Örök kőbe vésve* című kötet

A közelmúlt eseményei sok szakértőt — különösen az Egyesült Államokban — arra késztettek, hogy a szakszervezetek és a vállalatvezetés kapcsolatának új korszakáról beszéljenek. Ez azt jelenti, hogy a nyolcvanas évek első felében a fejlett tőkésországokban a munkavállalói érdekképviseletek úgymond megértőbbé váltak volna, jobban megértik a vállalatvezetés gazdasági gondjait és készségesebben együttműködnek azok megoldásában.

Az érvelés szerint elsősorban a munkanélküliség és az olcsó importverseny volt az, ami például az USA-ban a szakszervezetek módosulását, hozzáállását motiválta. Ennek megfelelően sok esetben a szakszervezet kész *beleegyezni* a bérkövetelések mérséklésébe, a béren kívüli juttatások visszafogásába, az úgynevezett szenioritás elvének feladásába. (A szenioritás azt jelenti, hogy a munkaadó elsőként azokat a dolgozókat köteles elbocsátani, akik az adott vállalatnál a legrövidebb ideig voltak alkalmazásban. A munkaadói nézetek szerint viszont ez az elv gyakran gátolta, hogy a vezetés a legproduktívabb vagy a jövő szempontjából legfontosabb dolgozókat válságban is megtarthassa.)

Miközben a múltban sokszor volt példa az *ágazati kollektív szerződések* gyakorlatára, mostanság egyre gyakrabban egyeznek bele a szakszervezetek abba, hogy *vállalati* szinten tárgyaljanak és állapodjanak meg. A bértárgyalások során pedig széles körben elismert elvvé vált a *béremelkedések* és a termelékenység-növekedés összekapcsolása.

Ezek volnának az engedmények. Elmentétként a szakszervezetek szerepét kaphatnak a *vállalat irányításában*, kép-

viselőjük részt vehet az igazgatótanács munkájában (ellentétben például a nyugatnémet gyakorlatlaltal, az Egyesült Államokban a legutóbbi időkig szóba sem jöhetett a „board-tagság” a munkavállalók képviselőjének). Nagyobb lehet a befolyásuk a közvetlen termelésre is, a műhelyben.

Új vonás a vállalat *eredményes* működtetésében való érdekelttség elemeinek megteremtése is a munkavállalók számára. (Az USA gyakorlata szerint ugyanis nyereségrészesedést csak a vállalati vezetők kaphatnak, a fizikai állománybeliek nem.)

A formák meglehetősen változatosak. Előfordul, hogy a szakszervezet — ezen természetesen a legtöbb esetben a helyi szervezetet kell érteni — *közvetlenül* részesedik a profitból. Máskor a munkavállalók a szakszervezeti megállapodás értelmében a vállalat részvényeiből kapnak bizonyos százalékot. A recesszió éveiben pedig talán az volt a legjelentősebb engedmény a munkaadóktól, hogy dolgozóik számára a megállapodásban garantálták a munkahelyüket az engedmények fejében.

Az új típusú kollektív szerződés példaként említhető az *Eastern Airlines*-nál megkötött, amelynek értelmében a dolgozók 18 százalék fizetéscsökkentést nyeltek le annak fejében, hogy megkapták a vállalat részvényeinek 25 százalékát, helyet az igazgatótanácsban és a jogot arra, hogy fontosabb döntések előtt elmondhassák véleményüket. Az

Az engedmények ára

egyesült államokbeli irodalom a fenti változásokat az ipari kapcsolatokban általában pozitívan értékeli.

A *Harvard Business Review* egyik cikke azonban — szerzői szakszervezeti aktivisták — *ellenvéleményen van*. A szerzők szerint ugyanis ez az új típusú együttműködés cseppet sem új, volt már rá példa az USA gazdaságtörténetében. Arra is kísérletet tesznek, hogy kimutassák: az ilyen taktika nem érdeke a munkavállalóknak. Az mindenestre tény, hogy a kormány adatai szerint a jelentősebb kollektív szerződések hatálya alá tartozó dolgozók röntegy-harmada fogadta el fizetésének befagyasztását vagy éppen csökkentését 1983-ban és 1984 első kilenc hónapjában.

A szerzők először is azt mutatják ki, hogy a fenti jellemzőkkel bíró szakszervezeti tevékenység egyszer már a húszas években megfigyelhető volt az USA-ban és az együttműködés formái is hasonlóak voltak. Akkor is arról volt általában szó, hogy gazdasági jellegű eredményekért cserébe részvényeket, a vállalati vezetésben való képviseletet és garantált munkahelyeket nyertek.

Az első világháború után széles körben terjedt el az a nézet, amely szerint a dolgozók részvénytulajdonosa előbb utóbb oda vezet, hogy a vállalatnak nem lesz a klasszikus értelemben tulajdonosa, csak olyan dolgozó, akik egyben tulajdonosok is. Ugyanakkor akkor jelent meg először „a közös felelősség” eszméje, amelynek értelmében a dolgozók és

a vezetés közös érdeke nyilvánult meg a cél minél nyereségesebb működtetésében.

A húszas évek filozófiája azonban elfűnt és hatvan éven keresztül nem jött elő. Nagyobb baj a szerzők szerint az, hogy a vázolt szakszervezeti magatartás védelmezői egyszerűen nincsenek tisztában országuk gazdasági-politikai realitásaival.

A Reagan-kormány szándéka ugyanis nyilvánvalóan az, hogy megtörje a szakszervezeteket; ezt támasztják alá a Nemzeti Munkaügyi Tanács és a szövetségi bíróságok döntései is. Jelenleg — a szerzők véleménye szerint — a vállalatok szabadon, megállapodás nélkül is áthelyezhetik a termelést olyan helységekre, ahol a dolgozók még nem szerveztettek. A kollektív szerződések sem tekinthető százszerű biztositéknak, hiszen ha a munkaadó csődeljárást kér maga ellen, azonnal mentesül a kötelezettségek alól.

Szabadabb kezét kaptak a munkaadók abban is, hogy a korábbinál könnyebben *megakadályozhatják* egy vállalatnál a helyi szakszervezetek létrejöttét. Sok esetben pedig, amikor a szakszervezet végül is jelentős engedményeket tett a kollektív szerződés tárgyalásakor, első sorban nem viszontengedményekre számított, hanem arra, hogy a dolgozók — bármilyen áron — megőrizhessék munkahelyeiket. Még annak árán is, hogy csak alacsonyabb bért dolgozhattak tovább. A munkáltatók ugyanis minden nehézség nélkül találtak volna olyan nem szervezett munkásokat, akik készek lettek volna az üressé vált helyeket betölteni.

g. sz.

SSZEN MINKET.

mű-, a
és a

nak a ter-

ését,

k gyártására

an.

küldünk.

RMELŐNK!

NÁCSA

tja 53.I.19.

1982	110,4	22,8	-88,6
1983	99,4	25,5	-73,9
1984	87,0	37,5	-49,5
1984. I.-V.	26,9	12,5	-14,4
1985. I.-V.	36,5	9,7	-26,8

* Teljes forgalom származási-rendeltetési ország szerint, szerződéses paritáson.

Mint az adatokból kiderül, az utóbbi években *javult a külkereskedelmi mérleg*. A magyar passzívum tavaly 24 százalékkal mérséklődött. Az importfedezeti arány az 1982. évi 21 százalékról 1983-ban 26, tavaly pedig 43 százalékra javult.

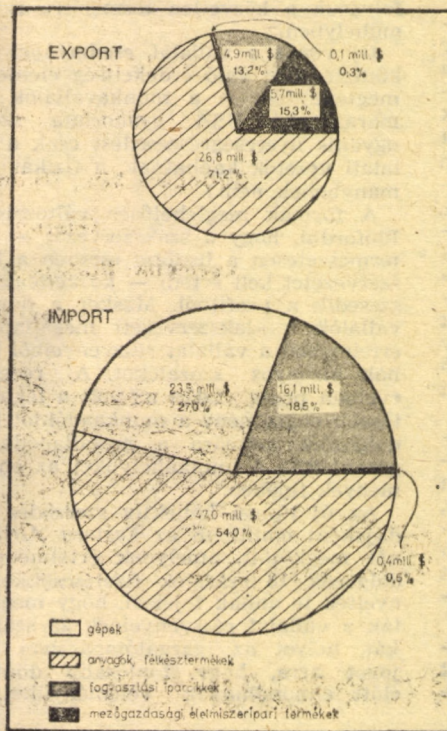
A közvetlen export mellett évről évre növekszik a *japán kereskedőházak* révén harmadik piacokra irányuló magyar szállítások értéke. Ez a *közvetítői tevékenység* magyar szemszögből pozitív, hiszen a termékek a magyar vállalatok számára nehezebben elérhető, megdolgozható piacokra jutnak el. Ezeknek az eladásoknak az értéke tavalyelőtt 33 millió, tavaly pedig már 54 millió dollárra rúgott. Főleg vegyipari (pvc, műtrágya, növényvédőszer) és alumíniumipari alapanyagokat és félkésztermékeket sikerül így eladni.

Anyagok és félkésztermékek

A magyar export áruszerkezetében az utóbbi években nem történt szembetűnő változás, továbbra is az *anyagok és félkésztermékek* a meghatározóak. Gyakorlatilag hat csoportba sorolhatók az export fő tételei: mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termékek, alumínium, gyógyszer- és intermedierek, textil félkész- és késztermékek, a Tungram lámpái, s az egyéb kisebb tételekből összevetődő export. A tavalyi kiviteli listáról egyedileg kiemelhető a nyers serte és szőr (2,3 millió dollár), az izzólámpa (1,7), a toll (1,6), a finomszesz (1,5) és a méz.

lok között Törökországban a Boszporusz-híd építése kapcsán. Mint ismeretes, ezt a nagy megrendelést egy japán-olasz konzorcium nyerte el. Az egyik résztvevő, a C. Itoh tanulmányozza a Ganz-MÁVAG *alvállalkozói* ajánlatát, amelyet az acélszerkezetre és ennek összeszerelésére tett. A 10-20 millió dollár közötti beszállítás lehetősége iránt az eddig kért specifikációk és a tárgya-

A magyar-japán áruforgalom és szerkezeti megoszlása (1984)

Cavinton

— A japán vállalatok a Medimpex számára igen fontos partnerek, bár kapcsolatok nem tekintenek vissza több évtizedes múltúra; a magyar gyógyszeripari export lényegében csak a 70-es évek elején indult meg — mondja dr. Kovács László, a Medimpex vezető igazgató-helyettese.

— Vállalatunk forgalmában Japán a nem szocialista országok sorában a negyedik helyen áll, az NSZK, Svájc és USA mögött. Már a szállítások megindulásakor láttuk, hogy Japán nem szokásos piac: a forgalmat itt csak úgy tudjuk fenntartani, illetve növelni, ha egyre több eredeti magyar készítményt exportálunk. Ennek oka, hogy Japánban rendkívül fejlett a gyógyszertermelés, ezenkívül a Magyarországon gyártott gyógyszereknek mintegy 60-70 százalékat Japánban nem használják. Így aztán mi is elsősorban az újdonságainkal szerepelünk e távoli országban.

— Az sem mellékes szempont, hogy Japánban különleges adminisztratív rendelkezésekkel messzemenően védik az eredeti szabadalom tulajdonosát, tehát mindenképpen az eredeti molekulák bevezetése adta az elmúlt évek exportfel-futását. Az induláskor kivitelünk mintegy 4 millió dollár volt, tavaly elérte a 7 millió dollárt, az idén pedig várhatóan megközelítjük a 10 millió dollárt. Az eredeti magyar készítményekre például a *Halidor* nevű görcsoldó, az EGY7 terméke, amely Japánban került először forgalomba. Egyébként ezt a görcsoldó ma is szállítjuk a *Sumitomo* cégen keresztül.

— A magyar gyógyszerexport növelé-

Barterbánat

Az olajpiaci helyzet romlásával párhuzamosan alkalmazzák a nyersanyagot exportálók azt a gyakorlatot, hogy *vásárlásaikat termékeik kivitelével kötik össze*. E módszer kétségtelen eredménye, hogy végső soron minden érintett fél számára adott valamit; az olajexportőr piacra lelt, partnere termékei számára *keresletet* nyert. Abban az esetben, pedig, ha a kész termék exportőrének amúgy is szüksége volt olajra — és abban a mennyiségben, amelyről a barter szólt — úgy voltaképpen semmi más nem történt, mint az, hogy a két fél importja egy részét kölcsönösen „lekötötte”. A barter erejéig tehát *a verseny ki volt zárva*.

Ki jár jól?

A közelmúltban hatalomra került új nigériai kormány viszont kritikai felülvizsgálatnak vetette alá a korábbi adminisztráció által kötött és támogatott olajbartereket. Ezen konstrukciókat deklarálta azért hozták létre, mivel 25 milliárd dolláros adóssággal a háta mögött, a Nemzetközi Valutaalap ajánlásait visszautasítva, az ország egyre nehezebben kapott kereskedelmi hiteleket.

A pénzügyi nehézségek miatt viszont csökkenteni kellett az importot, ez meg a hazai termelők ellátásában okozott hiányokat. Mivel termelési fennakadásokat, munkahely feladását a korábbi kormány *nem* vállalta, támogatta tehát az olyan megoldásokat, melyeknek keretében a nyersolaj exportja ellenében kaphatott különféle ipari és mezőgazdasági termékeket. 1985 első felében négy nagy volumenű barterszerződést hoztak létre. Az első keretében a brazil Cotia kereskedőház vállalta, hogy összesen 500 millió dollár értékben szállít különféle termékeket, többek között cukrot és a helyi Volkswagen összeszereléséhez szükséges részeszereléseket. Mindezek fejében napi 40-50 000 hordó nyersolaj átvételét vállalta. A francia Elf-Aquitaine ugyan csak 50 000 hordó napi megvásárlására szerződött, az ellentétel is hasonló, mint a brazil konstrukcióban, bár itt a cukor mellett a Peugeot összeszereléséhez szükséges komponensek szerepelnek.

A Voest Alpine International számára az olajbarter 100 millió dollár értékben biztosította *acél-féleségeket*, építőipari gépek és más berendezések kivitelét. Az olasz AGIP pedig e konstrukció keretében a *Fiat teherautók összeszerelését* segítette, illetve vállalta azt is, hogy az általa egy olasz kivitelező munkájához nyújtott hitelt a nigériai fél olajban fizetheti vissza. E szerződések megkötését annak idején Lagosban úgy értékelték, hogy segítsé-

gükkel *lehetséges a hazai ipar importtal való ellátása*, a pótlólagos nyersolajkivitel.

A nyár elejére azonban kiderült, hogy e konstrukciók közül csak kevés működik problémamentesen. Az AGIP-csomagot például *nem lehetett elkezdeni*, mivel a konkrét részletekben a felek *nem tudtak megállapodni*. Az Elf felfüggesztette a *nyersolaj kitermelését*, mivel a világpiaci ár esése *érdektelenné* tette az üzlet folytatását. A legtöbb gond azonban a brazil barterrel volt. Nigériai szakértők azt állították, hogy a csomag keretében importált brazil cukor drágább, mint a világpiaci ár. Mások ezt voltaképpen nem is tagadták, arra mutattak viszont rá, hogy a *többet az eladónak* szüksége is van. Ennek révén teremti meg ugyanis a fedezetet arra, hogy a nigériai olajat a világpiacon árengedménnyel forgalmazni tudja. Voltak akik a barterek importoldalán bejött áruk minőségével voltak elégedetlenek. Azok pedig, akik hagyományosan a kereskedésből éltek, érthető módon szemben álltak az olajmegállapodások rendszerével, hiszen forgalomtól és profittól estek el.

Átértékelés

A fejleményeket az országhatáron *kívül is* sokan aggodalommal figyelték. Közéjük tartozott az OPEC is, mely — nem minden alap nélkül — azt feltételezte, hogy a barterben szállított mennyiséget Nigéria voltaképpen úgy értelmezi, hogy hivatalos kitermelési kvótája felett van. Tény, hogy a tavasszal az ország a hivatalosan engedélyezett napi 1,3 millió hordó helyett 1,7 milliót hozott felszínre, az OPEC így a termelés szintje ellenőrzésére kénytelen volt holland szakértők egy csoportját a helyszínre küldeni. Aligha tekinthető e csapat munkaeredményének, hanem inkább a *piaci helyzet további romlásának* —, hogy a nyárra Nigéria olajtermelése visszaesett a napi 1 millió hordós szintre. Az olajbarterek a jelek szerint tehát még azt sem tudták elérni, hogy az ország *ki tudja használni* hivatalosan engedélyezett kitermelési kvótáját. Az állami olajtársaság vezetői sem voltak már olyan lelkesek, mint korábban, hiszen azt tapasztalták, hogy a barterek megnehezítik a közvetlen értékesítést. A piacot ugyanis befolyásolta, hogy árengedményekkel — melynek fedezetét sok esetben az exportarak teremtették meg — nigériai nyersolaj jelent meg 1985 első felében a piacon. Ilyen körülmények között kezdődött meg az új kormány által meghirdetett *átértékelés*.

agításba, és holtak hitt, de a jelen számára is tanulságokat kínáló ismeretanyagot idéznek vissza könnyed eleganciával, nem palástolt személyességgel.

Az ismeretadásnak ez a személyessége, az ideálkeresés és -teremtés igénye általában is jellemzi az esszéműfajt, amelyben a szerző a legotthonosabban mozog. Egyenesági örököse a jeles magyar esszéíróknak, akik e sajátos, látszólag szeszélyesen indázó, valójában nagyon tudatosan megtervezett és felépített műfajban nemcsak saját gondoljaikról vallottak, hanem bizonytalanul tájékozódó korszakokban igyekeztek kortársaik szellemi eligazítói is lenni. S ahogy az igazán jelentékeny esszéírók legjobb alkotásaiban, Nemeskürty István írásaiban is mindig érezni egyfajta kihívást: a tévedést is vállalva, végérvényesnek vélt értéktételeket megbolygatva arra késztet, hogy a múltból kialakított képünket újragondoljuk, s az így, friss szempontok alapján szembesítsük a jelennel.

A **MAGYAR MŰVELŐDÉS SZÁZADAI** című rádiós beszélgetéssorozat remek ismeretterjesztő könyv is. Ékesszóló cáfolata minden olyan elhamarkodott véleménynek, melynek türelmetlen megfogalmazói arra szoktak hivatkozni, hogy irodalmunk és történelmünk múltja iránt azért haloványult el az érdeklődés, mert az — unalmas. **Liptay Katalin** — aki e sorozat kedvéért alighanem elmélyült kutatómunkát végzett, hogy kérdéseivel jó irányba terelhesse beszélgető társait — és Nemeskürty István csevegése nyomán tapintható közelségbe kerül hozzánk a régmúlt, s a tudós közreműködők fejtegetései során az elfeledett korok és korszakok minden művészeti ága olyan szintézist alkot, amely nemcsak izgalmas, hanem érdekes is. A múlttal foglalkozó kutatásnak mostanában lett természetes módszere, hogy ne csak egy jól körülhatárolható jelenséget vizsgáljon, hanem tények, összefüggések rendszerébe ágyazva igyekezzen feltárni a kor hangulatát, legfontosabb erővonalait és a jövő felé mutató jellemzőit. Ilyen jellegű beszélgetések

ralatok, melyekben nem az illetékes gesztusa a legjellemzőbb, hanem a folytonos szellemi készenlét és nyitottság. Rendkívül sokféle témát illesztett egymás mellé; kötetéből mégis hiányzik mindenfajta eklektikusság, s ennek az a magyarázata, hogy minden, amiről szól, neki személyes ügye, s *úgy is mondja el*, hogy sorai mögött érezni a meggyőződés szenvedélyes hitét. Még látszólag magánérdekű közlései is olyanok — gondoljunk csak arra a félig-meddig önéletrajzi jellegű írására, melyben a pécsi katonaiskola felépítését és nevelési módszereit idézi vissza, már-már szociografikus pontossággal —, hogy általuk fontos irodalomtörténeti vagy történelmi jelenségek okait ismerhetjük meg. (Ez az emlékezés például közelebb hozza hozzánk Ottlik Géza *Iskola a háttáron-jának* világát.) Ízig-vérig felfedező esszéista: magától értetődő természetességgel állít vissza az irodalmi folytonosságba elfeledett életműveket, arccokat (például Bohuniczky Szefiét), s apróbb filológiai adatokat is olyan összefüggésekbe ágyazva idéz fel, hogy egyetlen tény mögött is sejtetni tudja a korszak anatómiáját.

A *magyar filmművészet képeskönyve*, azon túl, hogy könyvművészeti remeklés — az író partnere **Szántó Tibor** volt —, Nemeskürty legsajátabb tudományterületére, a film világába kalauzolja olvasóját. Van ebben a képzeltbeli kirándulásban egy kis nosztalgia, csipetnyi ironia, ugyanakkor azonban szenvedélyes tanító, ismeretadó szándék is, mely az ismeretszerzés kitűnő alkalmává teszi e megragadó munkát.

NEM TUDNI MIÉRT, nálunk a tudomány népszerűsítésének némiképp disszonáns melléklöngéi vannak. Éppen Nemeskürty írásai bizonyítják, hogy az ismeretközlésnek és -bővítésnek ez is teljes értékű módszere lehet, ha a szerző olyan szenvedélyes anyagszeretettel, tudással fordul a múlthoz, ahogy ezt ő teszi, aki azért ír, hogy bennünket gazdagítson. (RTV-Minerva, *Magvető, Helikon*)

Rónay László

MIKROSZKÓP

Rákdiaagnózis

Biokémiai alapkutatása melletttermékeként két fiatal kutató a rák diagnosztizálásának egy egzakt módszerét találta meg. Werner Franke professzor, a heidelbergi Német Rákkutatói Központ sejtszakértője és Klaus Weber professzor, a Max Planck Társaság göttingai biofizikai kutatójának a munkatársa a sejtet összetartó erők felderítésével foglalkozik. Elsősorban az intermedialis fonalakra riányul a figyelmük, azokra a tízmilliomod milliméter vastagságú szájakra, amelyek a sejtvezeték két másik alkotóelemét, a mikrotubulusokat és a mikrofonalakat kötik össze. A sejtvezeték ezeket az oldhatatlan komponenseit, nem lévén mód az elemzésükre, egyszerűen eldobták. Legújabbban azonban már vannak biokémiai módsze-

rek, amelyek lehetővé teszik vizsgálatukat. A két kutató fáradozásai azonban mindenképp kifizetődtek, mert biokémiai és immunológiai vizsgálataikkal most meg tudják állapítani, mely szövetípusokból épül fel egy főlismert tumor. Mindenesetre most egyértelműen meg tudják különböztetni a bőr- és nyálkahártya-szövetek, valamint mell- és tüdő rákját a kötőszöveti tumoroktól. A patológusoknak így módon egzakt molekulárisbiológiai eszköz áll rendelkezésükre a diagnosztikai döntés meghozatalához. Ilyen módon kutatómunkájuknak mintegy „hulladékaként” adódott a különböző rákféleségek „ujjlenyomatának” a felismerése, amiért különben a fejeként 75 ezer márka jutalmat jelentő Ernst Jung-díjjal tüntették ki őket.

Profil

Zuhan a dollár

Az elmúlt hét az amerikai valuta történetében az *egyik legkevésbé dicsőséges*: eddig a dollár az angol fonttal szemben tartotta magát a legjobban, most Londonban a leértékelődése 5,5 százalékot tett ki. Az egyéb tőkés valutákkal szemben értékvesztése csaknem egyöntetűen 8 százalékos volt.

A pénzüket a héten beváltani kívánók kénytelenek voltak az árfolyamokra vonatkozó lexikális ismereteiket *radikálisan felfrissíteni*. Korábban 1 dollárért Párizsban közel 9 frankot lehetett kapni, mostanában viszont az ellenérték közelebb áll a nyolchoz. A japán jen még nem is olyan régen annyira lent volt, hogy belőle több mint 250 kellett egy dollárral való egyensúly biztosításához. Már nem, az új árfolyamcentrum közelebb van a 220-hoz. És így tovább. A jelek szerint egyelőre elérte hatását az öt legfejlettebb tőkés ország pénzügyminiszterének és központi bankjaik elnökeinek azon együttes vállalása, amely szerint a reálisabb árfolyamok kialakulását a piacokon intervenciókkal is készek *elősegíteni*.

Az, hogy most az Egyesült Államok képviselői *hajlandóak* voltak csatlakozni, együtt az amerikai gazdaság harmadik negyedévi teljesítményéről szóló jelentéssel — reálértékben, de éves szinten a növekedési ráta 2,8 százalékos volt — megtette hatását.

Az érintett fővárosokban, persze, csak most kezd „megjönni az étvágy”. Tokióban például arról beszélnek, hogy a jen árfolyamának hamarosan el kellene érnie a 200—210 jen = 1 dolláros szintet.

G. Sz.

85. okt 1.

MH.

rekvéseit.

A két államfő megegyezéssel állapította meg, hogy a Magyar Népköztársaság és az Angolai Népi Köztársaság kapcsolatai a két nép érdekeinek megfelelően a béke és a társadalmi haladás javára, közös eszméik, a marxizmus—leninizmus és a proletár internacionalizmus alapelvei szerint, eredményesen fejlődnek. Hangsúlyozták, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt és az MPLA-Munkapárt együttműködése meghatározó jelentőségű a két ország kapcsolatainak erősítésében, a két nép közötti barátság elmélyítésében. Megerősítették, hogy további lehetőségek vannak a kölcsönösen előnyös gazdasági kapcsolatok, a műszaki-tudományos és a kulturális együttműködés bővítésében.

Az időszerű nemzetközi kérdések áttekintése során aggodalmukat fejezték ki a nemzetközi helyzet éleződése miatt, amelyet az imperializmus szélsőséges körreinek a katonai erőfölény megszerzésére irányuló törekvései idéztek elő. Ezek az erők fokozzák a fegyverkezési versenyt, gyorsítják a világűr militarizálására irányuló tervek megvalósítását. A két államfő hangsúlyozta, hogy van lehetőség a nemzetközi feszültség csökkentésére, a kölcsönös bizalom helyreállítására, a béke és biztonság megőrzésére. Kifejezték reményüket, hogy a genfi szovjet—amerikai fegyverzetkorkorlátozási tárgyalások és a novemberi csúcstalálkozó sikere jelentősen hozzájárulhat a világbéke és biztonság megszilárdításához. Nagyra értékelték és támogatásukról biztosították a Szovjetunió kezdeményezéseit, amelyek a leszerelés és a béke ügyének előmozdítására irányulnak.

Támogatásukról biztosították a SWAPO vezette namíbiai népküzdelmét az ország függetlenségének elnyeréséért. Megerősítették, hogy a namíbiai kérdést az

Szuperrepülőgép terve az Egyesült Államokban

New York-i tudósítónktól:

Miközben az amerikai repülőgépgyártó vállalatok polgári gépeladásai stagnálnak, s a profitok növekedése szinte kizárólag a hadimegrendelések áradatának az eredménye, a Fehér Házban egy nagyszabású terv tudományos és pénzügyi előkészítésén dolgoznak. Az ezredfordulón a tervek szerint menetrendszerű forgalomba állítják azt a szuperrepülőgépet, amely a New York—Los Angeles távolságot 12 perc alatt teszi majd meg, s New Yorkból Ausztráliába 30 perc alatt jut el.

Fejlesztés alatt áll egy olyan különleges repülőgépmotor, amelynek teljesítménye a jelenlegi rakétákéval vetekszik. A hangsebesség többszörösével való repülés során a repülőgép nem hagyja majd el a földi légkört, tehát a szupergyors légijármű nem űrhajó és repülőgép „keveréke” lesz. A kísérletekben az Amerikai Űrhajózási Hivatal (NASA) mellett a Pentagon is részt vesz. Szakértők véleménye szerint amennyiben sikerül tartani a kísérletek jelenlegi gyors ütemét, a próbarepülésre 5—6 év múltán kerülhet sor. Az első, kísérleti repülőgép megépítéséig mintegy 2 milliárd dollárt emésztenek fel a kutatások. Az első menetrendszerűen közlekedő szupergyors repülőgép ára 5—10 milliárd dollár lesz.

A kísérletek folytatásához szükséges anyagiak előteremtésében a tudósok és a mérnökök elsősorban a

NASA-ra és a hadügyminisztériumra számítanak. Mindeket intézmény már ma is evi több tizmillió dollárt költ az úgynevezett „levegőt lélegző” motorok kifejlesztésére, valamint a nagyon nagy númerseklet elviselésére képes anyagok tökéletesítésére.

A szupergyors repülőgép a tervezők nyilatkozata szerint a nagymányos kifutópályáról száll majd föl, útját az atmoszféra peremén folytatja, majd ugyancsak a nagymányos leszállópályára ereszkedik le. (A „levegőt lélegző” motort hidrogen üzemelteti, a sebesség növelését pedig kiegészítő rakéták biztosítják.) A repülőgép katonai változata alkalmas lesz arra, hogy az útvonal egy részét a világűrben tegye meg.

A hangsebességnél ötszörte gyorsabb repülőgép — a *Concorde* a hangsebesség kétszeresével repül — kísérleteit nagy várakozás előzi meg az Egyesült Államokban. Ez azzal magyarázható, hogy az erősödő nyugat-európai konkurrencia — *Airbus*-sikerek, *Ariane*-program stb. — miatt az amerikai repülőgépgyártó és űrhajózási ipar mind jobban tart elsősege elvesztésétől. *George Keyworth*, az elnök tudományos tanácsadója ezt úgy fogalmazta meg, hogy amennyiben az USA nem tudja kihasználni az új repülőgépmotor-technika előnyeit, könnyen lemaradhat a polgári és a katonai légiközlekedésben, valamint az űrhajózásban.

Jövőre a szabályozók mértéktartó módosítása várható

Munkatársunktól:

Az ipar közvetett szabályozóváltozásairól tartott előadást kedden az SZVT rendezésében Király Péter, a Pénzügyminisztérium főmunkatársa. Ebben az évben olyan nagy mértékűek a lemaradások az iparban, hogy az előadó szerint emiatt egyes új szabályozók életbe léptetése még korai lenne, így 1986-ra csak mértéktartó változások várhatók.

Minden esetre az 1985. évi szabályozó rendszerbe beépített mentességek körét szűkíteni kívánják, s legalább 4 milliárd forintot szeretnének így visszahozni a költségvetésbe. A béradó vetődik fel mint ami növelhető, a felhalmozási adót viszont mérsékelni kellene. A nagy felhalmozási adó ellenére általános mérséklésre nincs lehetőség, viszont 10 százalékra kívánják csökkenteni az exportösztönző beruházásoknál a felhalmozási adót.

A tőkés exportszabályozásban nincs alapvető változás, az előadó szerint az export kedvezőtlen alakulásában egyáltalán nem a szabályozórendszer volt a hibás. A pénzügyminisztériumi vélemény szerint, az előző éveket tekintve, az egyes területek exporttevékenysége nem javult olyan mértékben, ahogy ezt a szabályozás lehetővé tette volna. Néhány elemmel azért javítani kellene a feltételrendszer — hangsúlyozta az előadó —, például a gazdaságtalan tevékenységek exporttámogatását megvonva, a gazdaságos exportra kell áttéríteni az

Folyamatos kritika éri a rubel-export-szabályozást, 1986-ra ebben a kérdésben lényeges konstrukciós változást léptetnek életbe. A már ismert árfolyamváltoztatás után az ösztönzési skálákat is kiigazítják. Már az ideji változtatások révén 3—3,5 milliárd forinttal csökkennek a támogatások, ez megfelel annak az összegnek, amelyet a költségvetés a múlt évben pótlólag biztosított a rubel export támogatására.

A keresetszabályozással kapcsolatban elhangzott: a változtatás hátterében az áll, hogy a mai keresetszabályozási feltételek 7—8 százalékos bérkiáramlási többletet valószínűsítenek a tervezett 6—7 százalék helyett. Tehát nagyobb összhangot kell teremteni az előadó szerint a keresetszabályozás és a fogyasztói árak között.

Nagyobb horderejű változás várható a személyi jövedelemadórendszer átalakításában. Erre azért van szükség, mivel a mai termelői árak tiszta jövedelemtartalma olyan nagy, hogy azokat a nemzetközi versenyben nem lehet elismertetni. Tehát az a cél, hogy a termelői árakban csökkenjen a tiszta jövedelem tartalom és ez a végső felhasználáshoz kapcsolódjon. Legkorábban 1988-ra teszi az előadó azt az időpontot, amikor a személyi jövedelemadórendszer életbe léphet. Ma még inkább körvonalazódnak az elképzelések, hogy milyen legyen a forgalmi adórendszer, egyfázisú vagy többfázisú. Az első lé-

Ráfizetéses a Greyhound 85. sept.

New York-i tudósítónktól:

Az Egyesült Államok legnagyobb távolságibusz-társasága, a *Greyhound Lines* a cég veszteségeinek csökkentése végett dolgozóinak 16 százalékát bocsátja el. A létszámcsökkentéssel egyidőben arról is döntött az anyavállalat, a *Greyhound Corp.* vezetősége, hogy több száz útvonalat törölnek a menetrendből, és 127, épülettel is rendelkező buszállomást bezárnak. A phönixi cég forgalma az utóbbi évtizedekben jelentősen visszaesett, mert az amerikaiak mind kevésbé veszik igénybe a távolsági buszjáratokat. 1960-ban még 64 millióan utaztak a Greyhound járatain, az idén viszont az utasok száma alig éri majd el a 30 milliót. Számításonk szerint az elbocsátások révén a patinás vállalat évente mintegy 50 millió dollárt takarít meg, a buszállomások eladása pedig 125 millió dollár bevételt eredményez.

Ecuador	sucre
Egyenlítői	
Guinea	C.F.A. frank
Egyiptom	font
Elefántcsontpart	C.F.A. frank
El Salvador	colon
Egyesült Arab	
Emírségek	dirham
Etiópia	birr (h)
Felső Volta	C. F. A. frank
Fidzsi-szigetek	dollár
Finnország	márka
Franciaország	frank
Fülöp-szigetek	peso
Gabon	C. F. A. frank
Gambia	dalasi
Ghana	cedi
Görögország	drachma
Grenada	EC-dollár
Grönland	dán korona
Guatemala	quetzal
Guinea	syli
Guyana	dollár
Haiti	gourde
Hollandia	gulden
Holland Antillák	gulden
Honduras	lempira
Hongkong	dollár
India	rúpia
Indonézia	rúpia

Olajhomok-feldolgozás Kanadában

New York-i tudósítónktól:

A geológiai kutatások tanúsága szerint a Kanada területén található olajhomok ezer milliárd barrel kőolaj kinyerésére elegendő. A hatalmas olajhomoktelepek nagy része még érintetlen, hiszen az ország ez idáig nem tulajdonított nagy jelentőséget ennek az energiaforrásnak, s a csökkenő olajárak sem kényszerítették az olaj kinyerésére. A kormány nemrégiben megbízást adott az ország vezető olajvállalatainak olyan program kidolgozására, amely lehetőséget ad az olajhomok nagyobb arányú hasznosítására.

A legnagyobb készletek Albertában és Manitobában találhatóak. A jelenlegi és a hamarosan üzembe helyezendő kapacitások révén 3 év múlva Albertában napi 85 ezer, Manitobában pedig 300 ezer barrel olajat nyernek majd az olajhomokból.

Kanada nemzeti olajtársasága, a *Petro-Canada* hamarosan megkezdí annak a finomítónak az építését, amely napi 72 ezer barrel olaj előállítására képes az olajhomokból. A beruházás mintegy 3 milliárd dollárba kerül. Két olajtársaság, a *Suncor*, valamint a *Syncrude* (mindkettő jelenleg is állít elő ola-

jat az olajtartalmú homokból) szintén jelentős kapacitásbővítő beruházásokat határozott el: a tervek szerint néhány éven belül napi 200 ezer barrel olaj kinyerésére futtatják fel kapacitásukat.

Kanada akkor szánta el magát az olajhomok-feldolgozás fejlesztésére, amikor más országokban leálltak az ilyen irányú programok. Az Egyesült Államokban például a képviselőház a nyár közepén szavazott a szintetikusüzemanyag-program folytatása ellen (VILÁGGAZDASÁG, 1985. augusztus 8., 1. oldal). Venezuelában pedig az alacsony olajárak skatitották félbe az ígéretes terveket. A kanadai döntés mögött az áll, hogy igen kedvezők a kitermelés költségmutatói, s a kormány jelentős anyagi támogatást — adókedvezményeket — nyújt a szintetikusüzemanyag-program megvalósításához. Az olajhomok-feldolgozás fejlesztése mellett szól az is, hogy Kanada hagyományos olajkészletei kimerülőben vannak. Alberta tartomány készletei — innen származik az ország olajtermelésének 85 százaléka — a jelenlegi 3,16 milliárd barrelről 22 év múlva 1,04 milliárdra apadnak a számítások szerint.

85. Sept.

spanyol peseta	28,19	29,93
svájci frank	2022,68	2147,80
svéd korona	567,96	603,10
USA dollár	4851,81	5151,93

• Vásárolható legmagasabb bankjegy-címlet: 500-as

A CIB (Central-European International Bank Ltd.) Budapest
 tájékoztatója a nemzetközi pénzügyi kamatokról
 az 1985. szeptember 18-i valutánpra

	1 hónapos lekötésre	3 hónapos lekötésre	6 hónapos lekötésre
USD	8 1/8—1/4	8 1/45—3/8	8 1/2—5/8
DEM	4 1/2—5/8	4 1/2—5/8	4 5/8—3/4
CHF	4 1/2—5/8	4 5/8—3/4	4 3/4—7/8
GBP	11 1/2—5/8	11 3/8—1/2	11 1/4—3/8
JPY	6 1/2—5/8	6 3/8—1/2	6 1/4—3/8
NLG	5 3/4—7/8	5 3/4—7/8	5 7/8—6
FRF	9 1/2—3/4	9 7/8—10 1/8	10 1/2—3/4
BEF	8 7/8—9	9 1/4—3/8	9 1/2—5/8

Az USA dollár prime rate 9 1/2%
 A kanadai dollár prime rate 10 1/4%
 A fenti adatok tájékoztató jellegűek

KERESZTÁRFOLYAMOK A FŐBB PÉNZPIACI KÖZPONTOKBAN SZEPTEMBER 18-ÁN

GBP	BEF	FRF	NLG	JPY	DEM
-----	-----	-----	-----	-----	-----

1 angol font	1	78,36	11,842	4,291	210,00	0,000
--------------	---	-------	--------	-------	--------	-------

Menekülnek az alapanyaggyártók

A nyolcvanas évek közepére a világ műanyagiparában egyidejűleg két tendencia volt világosan megfigyelhető. A gépiparban felhasználható műanyagok piaca *gyorsan bővült*, a fejlődő polimerkutatók által létrehozott műanyagkeverékek és -ötvözetek egyre újabb területeken tették lehetővé a fémek műanyag által történő kiváltását. A leginkább érdekelt területek az *autógyártás* mellett olyan fejlett technológiát megtestesítő ágazatok, mint az *elektronika, távközlés vagy a repülőgépgyártás*.

Tavaly elkészült az első olyan, elsősorban „taxiként” működő kisgép, melynek teste szinte teljes egészében nagy szilárdságú, de kicsi súlyú műanyagból áll. Valószínűleg az Avtek—400 sikere befolyásolja azokat, akik a gépiparban felhasználható műanyagok piacának évi átlagban 8 százalékos bővülésében bíznak a század végéig.

A hagyományos műanyagok és műanyag alapanyagok piacán egészen más a kép. 1979—84 között — például — a PVC és az alacsony nyomású polietilén felhasználása *visszaesett*, a kapacitások rendre *meghaladták* és meghaladják az igényeket. Jelen pillanatban Nyugat-Európában etilénből 15, alacsony nyomású polietilénből és PVC-ből 20, magasnyomású polietilénből 25, míg polisztirolból 30 százalékkal lennének képesek a gyárak többet termelni a fizetőképes keresletnél. Ami pedig a közeli jövőt illeti, itt az egyik oldalról nézve egyértelműen a *verseny élesedése várható*. Sorra fognak ugyanis belépni azok a

Szaúd-Arábiában létesített kapacitások, melyek fölépítését a hetvenes évek második felében még közösen határozták el a helyi hatóságok és a fejlett tőkés országok nagy olajiparvegyipari trösztjei. A sorban az első, egy alacsony nyomású polietilént előállító üzem rendszerben, határidőre kezdte meg termelését 1984 végén. Az új szaúdi kapacitások árakban *versenyképesek* tudnak lenni, hiszen olcsó helyi olajjal és gázzal számolhatnak. Jelentkezésük tehát csak növelni fogja a nyugat-európai piacokon érvényesülő túlkínálatot. (A szaúdi termelés otthon történő hasznosítása jelenleg még nincs teljesen megoldva.)

Az elmúlt hónapok eseményei azt mutatják, hogy a nyugat-európai gyártók *kétfajta módszerrel* képzelik el a kitörést a szorult helyzetből. Egyrészt aki teheti, *teljesen kivonul a petrokémiai ágazat ezen részéből, másrészt viszont a cégek megpróbálnak minél nagyobb piaci részesedésre szert tenni*. Ha ugyanis súlyuk növekszik, úgy lehetőségük nyílik rá, hogy a végrehajtandó termelés csökkentésre ne saját maguk kényszerüljenek, hanem annak végrehajtására másokat, kisebb termelőket kényszerítsenek. A vállalatok persze kénytelenek számolni cselekvésük korlátaival is. Elvileg mindenki szeretné otthagyni az *alapanyagok* kevésbé jövedelmező piacát és inkább specialitásokat, gyógyszeripari termékeket, gépiparban felhasználható műanyagokat gyártani. Ez a lehetőség azonban azok számára, kik olajjal és olajfinomítással foglalkoznak, sajnálatos módon nem

áll fenn, ők kénytelenek az integrált termelési folyamat fenntartani. A nyugatnémet Hoechst például egy évvel ezelőtt sikerrel adott túl az alacsony nyomású polietilént gyártó üzemén, melyet az olasz Enichem vett bérbe, míg az idén polisztirolágazata nyert új tulajdonost a Shell személyében. A cégnek tehát sikerült igen nagy mértékben függetlenítenie magát az alapanyagpiacoktól és ugyanezen az úton próbál versenytársra, a Bayer is járni.

A BASF túlságosan nagy érdekeltiségekkel rendelkezik a petrokémiában ahhoz, hogy ki tudjon belőlük ugrani. Mint ismeretes, a Hoechst, Bayer és BASF valamikor egyaránt az IG Farben részei voltak, szétdarabolásukra a második világháborút követően került sor. Az akkor kialakult termékszerkezet következménye, hogy a három utód mozgási szabadsága *ma nem azonos*. Mások a túlkínálatot azzal igyekeznek csökkenteni, hogy bezárják kapacitásaik egy részét. Így járt el például az Esso, mely kölni etiléngyárában megszüntette a termelést, míg a Shell Manchester melletti üzemének kapacitását „vette ki” a statisztikából. E lépések persze csak tüneti kezelést jelentenek akkor, amikor belép évi 500 000 tonna etilénkapacitással a skóciai Mossmorranban épülő, ugyancsak az Esso és a Shell közös tulajdonában levő petrokémiai óriás. Úgy tűnik, hogy azon országok számára, akik jövőre kivitelüket erőteljesen növelni szeretnék, a világkereskedelem általános alakulása nem jelent majd korlátot. (Fél-

reértés ne essék, az, hogy a világgazdaság jövőre összeségében 4,6 százalékkal bővül, még nem jelenti automatikusan azt, hogy mindenkivel ilyen mértékben *többet fognak vásárolni*.

A sikeres eladáshoz elsősorban *keresett áru kell* és a GATT-statisztika szerint már az sem mindegy, melyik árucsoportba tartozik a szóbanforgó termék. Tavaly például az iparcikkek nemzetközi forgalma 12 százalékkal bővült — természetesen változatlan áron —, miközben az ásványok és szénhidrogének iránti fizetőképes kereslet csak 3 százalékkal bővült. A konjunktúra nem egyenletesen változik jövőre sem a világgazdaságban. Az USA-ban a gazdasági növekedés jövőre várhatóan 3,3 százalékot tesz ki, miközben Nyugat-Európában gyakorlatilag az idénre valószínűsíthető 2,3 százalékos bővülés marad jövőre. Japán 4 százalékot meghaladó ütemével változatlanul a tőkés országok élén lesz, míg a fejlődők csoportjában 1986-ban az olajat nem exportálók kilátásai lesznek a jobbak, itt ugyanis jövőre 4,6 százalékos növekedés várható. Ez a magas ütem jórészt annak bizonyítéka, hogy *jó néhány, olajban szegény harmadik világbeli állam sikeres struktúraátalakítási-alkalmazkodási programot hajt végre*.

A világgazdaság erőviszonyainak átrendeződését mutatja, hogy 1984-ben a legfontosabb exportőrök húszas listájára hat új név került: Kína, Szingapúr, Hongkong, Mexikó, Tajvan és Dél-Korea.

Gonda György—Szentgáli Péter

...a kocak felet, 65 ezer al-
latot e tápokkal etetjük. Te-
nyésztségi programunk azonban
ennél is szélesebb, hiszen a be-
rendezések gyártásától a szak-
tanácsadásig terjed.

Keresztényi Nándor

...Imre professzor volt. 1955-ban megjelentetett
könyvében, *A burzsoá állam- és jogbölcselet Ma-
gyarországon* címűben számolt le az örökséggel.
Művében ő a szovjet *Visinszkij* gondolatrendsze-
réhez illeszkedett, aki *Sztálin* politikai elképze-
léseit ültette át a jog nyelvére. Ugyanakkor Sza-
bó Imre volt az is, aki utóbb, *elsőként haladta*
meg saját korábbi nézeteit, s megalapozója lett

ilyen mertekben.

Úgy vélem, hogy mind a jog játéklehetségei-
nek, mind korlátainak tisztázása a jogászt
is, a politikust is *önmérsékletre inti*. Ugyanak-
kor mindkettő számára biztosítja, hogy a jog
eszközzével társadalmilag hasznosan *éljen* és ne
viasszaéljen.

V. Bálint Éva

Nagybani piac

Fotó: Sárközy György

Egyenlő partnerek

Tudósítónktól.

A magyar és a nyugatnémet
vegyipari vállalatok képviselői
tegnap plenáris ülésen tájékoztat-
ták egymást a nemzeti piacukon
és a világgazdaságban játszódó
folyamatokról, várható tendenci-
ákról, üzleti lehetőségekről. Ez azt
jelenti: kiegyensúlyozottabbá vált
kereskedelmünk, s a magyar
vegyipar — nem utolsósorban az
utóbbi évek jelentős fejlesztései-
nek hatásaira egyenrangú part-
nerként tárgyalhatnak NSZK-beli
partnereikkel.

A plenáris ülés végén az ere-
deti napirendtől eltérően *nem ír-
ták alá* az együttműködés kerete-
it szabályozó megállapodást. Erre
majd az NSZK-beli találkozón ke-
ríteneek sort, jöhetnek, vállalataink
e megállapodás nélkül is jó ideje
annak szellemében működnek
együtt.

Egy fizikus centenáriuma

Niels Bohr

Az újkori fizika egyik legvi-
tatotabb s tudományának egy-
ben legtermékenyítőbb, legha-
tásosabb egyénisége volt. Ővé
a közvetítő szerep a makro- és
mikrofizika gondolatrendszere
között. Amennyiben elméleté-
vel már túllép a klasszikus fi-
zika határán, de még nem ér-
kezik el teljesen a kvantumfizi-
kához. Általában úgy tartják
számán, hogy teóriája a new-
toni fizika megmentésének
egyik utolsó, sikereket is fel-
mutató kísérlete.

Bohr olyan környezetben
születik és nevelkedik, amely
minden ösztönzést megad ké-
peségeinek kibontásához.
Édesapja a koppenhágai egye-
tem fiziológiaprofesszora. Ott-
honuk tudományos szalon, ahol
rendszeres vendég a dán érte-
lmiség színe-java. Az ifjú Niels
Bohr másodéves egyetemi hall-
gató, amikor a koppenhágai
egyetemen fizikaprofesszora ta-
nársegédjéül fogadja. 1910-ben
szerez filozófiai doktori címet.
Dolgozatának tárgya a fémek
elektronelmélete.

Gyors tudományos karriert
fut be. Cambridge-ben, a *Thom-
son-féle Cavendish laborató-
riumban* való rövid tartózkodás
után több évre Manchesterbe
költözik, hogy *Rutherfordnál*
tanulmányozza az alfa- és béta-
sugarak szóródását, s persze,
magát a Rutherford-féle atom-

modellt. Ezt a modellt sikerül
tökéletesítenie a Planck által
felfedezett kvantumelmélet al-
kalmazásával. Ily módon tud
számot adni a fénykibocsátás
és -elnyelés mechanizmusáról,
s a tapasztalással egyezésben
tudja értelmezni a hidrogén-
atom színképét. De ez már a
Bohr-elmélet diadalútja.

A klasszikus atommodell —
a mag körül bolygóként keringő
elektronok — alkalmas volt
ugyan néhány fizikai jelenség
magyarázatára, de a spektrosz-
kópai vizsgálódást illetően cső-
döt mondott. Ezenkívül az
elektrodinamika törvényei sem
illettek rá, hiszen az energiát
kisugárzó keringő elektronok,
az energiavesztés következté-
ben rövid időn belül a magba
zuhannának. Így az atom ösz-
szeomlana. Jött Bohr, és a
klasszikus fizika törvényeinek
nem ellentmondóan, azt felté-
telezte, hogy *bizonyos elektron-
pályákon az elektron nem su-
gároz*. Hogy is alakulhatna ki
másképpen dinamikus egyen-
súly? Meghatározhatók ezek a
pályák — mondja Bohr, ame-
lyeknél az atom *stacionárius*
(állandó) *állapotban van*. Az
elektronok a sugárzásmentes
pályák közt ugrásszerű átme-
neteket, „kvantumugrásokot”
is végeznek. Így az atom ener-
giája is kvantált, *adagolt*. Bohr
elméletét majd *Sommerfeld*
véglegesíti, matematikai leírás-
ban, ellipszis alakú pályákat is

feltételezve a körpályák mel-
lett.

Bohr *bizonyítja*, hogy az
atommag és az elektronok köl-
csönhatása nem más, mint
elektromos töltésű részecskék
közt fellépő *elektromágneses*
kölcsönhatás. Ugyanakkor el-
méletének korlátjaként említik,
hogy miközben a hidrogénatom
és az egyszerűen ionizált hé-
liumatom színképe módszeré-
vel értelmezhető és vizsgálha-
tó, az összetett atomok és mo-
lekulák színképelemzése már
nem.

A hidrogénatom színképértel-
mezéséért kapja meg 1922-ben
a fizikai Nobel-díjat. Közben
vezetésével létrejön a „koppen-
hágai iskola”; a dán főváros
a húszas években az elméleti
fizika Mekkája. Bohr Götting-
enben is tart kollokviumokat,
a harmincas években pedig
Wheelerrel közösen atommag-
hasadási modellt dolgoz ki.

Bohr — matematikus fivéré-
vel és sok más kortársával —
a közéletben is jelentős szere-
pet vállalt. A második világhá-
borúban részt vesz a dán el-
lenállási mozgalomban, meg-
alakítja a száműzött értelmi-
ségeket segítő dán bizottságot.
Épp hogy megmenekül 1943
őszén a letartóztatástól: Ang-
liába, majd az USA-ba szökik.
Hazájába csak a háború után
térhet vissza, hogy folytassa —
1962-ben bekövetkezett halá-
lág — tudományos munkáját,
közéleti tevékenységét. **Sz. M.**

Egy hét a világgazdaságban

Az érdekek egyeztetése

Az elmúlt héten az öt legjelentősebb tőkes valutához képest jelentősen javult a dollár. A svájci frankhoz mérve erősödése kivételül, 2,5 százalékos mértékű, a nyugatnémet valutához hasonlítva is megállaolja a 2 százalékos. Londonban csak közelíti ezt, míg a yenhez hasonlítva éppen 1 százalékos. Az aligha okoz bárkinnek is meglepetést, hogy a francia frank is 2 százalékkal értékelődött le az amerikai valutához képest. Ilyen körülmények között meglehetősen nehéz lenne elkerülni a kísértést, hogy a megjegyzések a statisztikához azonnal a „trend megfordulásáról” ne szólnanak. De a trendváltást felismerni a valóságban igen nehéz, éppen ezért a bekövetkezős proklamálásában is ajánlatos óvatosságot tanúsítani. Vagyis az, hogy az elmúlt héten a dollár szinte valamennyi fő tőkesvalutával szemben 2 százalékos tudott nyerni, még semmire sem bizonyíték. Ami történt, lehet a piacok hangulatának, néhány nagy multinacionális vállalat tranzakcióinak, nem ismétlődő tényezőnek is a következménye. A következő hét jegyzéseit persze, alighanem felfokozott érdeklődés várja majd.

Az elmúlt hét jelentős eseménye, hogy a 8,9 százalékos — ezt a mértéket korábban alighanem hihetetlennek tartották volna — munkanélküliségtől sújtott NSZK-ban Kohl kancellár összehívta a munkavállalók és a vállalkozók képviselőit, hogy a kormányval közösen beszéljék meg a gazdasági élet időszakos problémáit. Ilyen jellegű találkozóra nyolc év óta először került sor, annak ellenére, hogy a háromoldalú érdekegyeztetésnek a Szövetségi Köztársaságban nem csekély hagyományai vannak.

A struktúrát a hetvenes évek elején Karl Schiller akkori gazdasági miniszter hívta életre. Hasonló keretek más fejlett tőkes országokban is működnek. Az angol nemzeti gazdaságfejlesztési tanács például ugyancsak háromoldalú alapon működik. Bár a cél nyilvánvalóan a három résztvevő közötti konszenzus létrehozása, a megbeszélések nem zárulnak formális döntéssel. Szerencsés esetben elegendő annak tudomásul vétele, hogy bizonyos kérdésekben az egyeztetés kialakult, és ezt a felek feltehetően akkor is képviselni fogják, ha véleményükre a formális döntés előkészítésekor „hivatalosan” is szükség lesz.

Az angol tanács — persze —

nem csupán plenáris ülést tart, ahol átfogó kérdéseknek szentel figyelmet. Legalább annyira lényegesek azok az ágazati munkacsoportok, amelyek — ugyancsak háromoldalú alapon — egy-egy területen, például a belföldi kereslet kilátásaival, a hazai termelés versenyképessége növelésének feltételeivel foglalkoznak.

Tévedés lenne, persze, e fórumot túlságosan békésnek beállítani. Miután a résztvevők érdekei a legtöbb kérdésben szükségszerűen eltérnek, a tanácsban lefolytatott viták hangulata nem lehet mentes a felek közötti politikai kapcsolatok alakulásától sem. Előfordult, hogy egyikük átmenti időre felfüggesztette tevékenységét a tanácsban, hogy aztán az általános légkör javulásával visszatérjen.

Míg Angliában az érdekegyeztetés nem pótolja a döntést, addig a szomszédos Ausztriában fontos, a lakosság egészét érintő határozatok kerete a háromoldalú „szociális partnerség” intézménye, amelynek története talán a húszas évekhez is visszanyúl. E struktúra keretében határozzák meg például a bér- és áremelések átfogó irányelveit, a jelentősebb fogyasztási cikkek árpolitikáját, a kollektív szerződéses kötésének alapvonalait. A rendszer azon az alapon működik, hogy egyik fél sem képes teljes egészében érvényesíteni érdekeit a másik érdekeinek sérelme nélkül. Vagyis: az „optimum” elérése érdekében a vállalkozóknak mérséklést kell tanúsítaniuk az áremelések, a dolgozóknak a béremelések, a kormányknak meg — mondjuk — a vállalkozókat és a munkabérek terhelő adók kivétele és emelése terén.

A valóság azt mutatja, hogy az érdekegyeztetés akkor képes gördülékenyen működni, amikor a gazdaságnak amúgy is jól megy, az egyes csoportérdekek teljes érvényesítéséről való lemondás tehát nem jelent túlságosan nagy áldozatot. Ha a gazdaság általános helyzete romlik, úgy a tolerancia is csökken egymás igényei iránt. A háromoldalú érdekegyeztetés gépezetébe is egyre több homokszem csúszik.

Gonda György—Szentgáli Péter

Társadalomtudományi tanácskozás

Az MSZMP KB párttörténeti és társadalomtudományi intézeteinek rendezésében hétfőn Balatonaligán megkezdődött a kommunista és munkáspártok központi bizottságai mellett működő tudományos intézmények vezetőinek nemzetközi tanácskozása, melyen számos európai, ázsiai, latin-amerikai és afrikai országból vesznek részt. A tanácskozást *Berecz János*, az MSZMP Központi Bizottságának titkára nyitotta meg. Részt vett *Aczél*

György, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Társadalomtudományi Intézet főigazgatója.

A résztvevők áttekintik az együttműködés időszerű feladatait és tudományos ülésen folytatnak eszmecsere-t a második világháború történelmi tanulságairól, a bekeért, a nemzeti függetlenségért, a demokráciáért és a szocializmusért vívott harc nemzetközi tapasztalatairól. (MTI)

Az előkészítő bizottság záróülése

A XII. VIT magyar mérlege

Hámori Csabának, a KISZ KB első titkárának elnökletével hétfőn a KISZ központi bizottságának székházában megtartotta záróülését a XII. Világifjúsági és Diáktalálkozó Magyar Nemzeti Előkészítő Bizottsága.

A testület *Emőd Péternek*, a NEB titkárának előterjesztésében megvitatta és elfogadta a XII. VIT-ről, valamint a magyar delegáció munkájáról szóló jelentést.

Megállapította, hogy a moszkvai VIT a nemzetközi ifjúsági és diákmozgalom történetének kiemelkedő jelentőségű eseménye volt. A minden korábbinál szélesebb körű részvétellel lezajlott találkozó meggyőzően demonstrálta a világ haladó ifjúságának cselekvő elkötelezettségét a béke, a leszerelés, a népek közötti megértés és barátság ügye mellett, szolidaritását a nemzeti függetlenség kivívásáért és megszilárdításáért, a társadalmi haladásért küzdő népekkel, mozgalmakkal, szervezetekkel.

A magyar delegáció munkáját értékelve a nemzeti előkészítő bizottság megállapította, hogy kül-

dötségünk politikai mandátumával összhangban eredményesen képviselte hazánkat, ifjúságunkat. Bemutatta a négy évtizedes szocialista építőmunkánk eredményeit, a fiatalok életét, helyzetét, kifejtette álláspontunkat a VIT politikai vitáinak napirendjén szereplő kérdésekben. Munkájával, magatartásával, politikai kiállásával elismerést váltott ki, hozzájárult hazánk nemzetközi tekintélyének növekedéséhez.

A fesztivál keretében lezajlott forró hangulatú találkozó a házigazda ország ifjúságának képviselőivel tovább mélyítették a magyar és a szovjet nép és ifjúság testvéri barátságát.

Végezetül a bizottság köszönetét fejezte ki mindazoknak a párt-, állami és társadalmi szervezeteknek, intézményeknek, KISZ-szervezeteknek, munkahelyi kollektíváknak és személyeknek, akik, illetve amelyek segítették a fesztivál hazai előkészítését, hozzájárultak ahhoz, hogy a magyar delegáció eredményesen vehessen részt a moszkvai fesztiválon.

(MTI)

A béke és a haladás szolgálatában

Ma nyitják meg Moszkvában a nemzetközi könyvkiállítást

Moszkvai tudósítónk telexjelentése.

lis tematikájú könyvszemléket is rendeznek (utóbbiak az ifjúság

Adópolitikák és hatások

USA kontra Japán

Az adózási elvek azonosak a legtöbb fejlett tőkés országban, a szabályozás eltérései azonban már egészen más hatásokat eredményezhetnek. A jövedelemszabályozás különbségei magyarázzák például azt, hogy a megtakarítás rátája Japánban háromszorosa az Egyesült Államokénak. Az okok, persze, sokfélék lehetnek, szerepet kaphatnak a hagyományok, a társadalmi környezet éppúgy, mint a jövedelemszabályozás eltérései. Japánban a jövedelemszabályozás egyértelműen arra ösztönöz, hogy a pénztulajdonos ne költjön, hanem pénzt tegye a bankba. A kamatjövdelem ugyanis — egy meglehetősen magas szintig — teljesen adómentes. Az Egyesült Államokban ezzel ellentétben a kamat olyan jövedelemnek számít, mint bármely más, és azokkal azonosan adózik. A japán adókodeks viszont az adómentesség határán túl csak lassan emelkedő, elviselhető mértékű terheket határoz meg. Célja egyértelműen ez, hogy a megtakarítást ösztönözze.

Inkább költjön

Az Egyesült Államok személyi és vállalati adózási rendszerre azt hozza előnyösebb helyzetbe, aki akár hitelre is, de költ. Úgy a vállalatnak, mint az adózásra kötelezett személynek van egy jövedelme, ami elvileg adóköteles lenne. Elvileg csak, hiszen az adókodeks lehetővé teszi, hogy a ténylegesen adóztatandó jövedelem különféle jogcímenen történő mérséklésére és ezáltal az adóteher csökkentésére. A felvett hitelekre kifizetett kamatok például csökkentik az adóköteles jövedelmet és hasonló módon „viselkednek” a beruházások is. Ha úgy tetszik, a Pénzügyminisztérium ilyen módon ösztön-

Napjainkban éles vita kíséri az Egyesült Államok és Japán gazdasági kapcsolatát, a kétoldalú mérlegben mutatkozó hiányt. A legtöbb megfigyelő a konfliktusok okát a kereskedelmi mérlegre és a japán piac zártságára vezeti vissza. Elképzelhető azonban, hogy más okok is vannak.

zi a beruházásokat. Fejleszteni ugyanis ebben a rendszerben nem az adózott, hanem az adózás előtti nyereségből lehet. Hasonló ösztönzők az egyén szintjén is működnek, a felvett hitelek, felhasznált hitelkártyák után járó kamat ugyancsak mérsékli az adóköteles jövedelmet. Nem véletlen tehát, hogy az úgynevezett tényleges adómérték — a vállalatok által deklarált jövedelem és a ténylegesen fizetett jövedelemadó aránya — az ötvenes évek elejétől folyamatosan csökkent és ezzel együtt nőtt a nominális és a ténylegesen érvényesülő adómértékek között mutatkozó különbség.

Az ötvenes évek elején még az átlagos amerikai vállalat profitja csaknem 60 százalékát fizette be a kincstárba, a nyolcvanas évek elejére ez az arány 40 százalék körüli szintre esett vissza. (1984-ben számítások szerint a megfelelő érték 31 százalékos csupán!) Míg az USA jövedelemszabályozási rendszere fogyasztás- és beruházáscentrikus, addig Japánban a vállalati adózás homlokegyenest más irányba fejlődött: 1970-ben még az átlagos szigetországbeli vállalat profitjának csak mintegy 30 százalékát vitte el különbö-

ző jogcímenen a költségvetés és akkor a gazdálkodó szervezeteket a japán Pénzügyminisztérium sokkal kedvezőbb elbárálásban részesítette, mint amit az USA-beli cégek élvezhettek. (Számukra 1970-ben a ténylegesen érvényesülő adóráta 48 százalékos volt.) Az első olajárrobbanás után viszont a két országban a jövedelemszabályozás teljesen eltérő elvek szerint fejlődött: Japánban emelték magát a nominális adókulcsot is, másfél évtized alatt összesen 8,3 százalékponttal és az évek során fokozatosan megszüntették az adókedvezményeket, preferenciákat, a ténylegesen érvényesülő adókulcs 1983-ra 61 százalékra emelkedett. (Ez az érték a jelek szerint a japán hatóságok számára is egy kissé magas, nemrég javaslat hangzott el 10 százalékponttal való mérséklésére.)

Átvándoroltak

A két szabályozási felfogás következményei meglehetősen világosak. Míg az USA gazdaságában a megtakarítások nem tudták rendszeresen fedezni a beruházások, illetve hitelfogyasztás által támasztott igényeket, addig Japánban éppen fordított a helyzet, a felhasználati igény maradt el a megtakarítások színvonalától. Logikus következménye volt mindennek az, hogy a kamatlábak az Egyesült Államokban növekedtek, s a megtakarítások Japánból kezdtek az USA-ba átvándorolni. Így a belföldi jövedelemszabályozásban mutatkozó eltérések nemzetközi pénzügyi kérdésekre is kihatottak. A jen dollárba való „áthelyezése” nyilvánvalóan felfelé nyomta az amerikai valuta árfolyamát.

Gonda György—Szentgáli Péter

KÖZÉLET-DIPLOMÁCIA

Brit államtitkár látogatása

Hétfőn elutazott Budapestre David Hunt, a brit energiagazdálkodási minisztérium államtitkára, aki *Czipper Gyula* ipari miniszterhelyettes meghívására látogatott hazánkba. Az államtitkárt a brit szénbányászat és bányagépgyártás vezető képviselői is elkísérték. Magyarországi tartózkodása során vendéglátójával aláírták azt az okmányt, amely az érdekelt magyar és brit szervezetek együttműködésének elősegítését szolgálja az energetika és az energiagazdálkodás különböző területein. David Hunt-ot fogadta *Kapolyi László* ipari miniszter.

Hazaérkezett Kubából a Legfelsőbb Bíróság küldöttsége

Hazaérkezett a Legfelsőbb Bíróság *dr. Szilbereky Jenő* elnök vezette delegációja, amely október 1. és 5. között Kubában tett látogatást a Kubai Köztársaság Legfelsőbb Népi Bíróságának meghívására. A küldöttség tanulmányozta a kubai népi bíróságok szerepét, jogalkalmazási tevékenységét. Kölcsönösen tájékoztatták egymást az ítékezés időszerű kérdéseiről; különös tekintettel a bűnözés elleni fellépésre. A delegáció megbeszéléseket folytatott párt-, igazságügyi és államigazgatási vezetőkkel is. A küldöttség hazaérkezésekor, a Ferihegyi repülőtéren jelen volt *Euclides Vázquez Candela*, a Kubai Köztársaság magyarországi nagykövete is.

Ülésezett a KISZ KB

Hétfőn *Hámori Csaba* első titkár elnökletével ülést tartott a KISZ Központi Bizottsága. Az ülésen részt vett és felszólalt *Kótai Géza*, az MSZMP Központi Bizottságának tagja, a KB osztályvezetője.

A testület *Emőd Péter* titkár előterjesztésében megvitatta és elfogadta a XII. Világifjúsági és Diákतालkozóóról, valamint a magyar delegáció munkájáról szóló jelentést. Megállapította, hogy a VIT jól szolgálta a világ haladó ifjúságának összefogását az anti-imperialista szolidaritásért, a békeért, a barátságért jelszó jegyében. Köszönetét fejezte ki a párt-, állami és társadalmi szerveknek,

Magyar gazdasági napok Kanadában

Magyar gazdasági és műszaki napok kezdődnek kedden Kanadában. A Magyar Kereskedelmi Kamara szervezésében szakértőkből álló küldöttség három kanadai városban tart előadássorozatot és vitatja meg kanadai partnereivel az együttműködés bővítésének lehetőségét.

Montreálban, Torontóban és a kanadai olajipar központjában, Calgaryban 14 magyar — energetikai, gépipari, számítástechnikai, kohászati, kőolaj és földgázipari vállalat és intézmény — képviselői magát a péntekig tartó rendezvénysorozaton.

A magyar—kanadai árucseré értéke tavaly 42,7 millió amerikai dollárt tett, de ebben a korszerűbb termékcsoportok, a gépek, berendezések szállítása, a termelési együttműködés csak szerény részarányt képvisel.

A magyar—kanadai külgazdasági kapcsolatok fejlesztésének útjában sem intézményi, sem piaci akadályok nem állnak. Az érvényben lévő kétoldalú kereske-

delmi megállapodások kedvező alapot teremtenek a forgalom bővítésére és ezt nem akadályozzák kereskedelmi korlátozások sem. Kanada, amely a világ országai között az egy főre jutó külkereskedelemben a hetedik helyen áll, liberális importpolitikát folytat, nem alkalmaz a szocialista országokkal szemben megkülönböztető intézkedéseket, csupán egyes, behozatalának csak mintegy 3 százalékát kitevő élelmiszeripari cikkek, textíliák importját fékezi.

A magyar szakértői küldöttséget *dr. Gulyás Béla*, a Magyar Kereskedelmi Kamara alelnöke vezeti. Az eseménysorozat nyitányaként a *The Globe and Mail*, a legnagyobb példányszámban megjelenő kanadai lap magyar mellékletet, gazdaságpolitikánkról ismertetőt közölt. *Marjai József* miniszterelnök-helyettes és *James Kelleher* kanadai külkereskedelmi miniszter írt előszót az ismertetőhöz, beköszöntött a kanadai—magyar rendezvénysorozathoz. (MTI)

Fesztivál-előzetes

Tíz nap — ezer esemény

Elkészült a főváros kiemelkedő tavaszi kulturális rendezvénysorozatának, a *Budapesti Tavaszi Fesztiválnak* az előzetes programja. Az immár hatodik alkalommal megrendezendő fesztivál tíz napja alatt — március 14. és 23. között mintegy száz helyszínen csaknem ezer eseményre kerül sor.

A fesztivál — s egyben a gazdaság zenei program — nyitó hangversenyét a Budapest Kongresszusi Központban rendezik meg, ahol a Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekara *Gilbert E. Kaplan* amerikai karmester köz-

reműködésével Mahler II. szimfóniáját tolmácsolja.

1986-ban az egész világon megünneplik a zeneművészet kiemelkedő alakja, *Liszt Ferenc* születésének 175. és halálának századik évfordulóját: a fesztivál műsora Liszt műveinek széles körű bemutatásával tiszteleg a kettős évforduló előtt.

A külföldi vendégek között lesz *Colette Warren* amerikai szopránénekesnő és együttese, amely — a Budapest Kongresszusi Központban Gershwin-koncertet, valamint a *Litván Kamarazenekar*, amely a Zeneakadémián Mozart-estet ad majd. (MTI)

A MAGYAR NEMZETI BANK
HIVATALOS DEVIZAÁRFOLYAMAI
ÉRVÉNYBEN: 1985. OKTÓBER 8.

85. rept. 2.

Egy hét a világgazdaságban

„Igen” a cipőre, „nem” a kvótára

Az elmúlt héten — drámai fordulatok nélkül — némiképp stabilizálódott a dollár helyzete, ismét feltéve a kérdést: tartós megerősödéséről van-e szó vagy a piacok csupán az amerikai valuta elleni újabb roham előtt vesznek egy apró lélegzetet? Tény, hogy az elmúlt hetekben látványosan gyengülő pénz most fél százaléknyi erősödött Párizsban, 0,8 százalékot értékelődött fel a svájci frankkal szemben és csaknem ugyanakkora nyereséget regisztrált Frankfurtban is. A jen gyengülése a dollárral szemben 0,2 százalékot tett ki, az angol font — a sorból kilógva — a dollárhoz mérve lejjebb szállt. Igaz, mindössze 0,1 százalékkal. Az arany a londoni tőzsdén értékesebb lett, 0,7 százalékkal.

A hét nagy jelentőségű bejelentését Reagan elnök tette, amikor a Nemzetközi Kereskedelmi Bizottság véleményét felülbírálván, elutasította kvóták bevezetését az USA cipőimportjára. A döntés azért érdekes, mert a tények egyértelműek. Az import részesedése a piacon növekszik, cipőgyárak kénytelenek bezárni, munkahelyeket megszüntetni. Az kétségtelen, hogy a külföldi lábbelik vásárlókat hódítottak el, versenyképesebbnek bizonyultak a hazai konkurenciánál. A kvóták szorgalmazói a problémát azzal vélték megoldani, ha az import piacra jutását a kormány korlátozza. Az elnök viszont abban látta a kiutat, hogy az amerikai ipar tőkeerős, modern berendezésekkel rendelkező üzemeket létesít.

A döntésnek áttételesen magyar vonatkozása is van. Bár senki sem bánt arról, mintha a mi szép cipőink okozták volna a hazai gyártás nyomorúságát —

Spanyolország stb. említetik —, az esetleges kvóta azonban nem tett volna különbséget, s a mi szállításainkat éppúgy érintette volna. Nem biztos azonban, hogy utoljára hallottunk a cipőről. Az időszaki választások légkörében könnyen elképzelhető, hogy újabb törvényjavaslatok születnek a veszélyeztetettnek látott ágazat védelmében.

Valaki összeszámolta: pillanatnyilag mintegy 400 olyan törvényjavaslat fut a kongresszus valamelyik házában, amely korlátozná az Egyesült Államok nemzetközi kereskedelmét. A múlt tapasztalatai azt mutatják, hogy ezek döntő többsége közel sem kerül ahhoz, hogy komolyan törvénytervezetnek tekinthető lenne. Mutatják viszont, milyen ma a hangulat, amely persze a fellendüléssel, a dollár leértékelődésével stb. változhat. Reagan elnök mindenestre nem csupán elvi megfontolások miatt döntött.

A közeljövő világgazdasági eseményeire egy távoli ország fejleményei lesznek hatással. A Dél-afrikai Unióban történtek a figyelem középpontjába állították azt aényt, hogy az ország a maga 19 milliárd dolláros adósságállományával, az aranyától való függőségével egyike a legsebezhetőbb fejlett tőkés gazdaságoknak. Világossá vált, hogy a belpolitikai feszültség növekedése mellett képtelenség az ország stabilitásába vetett hitet külföldön, a nemzetközi pénzügyi körökben fenntartani. Úgy tűnik, Pretoria gazdaságpolitikája „spirálba” került. Az erőszakos cselekmények, a rendkívüli állapotnak Nyugat-Európában aligha megszokott jelenetei megindították a külföldi tőke csendes menekülését, a randárfolyamának lemorzsolódását.

Rádiófigyelő

Szülőföldünk szép szavai

— Az a csöze elvitte a garabolyt! Fogadok, nem tudja mit jelent ez — mondta Balázs Árpád, de Szabó Éva szerkesztő-riporter azonnal rávágta:

— Az a gazember elvitte a kosarat!

— Persze, mert maga is földi. Ezeket a szavakat nem ismerheti más, csak aki ezen a vidéken nevelkedett — nevetett cinkosan a zeneszerző, és szeretetteljesen mesélt tovább Szentesről és környékéről, meg arról a gazdag humán örökségről, amelyet a szentesi Horváth Mihály gimnázium a diákjaira hagyott.

A *Vallomások a szülőföldről* című rádiós sorozat múlt héten sugárzott adásában rajta kívül még sokan beszéltek a számukra megragadó alföldi táj titkairól, ottani életükről és munkájukról. A parasztköltő tiszta szavú versét nyújtotta át a hallgatóknak, a búzanesemítő pedig arról való tapasztalatát, hogy hány búzafajta nemesítése fér bele egy alföldi ember életébe. Ezt a műsort Asperján György és Szabó Éva készítette, de a sorozat régebbi adásaiban feltűnt többek között Mester Akos és Pásztor Magdolna neve is. Egy-egy tájegység lakóinak vallomásmonológjait irodalmi idézetek szakították meg, vagy éppen kötötték össze, s így kerekedtek ki a mindig sajátos hangvételi riportfüzerek.

Mindennapi emberek érzései és gondolatai jutottak el hozzánk — az éteren keresztül. Mindig más hírokat pendítettek meg bennünk. Múltba révedő nosztalgiával hallgattuk például az öreg fotós anekdotáit arról, hogy ki mindenkit fényképezett ő még annak idején Szegeden: Bartó-

ben élő emberek gondjaiért felelősséget érző vezető vallomásként is hallgattuk. A műsor készítői jól használták ki a rádiózás egyik legnagyobb lehetőségét, az embertől emberhez szólás erejét.

Izgalmas összehasonlítást kínált Ágh István: *Dani uraságnak* című regényének rádióváltozata, amely feltehetően hasonló szándékkal készült — de már az irodalom közegében. Egyszerűen prózának tartja ezt a művet Ágh István. „Inkább a lélekben történik meg a regény” — írja. Az iszkázi születésű költő faluszéli házuk ablakából a Kemenes-aljára látott, ám gyerekkorában csupán a szemével járt azon a vidéken. Felnőtt volt már és „befutott” pesti költő, amikor elhátározta, hogy végigjárja Kemenes-alját, és megismerkedik az ott élő emberekkel. A vidéken barangolva rádöbrent, hogy ha bármilyen, papírra vetett gondolat születik is majd ebből az országjárásból, azt mind Berzsenyi Dánielnek, a vidék nagy költőjének fogja elmondani, hiszen ő bizonyára nagyon kíváncsi szeretett szülővidékének mai életére, földije sorsára. Így született aztán meg a honi vallomás egy kétszáz évvel ezelőtt élt költőhöz, a *Dani uraságnak* című regény, telve érzékletes tájleírással, bensőséges paraszttörténetekkel, karakteres vidéki figurákkal.

Dénes István kétrészes aláírt rádiós átírata majdnem tökéletesen fel tudta idézni azt a hangulatot, amelybe az ember Ágh István könyvének elolvasása közben kerül. Melegséget, szinte időtlen derűt árasztottak a vallomások és beszélgetések, amelyekből a rádiójáték felépült. Hosszú séták a szépséges Tündérvölgyben, jó ízű borozgatások — amelyik gazda pincéjében a

Magyar Hírlap

Ismét lehet mosolyogni!

Fogpasztaháború az USA-ban

Az Egyesült Államokban évente 1 milliárd dollár értékben vásárolnak a fogyasztók fogkrémet, így a piac nagyságát nem hanyagolhatja el a versenyző cég. A minél nagyobb piaci részesedés megszerzéséért több éve folyik háborúskodás a két legnagyobb amerikai háztartás-vegyipari vállalat, a *Procter and Gamble*, valamint a *Colgate* között. A Procter eladásai 1981-ig általában évente kétszerte nagyobbak voltak, mint a Colgate-é, kiélezett versenyről tehát nem lehetett szó. Négy évvel ezelőtt azonban a Colgate piacra dobta az úgynevezett zselés fogkrémét, s ezzel évről évre nagyobb piaci részesedésre tett szert. Versenytársa csak egy év múlva jelent meg hasonló termékkel a piacon, az elsőnek „járó” extraprofitot tehát a Colgate fölézthette le.

Tovább erősödött az „örök második” helyzete, amikor — ugyan-csak elsőként — elkezdte forgalmazni a tubusokon kívül a pumpás fogkrémet. Ez ugyan drágább volt a hagyományos tubusos pasztánál, de a fogyasztók körében rövid idő alatt igen népszerű lett. A Procter *ismét későn ébredt*, s ez a késedelem tízmillió dollárjába került a cégnek. (Érdemes megjegyezni, hogy a Procter pumpás fogkrémait még mindig nem árulják az USA-ban, egyelőre csak Kanadában kaphatók.) A pumpás fogkrém népszerűségét jól mutatja, hogy röviddel megjelenése után már minden tizedik vevő a Colgate új termékét vásárolta meg. Mindez oda vezetett, hogy rövid idő alatt a Procter piaci részesedése 33,6 százalékról 30,5 százalékra csökkent, a Colgate-é viszont 4 százalékkal, 27,5 százalékra emelkedett. Az értékesítési statisztikák alakulása riadót jelentett a Procter számára: amennyiben tovább késekedik valamiféle új fogkrémtermék megjelentetésével, a Colgate rövidesen lekörözheti. S ezzel kezdetét vette a fogpasztaháború második felvonása, amelyet a Procter kétségbeesett ellentámadása jellemez.

A *Procter and Gamble* konszern legnépszerűbb fogkréme a *Crest*. Eddig is jó néhány változatban forgalmazták az amerikai kontinensen, de a jelek szerint az „igazi” csak most került piacra. A vállalat hatalmas reklámkampánnyal vezette be (nem kevés millió dollár elköltésével) a *Crest Tartar* elnevezésű „csoda fogkré-

mét”. A hirdetések szerint rövid idő alatt eltávolítja a fogkövet, s ismét széles lehet a mosoly.

Az új termék váratlanul nagy sikert aratott az amerikai piacon, a kiskereskedők nem győznek eleget rendelni a fogyasztók „új kedvencéből”. A Procter azonban nem ülhet sokáig babérjain — s nem élvezheti sokáig a lépéselőnyből származó profitelőnyt —, mert a Colgate ellentámadást indított. Míg a *Crest Tartar* a fogkövet veszi célba, a Colgate új fogkrémének célpontja a fogakon képződő vékony filmszerű anyag, amely ideális tenyészhelye a baktériumoknak. Az amerikai fogyasztó most törheti a fejét: a fogkő vagy a baktériumok ellen vesse csatába fogkrémét. Kétségtelen, hogy mindkét új termék nagyon keresett, egyelőre nem lehet tudni, melyikük kerül ki győztesen a küzdelemből.

A Colgate tehát nem hajlandó elveszteni kibővült piacát, s időben vissza tudott vágni a Procternek. Persze, ehhez arra is szükség volt, hogy legyen a talonban olyan termék, amely szükség esetén azonnal sikeresen elindítható a piaci karrier felé. (Az amerikai cégek ezt az üzleti filozófiát az *International Business Machines*-től tanulták, az IBM ugyanis mindig tartott „raktáron” a fogyasztók és a versenytársak számára egy-egy meglepetést.) A piaci pozíció megtartása vagy esetleg növelése azonban nem könnyű feladat a Colgate számára, mert a Procter igazi „nagygyút” vetett be új termékének népszerűsítésére: az amerikai családok 70 százalékanak (!) küld lakáscímére ingyen mintát. Ez a marketing módszer mindennapos az Egyesült Államokban, azonban a célba vett háztartások magas aránya rendkívüli.

A fogpaszták és gyártóik háborújának újabb felvonása még nem zárult le, egyelőre nem ismert a hosszabb távú eladási statisztikák alakulása. Annyi azonban bizonyos, hogy ez a küzdelem a vásárlók megnyerése mellett a profitok növeléséért folyik. S végül érdemes idézni az amerikai fogorvosok szövetsége egyik vezetőjének véleményét: „mi az embereknek a fluortartalmú fogkrémek használatát, a gyakori fogmosást ajánljuk, egyébként fogai ápolására mindenki azt használ, amit akar.”

Gara Szabolcs

Elbukott a Broile

A titokzatos főszereplő, Doromby Endre – Mindig

Tegnap megírtuk: a Broiler gmk 1983–84-ben gyors ütemben fejlődött, és jókora OTP-hitelekot kapott. Úgy tűnt, mindezt törleszthetik a több száz milliós forgalomból, amikor 1984 tavaszán a revizorok vizsgálni kezdték elszámolásait. Kiderült: Szigetszentmiklóson hadilábon álltak a számvitel szabályaival és a pa-
 grafusokkal.

Nemcsak pénzügyi manipulációk nyomára bukkantak, hanem a szokásos elszámolási, könyvelési hibákra is. Néhány értelmezési kérdésben a revizorok állásfoglalást kértek a jogszabályok alkotóitól. A vizsgálatot felfüggesztették.

Realisnak minősült

Közben megrendült a föld a kisvállalkozás alatt. A néhány hónapra kapott, nagy összegű OTP-hitel átütemezését kérték. De a gmk vezetője mégsem tett le terveiről, amelyeket akkor még mindenki *realisnak* tartott. Újabb szerződéseket kötött, hogy növelhesse forgalmát. Majd 1984 októberében nem tért vissza egy hollandiai kiállításról. Összeomlott mindaz, amit felépített. A TSZKER tükarmányát tároló raktárak ajtajára lakat került, s rohamosan visszaesett a termelés. A gmk *nem tudott fizetni*, de dolgozni sem. A szállítók viszont egyre türelmetlenebbül követelték a pénzüket. Az OTP felmondta a hitelekot, s a revízió folytatódott.

A könyvelésben — mondták a vizsgálat lezárásával a PM Ellenőrzési Főigazgatóságán —, valószínűleg még Doromby Endre sem ismerhette ki magát. Mint egykori munkatársai elmondták, *mindenről maga döntött*. Feljegyzések nem voltak, naprakész könyvelést nem vezettek, senki sem tudhatta tehát, hogy valójában mennyit termeltek, s *hogyan alakultak az elszámolások* — ráadásul Doromby Endre sokszor zsebből fizetett.

A gmk vezetőjének távozásával a tagoknak fogalmuk sem volt a kisvállalkozás pénzügyeiről, hiszen sohasem ellenőrizték, hogyan gazdálkodik a vezetőjük. Ráadásul egy pénztár-

tom, az OTP csak akkor ad hitelt, ha garanciát lát a törlesztésre. Forgóeszközre adhatunk kölcsönt, ha van árufedezet. És ügyfelünk *pontosan* törlesztette korábbi adósságait.

— Tehát a gmk jó adósnak bizonyult éveken keresztül?

— Ismét konkrétumokat kérdez. De másként ez a gmk sem kaphatott volna hitelt.

Megfagyott a lékör

— Véleménye szerint mi okozta e valóban szépreményű és magas szakmai rangot kivívó kisvállalkozás bukását?

— Minden gazdálkodásnak vannak szigorú szabályai. Ahol nagy a termelés forgóeszköz-igénye,

Ebek harmincadján

ott erre a célra *el kell különíteni a bevételek egy részét*. Ez a gmk viszont *forgóalapjának terhére* fogott hozzá a beruházásokhoz, és ahogy én látom, ezért

MAGÁNADÓSSÁG-CSÚCS AZ USA-BAN

New York-i tudósítónktól:

Miközben az amerikai gazdasági szakemberek vitáinak homlokterében a hatalmas költségvetési deficit csökkentésének lehetőségei állnak, a vállalatok és a fogyasztók adósságállománya drámaian növekszik, s minden korábbi rekordot megdönt. A *United States Trust Company (USTC)* legújabb elemzése rámutat, hogy 1977 és 1984 között az USA összes, tehát költségvetési és magánadóssága 3,3-ról 7,1 billió dollárra növekedett. E növekedésből a költségvetés „mindössze” 754 milliárd dollárral részesedik.

1984-ben a kormány 198,8 milliárd dollárt vett fel a pénzpiacon a költségvetési hiány finanszírozására, az üzleti élet, valamint a

háztartások viszont 535 milliárddal növelték adósságukat. A múlt év végén a magánadósságok 68 százaléka rövid lejáratú volt.

Az idézett tanulmány készítőinek véleménye szerint a gazdaság számára igen kedvezőtlen magánadósság-rekord kialakulása több tényezőre vezethető vissza. A hetvenes évek végén az eladósodást elsősorban az infláció és a pénzromlással kapcsolatos várakozások idézték elő. Az adósságot halmozók akkor úgy vélték, hogy tartozásikat könnyen ki tudják majd fizetni az egyre inflálódozó dollárból, s a pénzromlás még a kamatterheket is fedezi, miközben a hitelre vásárolt beruházási javak új értéket állítanak elő. A nyolcvanas évek elején bekövetkezett recesszió, majd az infláció ütemének zuhanása nem igazolta az eladósodottak várakozásait az Egyesült Államokban. Az infláció számottevően csökkent, a kamatok magasak maradtak, s az adósságok visszafizetéséhez újabb kölcsönök felvételére volt szükség.

Ugyancsak a magánadósságok növekedése irányába hatnak az alacsony mezőgazdasági árak. Az évtized elején a farmerek nagy része számottevő kölcsönt vett fel annak reményében, hogy az előrejelzett magas mezőgazdasági árak módot nyújtanak majd a gyors törlesztésre. Az árak azonban zuhantak, a visszafizetés késett, a csődök száma pedig meredeken emelkedett. Jól jellemzi a kialakult helyzetet, hogy míg 1931—35 között évente átlagban 21 ezer farm és cég jutott csődbe, 1983—84 átlagában ez a szám megközelítette a 30 ezret.

A magánadósságok növekedésében fontos szerepet játszik a megélénkült cégvásárlási tevékenység is. A „bekebelező” vállalatok a felvásárlásra, egyesülésre fordított pénzek többségét kölcsönből teremtik elő, sok esetben viszont a felvásárlásra kiszemelt vállalatok vesznek fel kölcsönt a tervezett tranzakció megakadályozására.

Ugyancsak számottevő hányadát alkotja a magánadósságoknak a háztartások kölcsön- és hitelfelvétele autó-, lakás- és házvásárlás céljára. Az USTC tanulmánya felhívja a figyelmet, hogy a költségvetési deficit alakulásának kérdésével legalább egyenrangúan fontos a magánadósságok robbanásszerű emelkedésének megállítása.

85-9.26.

JELENT

TEKINTÉS 1995-IG

EURÓPÁBAN

ET—NYUGATI

CSOLATOKBAN című,

eket és összefoglalókat mentációs kiadványunk.

adatbankok korszerű gazdasági
sorait, előrejelzéseit, az egyes
olatokat tárgyalja ez a kötet.

llalatok vezetőinek, a vállalatok
irányító szakembereknek,
kértőknek ajánljuk.

tt példányszámban készült.
nti ára 1200,- Ft.

ndelhető:

TIKAI KÖZPONT

ormációs szolgáltató

ó Csoport

any János utca 24.

est, 5. pf: 440

300 ezer, zoldienesebol 70 ezer tonnara.

Ellentetben a tobbi huvelyessel, a kismagvu feherbab piacän alacsonyak az ärak a kivälö észak-amerikai termés következtében. Mind az USA-ban, mind Kanadában jelentösen bövítették a *pea bean* vetésterületét, ráadásul az

csak kis reszet fordítják emberi fogyasztásra, nagyobb része a takarmányozást szolgálja. Ugyancsak takarmányként használták fel a kelet-európai országokból importált jelentös mennyiségü borsót. Kelet-Európa az idén is jelentös borsó-exportkínálattal jelentkezik. (Handelsblatt, 1985. szeptember 12.)

PIACI HÍREK

▲ Thaiföld erőteljesen csökkenti tapiókatermesztését a nyomott bel- és egyben az ország legnagyobb szénfogyasztója — 1,5 millió tonna szén vásárlását tervezte erre az évre Lengyeországból. Jelenleg azonban úgy látja, hogy a bevitt mennyiség nem fogja meghaladni a 200 ezer tonnát.

▲ Thaiföld erőteljesen csökkenti tapiókatermelését a nyomott bel- és külföldi árak miatt. Az 1985—86-os évben csak 6,5 millió tonna kivitelét tervezi az elözo évi 8,4 millió tonnával szemben. A legnagyobb felyevöpiac az EGK, ahová várhatóan 4,5 millió tonnát fog szállítani.

▲ Banglades ez évi jutatermelése valószínűleg meg fogja haladni a 6 millió (181 kilogrammos) bálát annak ellenére, hogy az árak a termelési költségek szintje alá estek. Az elözo évi termelés alig valamivel volt nagyobb 4 millió bálnál. Az ország devizabevételének 60 százaléka jutaexportból származik.

▲ India jutatermék-termelése augusztusban körülbelül 9 ezer tonnával 85,5 ezer tonnára emelkedett a júliusi 76 ezer tonnáról. Az augusztusi készletek így 3 ezer tonnával nöttek a júliusi 64 ezer tonna fölé.

A MAGYAR NEMZETI BANK HIVATALOS DEVIZAÁRFOLYAMAI

ERVÉNYBEN: 1985. SZEPTEMBER 26.

devizanem	vétel árf.	közép 100 egységre	eladást Ft-ban	
angol font	6975,67	6982,65	6989,63	I
ausztrál dollár	3457,66	3461,12	3464,58	S
belga frank	88,86	88,95	89,04	F
dán korona	495,72	496,22	496,72	F
finn márka	842,70	843,54	844,38	F
francia frank	590,04	590,63	591,22	F
holland forint	1599,70	1601,30	1602,90	A
japán jen (1000)	212,49	212,70	212,91	T
kanadai dollár	3585,27	3588,86	3592,45	T
kuvatti dinár	16 271,90	16 288,19	16 304,48	K
norvég korona	604,67	605,28	605,89	C
NSZK márka	1801,85	1803,65	1805,45	F
olasz líra (1000)	26,65	26,68	26,71	M
osztrák schilling	256,29	256,55	256,81	B
portugál escudo	29,03	29,06	29,09	L
spanyol peseta	29,82	29,85	29,88	M
svájci frank	2193,24	2195,44	2197,64	Z
svéd korona	600,76	601,36	601,96	S
tr. és cl. rubel	2797,20	2800,00	2802,80	I
USA dollár	4876,69	4881,57	4886,45	I

Az 1985. július 1-től alkalmazott határidős árfolyamkülönbsézi százalékok változatlanul az 1985. június 29-i közlésnek megfelelően vannak érvényben

Nemzetközi arany dollár/finom uncia: London 328,50; Zürich 327,50—

Devizatáblázatunkban a nyugati tőzsdék délutáni jegyzéseit adjuk meg. A felállításakor nem ezeket hanem a reggeli jegyzéseket tüntettük fel.

Csökken az amerikai részesedés a nemzetközi vérkereskedelemben

New York-i tudósítónktól:

A világon évente mintegy 150 millió dollár értékű vér, illetve vérplazma kerül külföldi értékesítésre a nemzetközi egészségügyi szervezeteken, valamint az erre szakosodott vállalatokon keresztül. Ugyancsak jelentős az egyéb, vérből készült gyógyszerek és gyógyászati anyagok (például gamma-globulin szérum) kereskedelme.

A vér és a vérkészítmények egyik legjelentősebb exportőre az Egyesült Államok, amely elsősorban Nyugat-Európának szállítja a humán-készítményeket. Miatán az USA-ban közismerten rohamosan növekszik az AIDS-megbetegedések száma, a nyugat-európai országok vállalatai sorra mondják le rendeléseiket amerikai partnereiknél. Attól tartanak, hogy az exportált vérben vagy vérplazmában AIDS-vírus található, s a transzfúziókon keresztül kontinensünkön is szaporodik a megbetegedések száma.

Az amerikai egészségügyi hatóságok szerint — mivel ma már rendelkezésre állnak olyan eljárások, amelyek segítségével megállapítható, hogy a véradók fertőzöttek-e AIDS-virussal — a belföldi felhasználásra és az exportra kerülő vér és vérkészítmények ellenőrzöttek. Az érvek ellenére egyre többen állnak el a nyugat-európai kórházak részéről az amerikai megrendelésektől, s a szükséges vért és vérplazmát igyekeznek más forrásokból — AIDS-virussal nem fertőzött országokból — beszerezni. Tekin-

tettel arra, hogy a világon a kereskedelmi forgalomba bevonható vérkészletek mennyisége véges, szakértők véleménye szerint az amerikai export számottevő visszaesése zavarokat idézhet elő a nemzetközi vérkereskedelemben. A hematológusok véleménye szerint tökéletesen ellenőrzött vérszállítmány nem lehetséges, ugyanis a „tisztának” vélt vér is lehet fertőzött, mert időközben kialakulhat a vírus eddig még nem ismert, új változata.

Az Egyesült Államokban mintegy félmillióra teszik az AIDS-fertőzöttek számát. A megbetegedések száma eléri a 12 ezret, s az atlantai AIDS-központ adatai szerint 5714-en haltak bele.

Új olajfeltárások az USA-ban

New York-i tudósítónktól:

A washingtoni energiaügyi minisztérium közlése szerint 15 év óta először ismét emelkedett a feltárt olajkészletek mennyisége az Egyesült Államokban. A felgyorsult kutatási tevékenység eredményeként az USA geológiai mérésekkel bizonyított olajkészlete tavaly 2,6 százalékkal gyarapodott, s elérte a 28,45 milliárd barrelt.

A földben rejlő olajkincs felkutatását új technológiák — széndioxidos befúvás, gőzelárasztás — is gyorsítják. Ezek segítségével nemcsak új olajmezők felfedezése válik lehetővé, hanem növelhető a „kifáradó”, vagy éppen kimerültnek vélt lelőhelyek teljesítménye is.